

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 41 (2827)

Пятніца, 8 кастрычніка 1976 г.

Цана 8 кап.

ІНТЭРВ'Ю Л. І. БРЭЖНЕВА Французскаму тэлебачанню 5 кастрычніка 1976 года

Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. І. Брэжнеў прыняў у Крамлі аглядальніка тэлевізійнай кампаніі Францыі ТФ-1 Іва Мурузі і даў яму інтэрв'ю. Ніжэй прыводзяцца пытанні аглядальніка і адказы тав. Л. І. Брэжнева.

Іў Мурузі. Перш за ўсё, пан Генеральны сакратар, мне хацелася б перадаць Вам падзяку за тое, што Вы прымаеце прадстаўніка Французскага тэлебачання ў гэтым крамлёўскім кабінете, дзе Вы рэдка даеце інтэрв'ю. Тым самым Вы ў нейкай меры прымаеце тут Францыю. Упэўнены, што французы з вялікай цікавасцю ўспрымуць выказванні, якія Вы зробіце, тым больш, што яны з цеплынёй успамінаюць аб Вашым знаходжанні ў Францыі ў 1971, 1973 і ў 1974 гадах, і я сказаў бы, любяць Вас. Вы чалавек, якога любяць у Францыі.

Нам хацелася б ведаць вельмі многае. Перш за ўсё дазвольце спытаць, чым даводзіцца займацца Вам, як Генеральнаму сакратару ЦК КПСС, якія праблемы знаходзяцца цяпер у полі зроку Палітбюро ЦК вашай партыі.

Шырока вядома Ваша выдатная роля ў міжнародных справах. У сувязі з гэтым хацелася б пачуць Ваш пункт гледжання па некаторых актуальных пытаннях.

У апошні час у заходніх краінах даволі шырока ідуць дыскусіі вакол пытання аб каштоўнасці разрадкі міжнароднай напружанасці. Выказваецца часам нават думка, што яна выгадная перш за ўсё Савецкаму Саюзу і іншым сацыялістычным краінам. Што Вы думаеце наконт гэтага? Які, так сказаць, глабальны падыход Савецкага Саюза цяпер да міжнародных спраў?

Мінула ўжо больш за год з таго часу, як Вы, пан Генеральны сакратар, прэзідэнт Валеры Жыскар д'Эстан, як і кіраўнікі іншых дзяржаў, падпісалі Заключны акт нарады ў Хельсінкі. Паколькі я ведаю, якой блізкай была Вам ідэя гэтай нарады, хацелася б пачуць, як ацэньвае Савецкі Саюз ход выканання дасягнутых дагаворнасцей, у тым ліку тых, што датычаць разрадкі.

І нарэшце, пан Генеральны сакратар, маё апошняе пытанне. У нас ведаюць Вас як відавочнага прыхільніка далейшага развіцця франка-савецкіх адносін.

Л. І. Брэжнеў. Гэта правільна. Іў Мурузі. Мы ведаем, што Вам давялося прыкласці нямаля намаганняў для паляпшэння нашых адносін. Цяпер Вы падтрымліваеце кантакты з прэзідэнтам Жыскар д'Эстанам. Аб'яўлена, што ў недалёкай будучыні адбудзецца Ваш візіт у Францыю, адбудзецца абмен думкамі. Таму нас асабліва цікавіць, як ацэньваеце Вы цяпер, у кастрычніку 1976 года,

Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. І. Брэжнеў дае інтэрв'ю Французскаму тэлебачанню. Фотахроніка ТАСС.

стан супрацоўніцтва паміж Францыяй і Савецкім Саюзам.

Л. І. Брэжнеў. Вы паставілі перада мною нямаля пытанняў. Пастараюся адказаць на іх.

Хацеў бы перш за ўсё вітаць французскіх тэлегледачоў як сваіх даўніх знаёмых. Гэта не першая наша сустрэча. На гэты раз, як бачыце, сябры, французскі журналіст дабраўся да Крамля, і мы знаходзімся ў маім рабочым кабінете, у разгар рабочага дня. Таму пытанне аб тым, чым я займаюся, напэўна, заканамернае. Пастараюся адказаць на яго, хоць гэта не так проста.

Характар маёй дзейнасці, ды і ўсяго Палітбюро ЦК вызначаецца перш за ўсё той роляй, якую адыгрывае ў нашай краіне Камуністычная партыя.

Партыя ў нас аб'ядноўвае перадавую, найбольш свядомую і актыўную частку рабочага класа, сялянства і інтэлігенцыі. Яна вызначае сваю палітыку на аснове навуковага падыходу, глыбокага вывучэння рэальных патрэбнасцей жыцця, запатрабаванняў людзей. Яна згуртоўвае ўсе слаі грамадства, усё нацыянальнасці, узбройвае людзей воляй, гатоўнасцю і ўменнем змагацца за ідэалы самага перадавога і справядлівага грамадства—камунізму.

Вышэйшы сэнс дзейнасці партыі—усё для народа, для яго дабрабыту і шчасця. Вось чаму ён успрымае палітыку партыі як сваю ўласную і дая-

рае ёй кіруючую ролю ў грамадстве.

Наколькі я ведаю, у многіх на Захадзе няма яснага ўяўлення аб нашай палітычнай сістэме. Дапускаюцца і памылковыя думкі. Сцвярджаюць, напрыклад, быццам партыя падмяняе сабой іншыя органы, як дзяржаўныя, так і грамадскія. Гэта, зразумела, няправільна.

Нашы дзяржаўныя органы—Вярхоўны Савет СССР, Савет Міністраў СССР, рэспубліканскія, мясцовыя органы ўлады—маюць дакладна акрэсленую кампетэнцыю, вызначаную Канстытуцыяй. Яны выпрацоўваюць законы, сочаць за іх ажыццяўленнем, забяспечваюць работу гаспадарчага арганізму, развіццё навукі, культуры, народнай асветы, аховы здароўя і г. д.

У грамадскіх арганізацый сваё поле дзейнасці: прафсаюзы займаюцца ў першую чаргу аховай інтарэсаў працоўных, арганізацыяй іх працы і адпачынку; камсамол—выхаваннем маладога пакалення і г. д. Але, паўтараю, натхніцелем і палітычным арганізатарам спраў савецкага народа з'яўляецца наша партыя.

Як бачыце, наша сістэма не падобная на вашу. Таксама не падобная і практыка кіраўніцтва ў Савецкім Саюзе і ў капіталістычных краінах. Кола пытанняў, якімі займаецца Палітбюро і я, як Генеральны сакратар, значна шырэйшае, чым

у кіраўнікоў на Захадзе. Мы трымаем у полі зроку практычна ўсе галіны жыцця народа, усё, што адбываецца на прасторах нашай краіны. Тут і ідэйнае жыццё партыі і грамадства, і эканоміка, і сацыяльныя праблемы, і развіццё сацыялістычнай дэмакратыі. Усяго не пералічыш. Немалых намаганняў патрабуюць і міжнародныя справы.

Калі гаварыць аб галоўным напрамку нашай работы цяпер, то гэта—ажыццяўленне на практыцы рашэнняў XXV з'езда КПСС і перш за ўсё забеспячэнне далейшага павышэння матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця людзей, паляпшэнне ўмоў іх працы і быту.

Наш з'езд прыняў, як вядома, асноўныя напрамкі новага, дзесятага пяцігадовага плана. Гэта пяцігодка ў многім адрозніваецца ад яе папярэдняй. Мы паставілі задачу дабіцца глыбокіх якасных зрухаў у структуры і тэхнічным узроўні народнай гаспадаркі, істотна змяніць усё яе аблічча.

Мы нават назвалі сваю пяцігодку пяцігодкай якасці і эфектыўнасці. Гэта азначае ўкараненне самай перадавой тэхналогіі, павышэнне кваліфікацыі, умення людзей, выхаванне больш добрасумленных адносін да працы і забеспячэнне на гэтай аснове высокай прадукцыйнасці працы, лепшай якасці тавараў.

Зразумела, мы не забываем

і аб колькасным баку справы. Наша краіна і цяпер ужо забяспечвае 20 працэнтаў сусветнай прамысловай вытворчасці (хоць у Савецкім Саюзе жыве ўсяго 6 працэнтаў насельніцтва зямлі). Аднак за пяцігодку мы хочам павялічыць аб'ём індустрыяльнай прадукцыі яшчэ на 36 працэнтаў. Можца сабе ўявіць, што гэта значыць і якія патрэбны намаганні, каб дасягнуць гэтага ўзроўню!

У нашай краіне многае робіцца, каб ператварыць сельскую гаспадарку ў высокаразвіты сектар эканомікі. Кліматычныя ўмовы ў нас, як вядома, не з лёгкіх. Значная частка тэрыторыі краіны адносіцца да раёнаў так званых крытычнага земляробства, дзе атрыманне ўраджаю звязана з рызыкай. Таму ажыццяўляемы намі ўздым сельскай гаспадаркі патрабуе велізарных намаганняў.

Мінулы год быў у нас неўраджайны, вельмі засушливы. Не псеціць нас надвор'е і сёлета. Але мы справіліся з гэтымі выправаваннямі. Мільёны сельскіх працоўнікоў—калгаснікаў, рабочых дзяржаўных сельскіх гаспадарак, якія называюцца ў нас саўгасамі, з выключным уздымам і ініцыятывай адгукнуліся на заклік партыі—сустрэць складанасці метэаралагічных умоў гэтага года ўпартай працай, выдатнай арганізацыяй усіх работ. У выніку мы атрымаем вельмі добры ўраджай збожжавых культур.

Пяцігодку мы пачалі нядарна. Па асноўных паказчыках ідзём са значным апырджаннем плана. Але ёсць і нявырашаныя праблемы і цяжкасці. Мы лічым, што нашы магчымасці дазваляюць лепш гаспадарыцца, больш паспяхова вырашаць вялікія і складаныя задачы, якія стаяць перад грамадствам.

Як бачыце, у мяне і ў Палітбюро нямаля клопатаў. Пры ўсім гэтым трэба выкарыстаць час для таго, каб пабываць у рэспубліках і абласцях, часцей сустракацца з людзьмі. Бо асабістыя кантакты, асабістыя ўражанні нічым не заменіш. Увесь мой вопыт толькі пацвярджае гэта.

Нядаўна я пабываў у Казахстане, дзе сустракаўся з многімі людзьмі, удзельнікаў у сходзе кіруючага саставу рэспублікі. Справы там ідуць добра, настрой народа бадзёры, прыўзняты, а для мяне, як Генеральнага сакратара ЦК партыі, заўсёды прыемна бачыць гэта.

Не магу не сказаць і яшчэ аб адным. У час гэтай апошняй паездкі ў Казахстан, як і шмат разоў да гэтага пры наведванні іншых раёнаў нашай краіны, я зноў і зноў пераконваюся: што асабліва хваляе савецкіх людзей, дык гэта клопаты аб тры-валым міры. Усе яны выказваюць удзячнасць за паслядоў-

(Заканчэнне на стар. 2).

ІНТЭРВ'Ю Л. І. БРЭЖНЕВА

Французскаму тэлебачанню 5 кастрычніка 1976 года

(Заначэнне. Пачатак на стар. 1).

ную палітыку партыі і Савецкай дзяржавы ў справе абароны і ўмацавання міру, развіцця мірнага супрацоўніцтва паміж дзяржавамі.

Ну, я ўжо, здаецца, перайшоў да пытанняў знешняй палітыкі!

Вы гаворыце, што на Захадзе выказваецца думка, быццам разрадка міжнароднай напружанасці вядзена толькі Савецкаму Саюзу і іншым сацыялістычным краінам. Такі пункт гледжання нам уяўляецца па меншай меры дзіўным.

Мы, зразумела, не ўтойвалі і не ўтойваем, што планы ўнутранага развіцця Савецкага Саюза будуцца ў разліку на забеспячэнне мірных знешніх умоў і таму разрадка прыносіць нам карысць. Але хіба мір пагражае чым-небудзь дрэнным іншым народам? Хіба ёсць народ, які можа спадзявацца выйграць што-небудзь ад развязання сусветнай вайны з прымяненнем сучасных сродкаў масавага знішчэння?

Давайце больш канкрэтна пглядзім, што нясе з сабой разрадка. Гэта шлях ад канфрантацыі да супрацоўніцтва, ад пагроз і бразгання зброяй да вырашэння спрэчкіх пытанняў шляхам перагавораў і ў цэлым перабудова міжнародных адносін на здаровых асновах мірнага суіснавання, узаемнай павягі і ўзаемнай выгады.

Усё гэта стварае ўмовы для плённых зносін паміж дзяржавамі, развіцця гандлёва-эканамічных сувязей, росту навукова-тэхнічных і культурных абменаў. Праўда, і аб гэтым гавораць як аб вуліцы з аднабоковым рухам, зноў-такі быццам бы да выгады Савецкага Саюза. Атрымліваецца так, што ўсё добрае, усё пазітыўнае, што адбываецца ў міжнародных справах, ідзе на карысць аднаму толькі Савецкаму Саюзу. Дзякуй, зразумела, за такую пахвальную думку, але, вядома, у сапраўднасці гэта не так.

Памыляюцца тыя, хто думае, што нам сувязі і абмены ў эканамічных і навукова-тэхнічных галінах патрэбны больш, чым іншым. Увесь аб'ём імпарту СССР з капіталістычных краін складае менш чым паўтара працэнта ад нашага валавога грамадскага прадукту. Ясна, што гэта не мае рашаючага значэння для развіцця савецкай эканомікі.

Зусім відавочна, што разрадка неабходная ўсім краінам, якія ўдзельнічаюць у нармальным міжнародным сувязях. І та-

му не будзе перабольшаннем сказаць, што адносіны да разрадка сёння служаць фактычна крытэрыем палітыкі той або іншай дзяржавы, вызначаюць аблічча кожнага палітычнага дзеяча.

Хацелася б падкрэсліць, што аб развіцці міжнароднага становішча мы мяркуем перш за ўсё па таму, у якой меры ўдаецца рушыць наперад у справе ўмацавання міру і ліквідацыі пагрозы ядзернай вайны. На наш погляд, за апошнія гады ў гэтай справе дасягнуты пэўныя газітыўныя вынікі.

Многае зроблена для таго, каб прызнаць неабходнасць мірнага суіснавання дзяржаў з розным грамадскім ладам. Выпрацаваны дакладныя прынцыпы, на якіх яно павінна будавацца. Наконт гэтага падпісаны рад важных міждзяржаўных дакументаў як на двухбаковай, так і шматбаковай аснове, у тым ліку Заключны акт агульнаеўрапейскай нарады. Крок за крокам ідзе фарміраванне канструктыўнага супрацоўніцтва ў эканамічнай, навукова-тэхнічнай і культурнай галінах.

Але каб гэтыя здаровыя тэндэнцыі сталі сапраўды незваротнымі, неабходна ўтаймаваць гонку ўзбраенняў, пакласці ёй мяжу, а затым і павярнуць назад. Інакш аднойчы можна страціць многае з таго, што дасягнута ў выніку вялікіх намаганняў.

Сёе-тое ў абмежаванні ўзбраенняў за апошнія гады зрабіць удалося. Аднак гэта ніяк нельга лічыць здавальняючым.

Нас здзіўляе пазіцыя ўрадаў рату краін Захаду ў гэтым пытанні. На словах быццам бы ніхто не адмаўляе важнасці скарачэння ўзбраенняў, а на справе, як гаворыцца, ставяць палкі ў колы. Некаторыя кругі ў заходніх краінах упарта распаўсюджваюць выдумкі аб нейкай савецкай пагроззе, спекулююць на страху, які самі старанна выклікаюць.

Так, Савецкі Саюз мае ўншальныя ўзброеныя сілы. Але мы дакладна і ясна заяўляем: Савецкі Саюз нікому не пагражаў і не пагражае і гатоў у любы момант да скарачэння ўзброеных сіл на ўзаемнай аснове.

Мы вымушаны ўдасканальваць сваю абарону, паўтараю, вымушаны, таму што нас ставяць перад няўнасцю нястрыманай гонкі ўзбраенняў. Час ад часу чуваюцца галасы, што вядучая дзяржава НАТО «павінна быць мацнейшай за ўсіх на свеце», што ў цэлым НАТО павінна нарошчваць сваё ўзбра-

енне і тым самым рабіць пастаянны націск на Савецкі Саюз і іншыя сацыялістычныя краіны. Вось што з такой сілай падганяе гонку ўзбраенняў у сучасным свеце.

Калі ўзровень Савецкіх Узброеных Сіл сапраўды каго-небудзь непакоіць, тады, здавалася б, у другога боку павінна быць тым больш падстаў сур'ёзна заняцца скарачэннем узбраенняў, крок за крокам набліжацца да вялікай мэты — усеагульнага раззбраення. Мы гатовы да выпрацоўкі абавязваючых міжнародных дагаворанасцей і ўнеслі канкрэтныя прапановы наконт гэтага і ў ААН, у прыватнасці на цяперашняй сесіі яе Генеральнай Асамблеі, і на перагаворах у Вене. Не буду паўтараць іх. Скажу толькі, што барацьба супраць нарошчвання ўзбраенняў набыла вострую актуальнасць. Таму яна заслугоўвае асаблівай увагі вышэйшых кіраўнікоў дзяржаў.

У сваіх пытаннях Вы ўпаміналі нараду ў Хельсінкі.

Мы ў цэлым станоўча ацэньваем тое, што зроблена за час, які мінуў пасля агульнаеўрапейскай нарады. Нараджаюцца новыя добрыя формы супрацоўніцтва. Савецкі Саюз, грунтоўчыся на выпрацаваных у Хельсінкі прынцыпах, заключыў рад важных пагадненняў з краінамі—удзельнікамі нарады. У прыватнасці, можна было б назваць пагадненне паміж СССР і Францыяй аб папярэджанні выпадковага і несанкцыянаванага прымянення ядзернай зброі, якое было падпісана ў ліпені г. г.

Мы ўвялі ў практыку апавяршэнне аб буйных ваенных вучэннях і запрашэнне на іх замежных назіральнікаў. Гэта мае істотнае значэнне для ўмацавання давер'я паміж дзяржавамі.

Аднак далёка не ўсё ідзе гладка. Звяртаюць на сябе ўвагу няспынным спробы сказіць дух і літару Заключнага акта, а то і цалкам паставіць яго пад сумненне. Гэта справа рук тых, хто выступае за вяртанне да «халоднай вайны», да напружанасці. А такія сілы ёсць і ў ЗША, і ў ФРГ, і ў іншых краінах. Таму барацьба за ажыццяўленне палажэнняў Заключнага акта—гэта ў той жа час барацьба супраць рэцыдываў «халоднай вайны», супраць падкопаў праціўнікаў разрадка.

Што датычыць Савецкага Саюза, то мы паважаем і выконваем дасягнутыя ў Хельсінкі дагаворанасці ва ўсіх іх частках, падкрэсліваю, ва ўсіх. Га-

лоўным у гэтых дагаворанасцях з'яўляецца ўсё тое, што звязана з умацаваннем бяспекі і міру. Але, зразумела, мы ніколі не прымяняем значэнне супрацоўніцтва ў галіне эканомікі, навукі і тэхнікі, культуры і інфармацыі, у развіцці кантактаў паміж людзьмі і ажыццяўленні мер давер'я.

Савецкі Саюз — прыхільнік аб'яднання намаганняў на агульнаеўрапейскай аснове для вырашэння надзённых задач, якія паўстаюць у галіне энергетыкі, транспарту, аховы навакольнага асяроддзя. Нашы прапановы наконт гэтага добра вядомы.

Такім чынам, рэальныя факты паказваюць, што Савецкі Саюз, працягваючы ініцыятыву і настойлівасць, разам з іншымі сацыялістычнымі краінамі ідзе наперадзе ў вялікай справе ажыццяўлення ўсяго таго, аб чым была дасягнута дагаворанасць у Хельсінкі. Так мы будзем рабіць і ў далейшым.

Мы помнім, што супрацоўніцтва паміж Савецкім Саюзам і Францыяй адыграла прыкметную ролю ў паспяховым працягненні агульнаеўрапейскай нарады. І лічым, што добрыя адносіны паміж Савецкім Саюзам і Францыяй могуць паслужыць і ў далейшым адной з галоўных састаўных частак будучага трывалага міру і бяспекі ў Еўропе, ды і не толькі ў Еўропе.

Курс на развіццё шырокага супрацоўніцтва з Францыяй намі праводзіўся няўхільна на працягу многіх гадоў, асабліва актыўна—у апошнія дзесяцігоддзі. Ён зноў пацверджаны і на XXV з'ездзе партыі.

Савецка-французскае супрацоўніцтва прынесла адчувальную карысць абедзвюм краінам і, разам з тым, дало шмат свежага, арыгінальнага для практыкі міжнароднага жыцця, для адносін дзяржаў з розным грамадскім ладам.

Эканамічныя і навукова-тэхнічныя сувязі СССР і Францыяй вхопліваюць сёння такія галіны, як асваенне космасу, электронна-вылічальная тэхніка, унікальныя машыны і абсталяванне.

Прыкметныя зрухі адбыліся ў галіне гандлёвых абменаў. За апошнія некалькі гадоў тэмпы штогодняга росту тавараабароту паміж дзвюма краінамі складаюць каля 30 працэнтаў, гэта, дэрэчы, больш, чым сярэднія тэмпы росту замежнага гандлю як Францыяй, так і Савецкага Саюза. Значыць, можна гаварыць аб добрых перспектывах у развіцці гандлёвых сувязей.

Гэта ж адносіцца і да культуры, і іншых галін.

Але ёсць, зразумела, яшчэ шмат нявыкарыстаных магчымасцей для ўмацавання савецка-французскага супрацоўніцтва перш за ўсё ў палітычнай галіне. Мы шчыра лічым, што ў Савецкага Саюза і Францыі ёсць вялікія агульныя інтарэсы асабліва ў такіх справах, як ліквідацыя пагрозы вайны, утаймаванне гонкі ўзбраенняў, ператварэнне Еўропы ў кантынент трывалага міру. І мы перакананы, што нашы краіны, актыўны злучыць ўзаемадзейнае адна з адной, маглі б уносіць усё больш канкрэтны ўклад у гэтыя жыццёва важныя справы. Савецкі Саюз, безумоўна, гатоў да гэтага.

Хачу тут спыніцца яшчэ на адным фактары нашых адносін, якому мы надаём вялікае значэнне. У савецка-французскай дэкларацыі 1975 года, якую мы падпісалі ў Маскве з прэзідэнтам Жыскар д'Эстанам, абодва бакі выказаліся за развіццё і ўмацаванне пацуду дзю дружбы паміж народамі Савецкага Саюза і Францыі. Гэта сапраўды вельмі важнае пытанне.

Мы няўхільна прытрымліваліся і будзем прытрымлівацца дасягнутай тады дагаворанасці. Ніводзін савецкі дзяржаўні дзеяч, ніводзін орган друку нашай краіны не дазволіў сабе якога-небудзь недружалюбнага выпадку ў адрас Францыі, яе народа і тых, хто выступае ад яго імя. Мы беражам мацуючыя дружбу і супрацоўніцтва паміж савецкім і французскім народамі, гэта іх вельмі каштоўны, сумесны здабытак. Хацелася б, каб і ў Францыі праявіўся такі ж падыход.

Калі гаварыць аб будучыні нашага супрацоўніцтва, то галоўнае, як мы перакананы, — гэта паслядоўнасць, гэта — няўхільны рух па ўзыходзячай лініі.

Цяперашні «Тыдзень Савецкага Саюза», арганізаваны Французскім тэлебачаннем, — добры прыклад таго, які сродкі масавай інфармацыі могуць служыць узаемаразуменню народаў.

Выказваю вам, дарагія тэлегледачы, усламу французскаму народу цёплыя, шчырыя пажаданні шчасця і працітанья.

І ў Мурузі. Дзякую Вам, пан Генеральны сакратар, за Вашы адказы, за Вашы растлумачэнні. Я думаю, што ўсё гэта будзе садзейнічаць таму, што французы будуць лепш ведаць мэты, якіх дабіваецца Савецкі Саюз.

ДНІ ПОЛЬСКОЙ ЛІТАРАТУРЫ Ў БЕЛАРУСКОЙ ССР

На здымку — польскія пісьменнікі сярод сваіх беларускіх калегаў.

Фота Л. ПАПКОВІЧА.

У САЮЗЕ ПІСЬМЕНІКАУ БССР.

АБМЕРКАВАННЕ ПЛАНАЎ

Адбылося пасяджэнне бюро секцыі крытыкі і літаратуразнаўства, на якім абмеркаваны план работы секцыі на 1976—1977 гады.

«Праблема сюжэта і характару» (на матэрыяле сучаснай прозы), «Жанр апавесці», «Сучасная драматургія», «Грамадзянская актыўнасць лірыкі» — вось пытанні, якія будуць пастаўлены на сходах крытыкаў разам з паэтамі, праяікамі, драматургамі.

Да 60-годдзя Вялікага Кастрычніка будзе абмеркавана гісторыка-рэвалюцыйная

тэма ў сучаснай літаратуры, а ў сувязі з пяцігоддзем апублікавання пастановы ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы» будзе разгледжана пытанне аб метадалагічнай і прафесійнай най узброенасці крытыкі. Будучы таксама абмеркаваны новыя кнігі крытыкі і літаратуразнаўства, творчасць паасобных крытыкаў.

У абмеркаванні плана работы секцыі прынялі ўдзел Н. Пашкевіч, В. Палтаран, П. Дзюбайла, У. Юрэвіч, М. Гамолка, А. Гардзіці, сакратар праўлення СП БССР Б. Сачанка.

У камісіі па спадчыне І. П. Мележа

Камісія па спадчыне народнага пісьменніка Беларусі, лаўрэата Ленінскай прэміі Івана Мележа звяртаецца да ўсіх, хто мае матэрыялы, звязаныя

з жыццём і творчасцю І. П. Мележа, з просьбай дасылаць іх на адрасу:

220030, Мінск, вул. Янкі Купалы, д. 7, кв. 52, Пятровай (Мележ) Л. Я.

ным брацкім саюзе ўсіх краін сацыялізму, узялі сваю радзіму з попелу, ператварылі яе ў адсталы, аграрнай краіны ў індустрыяльна развітую дзяржаву.

Дні польскай літаратуры ў Беларускай ССР, адзначыў М. В. Кавалёў, добрае сведчанне мацнеючай дружбы савецкага і польскага народаў. Яны яшчэ больш зблізяць нас, яшчэ глыбей раскрываюць багацце душ і шырыню імкненняў нашых народаў.

З дакладам «Дружба народаў — дружба літаратур» на вечары выступіў старшыня Беларускага аддзялення Таварыства савецка-польскай дружбы, народны паэт Беларусі, Герой Сацыялістычнай Працы М. Танк.

ДАРОГАЙ АДЗІНСТВА І БРАЦТВА

— Сённяшняя сустрэча з нашымі дарагімі сябрамі — вядомымі польскімі пісьменнікамі — з'яўляецца вялікай падзеяй у культурным жыцці нашых брацкіх народаў. — сказаў ён. — Дні польскай літаратуры ў Беларусі — яскравае сведчанне ўсё большага ўмацавання нашых кантактаў, узаемных сувязей, шчырай брацкай дружбы, якая адыходзіць сваімі каранямі ў глыбіню стагоддзяў.

Такія ж глыбокія каранні і трывалыя традыцыі дружбы і ўзаемадзеяння нашых літаратур, якія адіраюць важную ролю ў гісторыі сваіх народаў і сёння з гонарам нясуць адказнасць за справу будаўніцтва новага грамадства, барацьбы за мір і шчасце, за светлую будучыню чалавецтва і яго культуры.

Гэтую духоўную блізкасць мы бачым, знаёмчыся з народнай творчасцю і мастацтвам многіх брацкіх народаў — рускага, украінскага, польскага, беларускага, літоўскага. Тут цяжка прасачыць, хто першым вышыў або выткаў той ці іншы ўзор, лны падобныя, як падобныя працавітыя, мазолістыя рукі нашых маці, якія іх стварылі: тут нельга ўсталяваць, у каго першага з'явілася тыя ці іншыя шэдэўры разьбы або керамічнага майстэрства, якія так захапляюць нас сваёй непаўторнай прыгажосцю; тут нельга ўсталяваць у каго раней нарадзілася тая ці іншая песня, настолькі яны падобныя зместам, мелодыяй, як падобныя струны, цымбалаў або скрыпак, на якіх яны прагучалі.

Адны мары, адны думкі выклікалі іх да жыцця і таму ўсё гэта з'яўляецца бліжым і зразумелым на ўсходнім і заходнім берагах блакітнага Буга, на Нёмане і Дняпры.

Многія з польскіх сяброў добра ведаюць нашу краіну. Некаторыя тут раслі, разам змагаліся супраць фашысцкіх захопнікаў. На гэтай зямлі прабілася да сонца крыніцы вечна жывой творчасці Міцкевіча, Сыракомлі, Ажэшка, Карловіча, Манюшкі, Багшэвіча, Купала, Коласа, Багдановіча і многіх іншых выдатных сыноў нашых народаў, якія ўнеслі свой адчувальны ўклад у скарбіцу светнай культуры.

На гэтай зямлі — у мінулым забітай і гаротнай, а цяпер уваскрэсшай пад сонцам лясных ідэй дружбы народаў да вялікага жыцця і росквіту — пралягло, як і на брацкай польскай зямлі, шмат дарог нашай дружбы.

Вузы братства нашых народаў вытрымалі самыя цяжкія выпрабаванні. У даваенныя гады, калі зграя санацыйных палітыкаў, якая панавала ў Польшчы, старалася пасеяць варожасць паміж народамі, глухой сцяной адгародзіцца ад усяго, што ішло з усходу, — многія прагрэсіўныя польскія часопісы і газеты друкавалі, папулярныя творы Горкага, Маякоўскага, Шалахава, Фадзеева, Катаева, Ляонава, Аляксея Талстога, Эрэбурга, Федзіна, Гладкова і многіх іншых. Гэта тлумачыцца той велізарнай прыцягальнай сілай савецкай літаратуры, якая неслася свету новае слова аб Краіне Саветаў, аб першых будаўніках

новага сацыялістычнага ладу на зямлі.

У гісторыі суседніх народаў ёсць шмат слаўных і незабыўных старонак, якія гавораць аб сумеснай барацьбе за лепшую будучыню, аб нашай сардэчнай дружбе, працягвай М. Танк. Але ніколі яшчэ наша дружба не была такой трывалай і ўсеабдымнай, як у пасляваенныя гады, калі яна ў выніку паслядоўнай лясной інтэрнацыянальнай палітыкі КПСС і Польскай аб'яднанай рабочай партыі атрымала гранітную аснову ў савецка-польскім дагаворы аб дружбе, узаемадапамозе і супрацоўніцтве.

Мы з радасцю сочым за поспехамі, якіх пад кіраўніцтвам Польскай аб'яднанай рабочай партыі дабіўся народ ПНР. Статэстыкі могуць падлічыць і паказаць у дэкладных лічбах узаемную выгаду, якую Польшча і Савецкі Саюз атрымліваюць ад гандлю, кааперавання прамысловасці, абмену тэхнічнай інфармацыяй і іншых форм эканамічнага супрацоўніцтва. — таварыў таварыш Л. І. Бражнёў. — Больш складана падлічыць узаемны выйгрыш ад таго шырокага давер'я і братэрства, якія вызначаюць цяпер савецка-польскія адносіны, памнажаюць нашы сілы ў будаўніцтве сацыялізму і камунізму.

Значную ролю ў гэтым адыгрываюць мастацтва і літаратура, пастаянна растуць супрацоўніцтва польскай і шматнацыянальнай савецкай літаратуры, якое з'яўляецца пераканаўчым сведчаннем мацнеючага год ад году адзінства братэрскіх народаў, прадметным выражэннем шырокага абмену набытымі духоўнымі багаццямі.

Плэннымі былі апошнія гады на беларуска-польскім літаратурным участку супрацоўніцтва. На польскую мову перакладзены шматлікія творы Купала, Коласа, Крапівы, Броўкі, Куляшова, Панчанкі, Глебкі, Віты, Макаёнка, творы многіх нашых маладых пісьменнікаў. Асабліва радуе, што ў нас завязаліся добрыя сяброўскія і творчыя сувязі з літаратарамі Варшавы, Кракава, Катавіц, з пісьменнікамі аднаго з буйнейшых індустрыяльных цэнтраў ПНР — Лодзі, дзе ў мінулым годзе былі праведзены Дні беларускай літаратуры і дзе выйшлі ў перакладзе на польскую мову першая Анталогія беларускай паэзіі, зборнік вершаў М. Багдановіча, «Хатынская апавесць» А. Адамовіча, апавесць І. Пташнікова «Лонва»,

зборнік прозы У. Караткевіча, Рыхтвецца да выдання кніга «Я з вогненнай вёскі...» А. Адамовіча, Я. Брыля, У. Калесніча.

Зразумела, што і мы стараемся не застацца ў даўгу перад сваімі сябрамі. За апошнія гады ў рэспубліцы выдадзены многія творы класічнай польскай літаратуры — кнігі А. Міцкевіча, Ю. Славацкага, Г. Сянкевіча, Б. Пруса, М. Канапіцкай, а таксама сучасных пісьменнікаў Ю. Тувіма, У. Бранеўскага, Л. Кручкоўскага, Е. Путраманта і многіх іншых. Агульны тыраж усіх выдадзеных у Беларусі польскіх кніг налічвае цяпер больш чым паўмільёна экзэмпляраў. Штогод у рэспубліцы прадаецца звыш 25 тысяч арыгінальных польскіх кніг.

— Дні польскай літаратуры ў Беларусі, — сказаў у заключэнне М. Танк, — гэта свята нашага брацтва, свята, на якім мы лепш пазнаём адзін аднаго, узбагачаем сябе незабыўнымі ўражанымі ад сустрэч з рабочымі, калгаснікамі, з нашай моладзю. Дарогі да іх пралягалі праз нашы асеннія палі і лясы, вёскі і гарады, праз нашы песні і сэрцы. Мы ўздзілены, што гэтыя сустрэчы пакінуць глыбокі след у душы кожнага з нас і будуць садзейнічаць з'яўленню новых твораў, якія праўдзіва адлюструюць жыццё народаў і нашу выдатную рэчаіснасць.

Слова атрымлівае кіраўнік польскай дэлегацыі Ю. Озга-Міхальскі. Ад імя шматлікай сямі членаў Таварыства польска-савецкай дружбы, ад польскіх пісьменнікаў і ўсіх працоўных краіны ён перадаў савецкаму народу сардэчнае брацкае прывітанне і падзякаваў за дадзены магчымасць правесці ў Савецкай Беларусі агляд польскай літаратуры. Мы бачым у гэтым канкрэтнае праўленне далейшага ўмацавання супрацоўніцтва і дружбы, узбагачэння брацкіх народаў узаемнымі дасягненнямі ва ўсіх галінах грамадскага жыцця, падкрэсліў ён.

Для паспяховага развіцця сяброўскіх сувязей паміж нашымі народамі, адзначыў Ю. Озга-Міхальскі, вялікае значэнне мелі XXV з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза і VII з'езд Польскай аб'яднанай рабочай партыі. Рашэнні абодвух з'ездаў ствараюць спрыяльныя ўмовы для далейшай плённай работы ў гэтым напрамку.

Тут, на зямлі Савецкай Беларусі, нарадзілася польска-савецкае брацтва па зброі, якое прынесла нашаму народу вызваленне ад фашызму, а сёння з'яўляецца трывалай гарантыяй нашай бяспекі і суверэнітэту.

Польска-савецкая дружба сёння адзначана незлічонымі вяхамі плённага супрацоўніцтва брацкіх народаў у галіне эканомікі, навукі, тэхнікі і культуры. Як сказаў Першы сакратар Цэнтральнага Камітэта нашай партыі таварыш Э. Герэк, адносіны брацтва, партнёрства, сардэчнасці і давер'я, якія існуюць сёння паміж Польшчай і СССР, і з'яўляюцца фундаментальнай асновай пазіцыі нашай краіны ў свеце.

Асаблівае значэнне для руху дзювоў краіны па шляху будаўніцтва развітага сацыялістычнага і камуністычнага грамадстваў мае супрацоўніцтва ў галіне эканомікі і навукова-тэхнічнага прагрэсу. У канчатковым выніку яно вырашае праблемы росту эканамічнай магутнасці нашых краін, уздыму дабрабыту працоўных. Польска-савецкае супрацоўніцтва на су-

часным этапе развіваецца паспяхова. Савецкі Саюз стаіць на першым месцы ў нашым тавараабароце з заграніцай, а ПНР з'яўляецца другім знешнегандлёвым партнёрам для СССР.

У працэсе паглыблення брацкай дружбы польскага і савецкага народаў надзвычайна важную ролю адыгрывае культурны абмен. Узаемае азнаямленне з дасягненнямі культуры і шырокая іх папулярнасць — пастаянна дзеючы фактар, які ўзбагачае ўсебаковыя сувязі нашых краін.

Культурнае супрацоўніцтва Савецкага Саюза і Народнай Польшчы з'яўляецца яскравым сведчаннем трывалых інтэрнацыянальных сувязей, у якіх знаходзіць адлюстраванне адзінства з мэтам грамадскага развіцця і ідэйнай агульнасці нашых краін.

Выкарыстанне велізарных багаццяў культурынаго вопыту, набытага савецкімі народамі, дапамагае нам паспяхова развіваць сацыялістычную культуру.

Традыцыйныя сувязі, абмен творчымі дасягненнямі нашых народаў, адзінства грамадскага ладу — вось той фундамент, на якім базуюцца ўмовы як для плённага развіцця культуры, так і для ўзаемаага яе пазнання. Савецка-польскі культурны абмен развіваецца ўсё больш інтэнсіўна, служыць узбагачэнню духоўнага жыцця нашых народаў, а таксама ўмацаванню іх ідэйнага і маральнага адзінства.

Маштабы гэтага супрацоўніцтва, працягвай прамоўца, можна ўявіць па некаторых даных распаўсюджвання савецкай кнігі ў Польшчы. Яна займае першае месца срод перакладаў на польскую мову. Трэць усіх перакладаў, а гэта каля чатырох тысяч назваў кніг, складаюць творы рускай класічнай і савецкай літаратуры. Штогод на нашым кніжным рынку з'яўляецца каля 200 назваў кніг савецкіх аўтараў агульным тыражом 3 мільёны экзэмпляраў.

Савецкая літаратура стала патрэбнаю для польскіх чытачоў. Яна раскрывае духоўнае багацце чалавеча, прыгажосць яго пачуццяў, гераізм, праўленне ў бітвах рэвалюцыі і на франтах Вялікай Айчыннай вайны, узоры высокай маралі і самаадданасці ва ўмовах мірнай працы.

У рознакаковых і шырокіх міжнародных сувязях Польшчы і СССР, працягвай Ю. Озга-Міхальскі, ганаровае месца займаюць кантакты польскіх і беларускіх літаратараў. Гісторыя нашых народаў і нашых культур арганічна пераплятаецца і мае шмат агульнага. Цяжка пералічыць усе прыклады працы і гераізму, адвагі думкі і спраў, якія складаюць нашу дружбу, з'яўляюцца гарантыяй нашых далейшых поспехаў.

Вялікі ўклад у збліжэнне польскай і беларускай літаратуры унеслі Янка Купала і польскія пісьменнікі, якія працавалі ў Вільні. Купала — адзін са стваральнікаў беларускай савецкай літаратуры — шмат увагі ўдзяляў перакладам і папулярнасці твораў А. Міцкевіча, Ю. Славацкага, М. Канапіцкай, У. Бранеўскага. Неабходна падкрэсліць асаблівую ролю творчасці М. Танка ў станаўленні брацкіх савецка-польскіх адносін. Класавыя гнёў і няправасуддзе ў яго вершнях трапіла паражалі агульнага праціўніка далажы і беларусаў.

У Народнай Польшчы цікавасць да літаратуры і культуры брацкай Беларусі няўхільна расце. Гэтану садзейнічае інтэнсіўная перакладчыцкая дзейнасць мно-

(Заканчэнне на стар. 8).

Юзаф ОЗГА-МІХАЛЬСКІ

ЗАЛА ВЫЙГРАНАЙ БІТВЫ

Бачыў залу,
з якой выстралены
два самыя магутныя ў свеце снарады:
Дэкрэт аб міры
і Дэкрэт аб зямлі.
Кананірам быў Ленін.
Два рады налон
трымаюць той арыгінальны палігон:
столь задымленую
не ад паражу—
ад махорачнага дыму.
Гэта вельмі прыемная карціна,
што радуе вока.
Замест паражу гарэў тытунь.
І снарады трапілі ў цэль.

Пераклад з польскай Хв. ЖЫЧКА.

Ігар СІКІРЫЦКІ

ГАГАРЫН

Ён
гершы пераступіў
усе гарызонты.
Ён наследуе міф аб хлопцы
з крыпамі, злепленымі воскам.
Лятаў ён як куля
ў ядро Зямлі,
каб давесці багам,
што застанецца
назаўсёды
звычайным чалавекам.

Забіць паззіі не здолеў
Ніхто—ні куляй, ні кінжалам.
Адсеклі галаву Арфею—
Яна спяваць не перастала.

НА СМЕРЦЬ ЗНАЁМАЙ САСНЫ

Вось тапор злюццэнела
тваё цела раскरोіў.
І запахла жывіца,
кроў сцякае карою.
Пахілілася неба,
загайдаўся свет цэлы,
калі ствол пакланіўся
баравінам замшэлым.
Леглі ў папараць зломкі—
ветравіны-галіны,
быццам рогі аленя,
што зямлю браў на спіну.
І без грукату грому,
і без бліску мапанак
дрэва мёртвае ўпала
ў мураву на палюну.
Крык урзаўся ў неба,
аж да зор самых дойдзе...

То заплакала птушка,
што гнязды ўжо не знойдзе.
Пераклад з польскай
Р. КЛЯЎКО.

Мацей Юзаф КАНАНОВІЧ

НАД НЁМАНАМ

Выдма пяску,
Сапхнутая хваля ў росны луг,
Капытоў негатывы зафіксавала.

Бярозы, што цені свае пасуць,
Співаюць яе з адхону
Да вадапою.

Конь
Цалуе пысу сваю
Праз шкло вады
І глядзіць са дна азёрыны
На стэп небакраю,
На бледнасрэбраную падкову,
Якую ў галопе згубіў
Пегас.

Крывае вака сонца,
Узгоркам прымружанае,
Падглядае голых дзяўчат,
Што ўваходзяць у зыбкае золата
У цішу вады,
У маўчанне аэру.

А я
З вокан высокіх гляджу
На ўсход гарадскіх неонаў—

Можна, сны
Павядуць мяне да вадапою,
Каб смагу спатоціць мог
Я топленым золатам.

ГАЛІНА УЛАНАВА

Зараз стала ўжо ўсё мажлівым,
калі сэрца трапеча, як птах:
гэта горы хістаюцца і плыве
маладзік праз бярозы—наўплыў.
Зараз стала ўжо ўсё мажлівым
у лабірынце серпанцінаў музычных—
нават тое, што ў віаліне фанта
вырастае абрысам дзявочым.

О, Уланава, Уланава, Уланава,
узнесеная на крылах музычных
абстраляная паласой пражэктара,
няўлоўная, вывастаея, гнуткая,
зрыфмаваная ў шклістым паркеце,
пляшчотна ацэненая пенай аблокаў—
зорка срэбная, што працінае ў балеце
адчаем подбегаў і палётаў!

О, Уланава, Уланава, Уланава—
ля стоп тваіх валаны гермесавы,
а ля плячэй вуаль парыванняў,
што твой профіль гасцэллю прысмерку
значаць.

Трэба доўга чакаць імгнення,
каб выразна ўбачыць твой твар:
мудрую ўсмешку, якая праз мукі ішла
ў творчы акт.

Тадэвуш ХРУСЦЯЛЕЎСКІ

СВІСЛАЧ

Пане магістр картаграфіі,
Як ты далачыны пярком не прыкідвай,
Ведай, што лепш за цябе патраплю
Вызначыць берагі ракі той.

Месік—шэфлюю сіною гліну
Ценяў, сажань аэру—пры браме,
Макаўка цэркаўні,—лот успамінаў, —
Спалены трызніць вятрак вятрамі.

Песня—яна пра дзяўчыну, што ўранні
Ішла з карабінам у польмя лесу,
Звой над кладамі—зайшоўся
ў рыданні...

Папараць-кветка—са слёз уваскрэсла.

Пераклад з польскай
Р. БАРАДУЭП.

Юліян КАВАЛЕЦ

Дэтрэадзіны танец

РАЗДЗЕЛ 3 АПОВЕСЦІ

ГЭТЫ возік прабыў у тваёй
кватэры некалькі год, але ка-
лі ж занадта раскрьшеўся,
Вяслава загадала служанцы выкінуць
яго. Тады Сташак, ужо дарослы, усмі-
хаючыся да Юрака, маленькага хлоп-
чына, сказаў, што зробіць яму новую
каляску, а Юрак, таксама з усмен-
кай, згадзіўся:

— Добра.

Хвіліна абмену ўсменкамі была
адным з многіх доказаў іх узаемнага,
братэрскага збліжэння і іх братніх,
шчырых пачуццяў.

Аднак абяцанне выстругаць новы
возік Сташак не выканаў да тваёй
смерці, інжынер Міхал Тапорны,
не ўзяўся за такі несур'езны для ма-
ладага чалавека занятак; і толькі, ка-
лі ты ўжо не жыў, так неяк склала-

ся, што да Юрака вярнулася старая
каляска, якая чудам захавалася, зро-
блена яшчэ тваімі рукамі.

Гэта здарылася значна пазней і га-
ворка будзе пазнейшая, а цяпер на-
чнём займацца апошнім пятнаццаціга-
довым перыядам тваёй жыцця.

Трэба яшчэ сказаць, што твая пер-
шая жонка, Марыя, хоць трохі і
апамяталася пасля цяжкіх перажы-
ванняў, але запала ў непраглядную
маркоту.

Калі Сташака пасялілі ў інтэрнаце,
зрэдку да яго прыязджала Марыя,
прывозіла яму яблык і сыр і тады
сядзела ў яго пакой, і хадзіла з ім па
вуліцах горада, а калі яго не застава-
ла, чакала, пакуль ён прыйдзе.

Але аднойчы ён доўга не вяртаўся,
а яго сябры казалі, што Сташак у

І ВОСЬ—хоць я і не прадбачыў гэ-
тага ні ў адным з варыянтаў
сваіх жыццёвых планаў—апынуўся
ў вялікім рускім горадзе паміж Паўла-
дарам і Сяміпалачінам. Сяміпалачінак,
як неўзабаве аказалася, быў немалым
горадам, а Паўладар, аддалены ад майго
сяла на 250 кіламетраў, цэнтрам воб-
ласці, аб якім вядомы рускі пісьменнік
Усевалад Іванаў, які паходзіць з тых
мясцін, пісаў: «О, гэты Паўладар!.. Ні-
воднага дрэва і заўжды, колькі разоў ч
там быў, па вуліцы брыло цяля з панік-
лай галавой...»

У часе майго побыту ў Паўладары бы-
ло значна больш вуліц, шмат дрэў і на-
ват філармонія. З фаўны я бачыў там
упершыню ў сваім жыцці запрэжанага
ў воз вярблюда і каня (здаецца, яны па-
гардліва пазіралі адзін на аднаго), ад-
нак гэта сатырычная надрабязнасць у
постані з паніклай галавой і цяпер неяк
характарызавала гэта напалову сібірскае
мястэчка.

Апынуўся я ў гэтым сяле разам з групай
сваіх суайчыннікаў. Я адразу зразу-
меў, што ашаламленне і непакоючая нас
насталыгія з'ява натуральная, аднак без
працы не будзе не толькі калача, але
нават буханкі пшанічнага хлеба (іншага
ў той час тут не спажывалі), ля якога
хоць бы час ад часу з'яўляўся гаршчочак
з малаком.

Вялікае сяло ляжала на стэпавай, дзе-
нідзе пязначна схвалюванай раўніне, на
суседству з вялікім борам, што з'яўля-
лася акалічнасцю вельмі шчаслівай, бо ў
гэтых мясцінах суседства гэткае было
даволі рэдкім. Наогул пасёлкі, сёлы і ау-
лы, пазаўлежныя асважанага суседства
лесу, ляжалі часта адно ад аднаго на ад-
легласці ў пяцьдзесят кіламетраў. Пану-
ючай народнай дрэў у такіх пасёлках бы-
лі таполі і дрэўцы грахоўніка з бледна-
зялёнымі чупрынамі лістоты. Калі часамі
і трапляўся хударлявы, запылены кусцік
бэзу, дык выглядаў ён як з'ява сціплай
мары. У стэпу цвілі блакітныя, белыя і
крэмавыя звапочкі, астраўкі снежна-ру-
жовага спірэя, кусты вярблюджай тра-
вы...

Спачатку мы працавалі ў лесе. Мы ездзілі
грузавіком за сорок кіламетраў у
сцядзібу лесніка. Спілоўваць бярозкі на-
ват не вельмі тоўстыя на спякоце было
даволі цяжка, і напачатку я стамляўся
хутчэй, чым кабаты з беларускіх вёсак.

Слёка мяне дэмаралізавала, а рэшту
лапоўніла... калода замурзанага карт,
якую з дна чамадана выцягнуў мой ка-
лега, закаханы ў Гётэ, нядаўні студэнт
германістыкі.

Увечары мы хадзілі і калегам-герма-

ністам у лес, каб — унікаючы дакорлі-
вых позіркаў сваіх блізкіх — тапіць нас-
тальгію (праўда, не вельмі глыбока) у
алкаголі. Пасля мы далучыліся да ван-
друючых на сяле групак моладзі, якая
пад акампанімент гармоніка спявала ча-
стухкі.

Увосень я нечакана стаў бухгалтарам
у канторы той жа МТС.

Міналі месяцы і нават гады. Я добра
разумею выключную грэблівасць да гэ-
тага скарачэння, аднак мэтай маёй апо-
вешці павінен быць Мігась, да якога я
ўсё яшчэ ніяк не магу дабрацца.

Мы і жыхары сяла, асабліва напачат-
ку, былі адзін для аднаго пэўнай экзоты-
кай... Муну аднак сказаць, што я час-
цей сустракаўся з прыхільнасцю і спачу-
ваннем, чым з антыпатыяй і зусім рэдка
адчуваў у адносінах да сябе варожасць.
І, відаць, таму, нягледзячы на цяжкія
перажыванні таго часу, я пасля столькіх
год вяртаўся думкай да тых мясцін як
да нечага блізкага і часта ўзрушана ў-
зналяю ў памяці нечае аблічча, нейкую
сітуацыю...

У канторы МТС я здабыў сабе славу
дасведчанага чыноўніка, будучы ў розны
час бухгалтарам, уочтыкам у трактар-
ных брыгадах, статыстыкам, касірам. Га-
лоўны бухгалтар — чалавек замкнёны ў
сабе і дзякуючы сваім светлым патамы-
раным бровам падобны да буркуна, даво-
лі хутка намалываў мой псіхалагічны
партрэт, які мне і цяпер здаецца вельмі
трапным. Ён неяк сказаў мне:

— Ты, Іван Іванавіч, усё зробіш, добра
зробіш, але заўсёды перад гэтым паві-
нен пасварыцца...

Кожная раіца ў той час пачыналася
ў канторы ад уважлівага праслухоўван-
ня паведамлення Савецкага Інфармацый-
нага Бюро. З'яўляліся тады ў кантору не
толькі супрацоўнікі, усё ў той час жылі
падзеямі на далёкіх франтах.

Кажучы праўду, мне ўжо надалучыла
сядзецца за сталом у канторы. Мяне вабі-
ла праца ўчотчыка ў адной з брыгад мя-
сцовага калгаса «Надыртышская праў-
да». Праца гэта была «бліжэйшая» да
хлеба і наогул да таго, чым магла тут
служыць чалавеку скупая зямля. Я меў
бы каня і трымаў бы сувязь паміж пра-
куючымі на адлегласці нейкіх дваццаці
кіламетраў ад сяла брыгадамі і ўпраў-
леннем калгаса, запісваў бы прападні,
сачыў за забеспячэннем брыгады прадук-
тамі.

І тут зноў — Мігась, будзь цяплівым!
— муну зрабіць некалькі агульных заў-
ваг. Пры сяле і ў сяле студні былі толь-

бацькі, і далі адрас. Марыя пайшла на вуліцу, з аднаго боку якой стаялі дамы, а з другога рос парк, і глядзела ў вокны твай кватэры. Настаў вечар і ў горадзе запалілі ліхтары. Засвяціліся і твае вокны, але праз густыя шторы яна не магла ўбачыць, што адбываецца ў кватэры.

Яна стаяла ля дрэва ў шэрай спадніцы і такога ж колеру куртцы, у хустцы і ў высока зашнураваных боціках; яе твар быў худы і пажайцель, а вочы стомленыя. Стомленымі вачыма яна глядзела ў вокны твай кватэры, шчыльна заслоненыя шторами.

Яна прыкмеціла цені людзей, што рухаліся па палатне, і пазнала ўсіх, хто быў у кватэры. Спярга яна ўбачыла цябе, калі ты праходзіў міма акна, пазнала цябе па сілуэту, які адбіўся на шторы, потым убачыла жаночую фігуру і здагадалася, што гэта твая новая жонка Вяслава.

Пазней на шторах яшчэ раз адбіўся сілуэт жанчыны, што трымала руку на галаве хлопчыка, і Марыя здагадалася, што гэты хлопчык — сын Вяслава і твой другі сын.

З таго дня Марыя многа год не бачыла Вяславу, уласна кажучы, і раней яна не ведала яе, значыцца, многа год яна ўяўляла і лічыла яе дужа прыгожай толькі на падставе цёмнага адбітку на палатне шторы.

Зблізку Марыя ўбачыла Вяславу на тваім пахаванні толькі на могільках, калі вецер адсунуў нізка навясную галіну клена, яна змагла добра прыгледзецца да яе. Убачыўшы тады, як яна стаіць нібыта збоку ў сумным, але элегантным жалобным уборы, Марыя здалася, што гэтая прыгожая жанчына хоча вярнуць ёй мужа і аддае яго, а яна, Марыя, яго першая жонка, адбірае яго пасля смерці і пасля смерці зноў здабывае на яго права.

Аднак трэба вярнуцца да Марыі, якая стаяла адзінока перад тваім домам, і сказаць, што калі на шторах прасунуўся цень Вяслава з тваім

малодшым сынам, на гэтых шторах адбіўся твасаму цень, у якім Марыя без цяжкасці пазнала твайго першага сына Стахака, а потым яна бачыла, як абодва хлопцы, Стахак і Юрак, трымаюцца за рукі.

Потым Стахак выйшаў на вуліцу, але Марыя не кранулася ад дрэва, толькі яшчэ бліжэй прыціснулася, схавалася за ім, бо саромелася наблізіцца да сына і паглядзець яму ў вочы: бо ён мог бы здагадацца, што яна стаяла паміж дрэў і глядзела ў вокны кватэры свайго былога мужа, а яго бацькі; яна падумала, што і Стахак мог бы засаромецца, калі адрознаваўся выхад ад бацькі мусіў бы паглядзець маці ў вочы, што сустрацца з маці зараз жа пасля наведвання бацькі, яму было б някавата.

Таму яна праводзіла сына вачыма, пакуль бачыла яго, потым пайшла на вакзал і паехала дамоў.

Калі Стахак вярнуўся ў Інтэрнат, застаў на сталце сыр і яблыкі, а хлопцы казалі яму, што ў яго была маці і што яны далі ёй адрас бацькі. Магчыма, менавіта тую хвіліну трэба палічыць пачаткам лепшага ўяўлення сынам няшчасця маці, пачаткам, які стане падставой разумнага сыноўскага пачуцця, зрабіць светлым далейшае жыццё Марыі — будзем спадзявацца — яе старасць.

Гэты сын, будучы ўжо гісторыкам і сацыёлагам, выкладчыкам у сярэдняй школе і асістэнтам ва ўніверсітэце, забярэ маці з вёскі да сябе. Гэты сын выкараскаецца з блытаніны стыхійных здарэнняў як чалавек спакойны, як разумны даследчык падзей, пасля перыяду бунту і варожасці ён уявіць сабе і зразумее сапраўднае жыццё свайго бацькі і свайго маці і іх лёс, а таксама свой уласны і свайго брата Юрака лёс; і лёс яго блізкіх будзе галоўнай часткай яго навуковых даследаў; з уяўлення роспачы і злосці, крыўды і віны ўзнікнуць прабачэнне для бацькі, а са зразуменнем да гэтага маладога чалавечка прыйдзе спакой і годнасць і та-

ды гэта будзе сведчаннем сэнсу жыцця Міхала Тапорнага, і зробіць станоўчы ўплыў на далейшае жыццё Марыі.

Але пакуль што, Міхал Тапорны, твой сын скончыў пачатковую школу і пачаў вучыцца ў ліцэі, і ён яшчэ не ведае, як на цябе глядзець, а твой другі сын малы і ты з вялікай настойлівасцю, а нават з вартай захаплення, а можа, літасці, дакладнасцю ахоўваеш, забяспечваеш сваё каханне і — як ты, відаць, мяркуеш — шчасце; ідучы па шляху, што вядзе ўвысь, набліжаешся да хвіліны, калі твая сванасць і імклівасць, твой эгаізм, а таксама твая працітасць і дакладнасць, ды страх, які ты выклікаеш у начальства і супрацоўнікаў, падрыхтоўваюць табе назначэнне на пасаду намесніка дырэктара горнапрамысловага аб'яднання.

І ты ізноў будзеш назіраць, як цярылівы, стары майстар з малой адвэрткай падыдзе да абабітых скурай — каб не прапускарці гукаў — дзвярэй твайго кабінета і з-пад шкла выме старую картку, а ўкладзе новую з тваім імем, прозвішчам і тытулам.

Ізноў паназіраеш за нескладанай працай старога майстра і будзе цябе здзіўляць вялікі спакой гэтага чалавека, які так скрытна арудуе адвэрткай і ўсё мяняе карткі пад шклом на многіх дзвярах вашага аб'яднання.

Пасля назначэння адбудзецца ўрачыстая вытворчая сустрэча, дзе адзначаць, што дзякуючы твай прадабчлівасці дасягнуты істотны зрух ў павышэнні росту вытворчасці. Усе прысутныя на ўрачыстасці супрацоўнікі, п'ючы віно за твае поспехі і здароўе, напэўна, зрабілі выснову, што ў аб'яднанні пачынаецца перыяд цвёрдай рукі, калі нічога нельга будзе зрабіць абьякава, бо ты заўважыш кожную падрабязнасць.

Але, мабыць, нікому, хто піў віно на той вытворчай урачыстасці пасля твайго павышэння, напэўна, не прыйшло ў галаву, што ты — дрыжачы,

перапалоханы, бо спознены вартавы свайго спозненага шчасця.

Магчыма, менавіта турботы аб забеспячэнні і замацаванні свайго шчасця загадалі табе сачыць за ўсімі дэталімі ў працы і з вартай захаплення, а можа, і літасці, нястомнасцю і сур'ёзнасцю займацца нават дробязямі.

І, можа, паслядоўна імкнучыся да хвіліны, калі ўжо ніхто не будзе браць пад увагу тваю былую хаціну з глінабітнай падлогай, калі ўжо гэтая хаціна не зможа ні пашкодзіць, ні дапамагчы, да хвіліны, калі ты ўжо змож бы свабодна сказаць тасцям твайго «таты» і твай «мамы», што ты вазіў гной і селу з прынолу; можа, настойліва імкнучыся да такой хвіліны, зараз жа пасля прызначэння на намесніка дырэктара ты купіў уласную аўтамашыну і вазіў на ёй сябе, Вяславу і сваіх сыноў.

Ты ўжо думаў, што надыйшоў час, калі грэхі адпачнеш і вальней уздынеш, калі тваё сэрца прыцішыць вымушаны спазненнем і наказамі горада бег.

Але тады, калі ты думаў аб адпачынку і свабодным дыханні, з'явілася драпіна, расколна, якая пазней стане паглыбляцца, пашырацца, створыць паміж табой і твай жонкай Вяславай усё большы і большы разрыў, ажні дойдзе да таго, што ты страціш Вяславу, бо яна паніне цябе і пойдзе з маладым інжынерам, які не будзе падыходзіць да жыцця і працы так скрупулёзна, як ты. Спакойная, поўная грацыёзнасці знешнасць таго інжынера і яго латуральна і свабодныя адносіны перамогуць цябе, і Вяслава пойдзе з ім. Да гэтага яшчэ будзе такі момант, калі менавіта ты апынешся пераможцам; але атрымаецца так, што ў той момант, калі ты акажашся пераможцам, будзеш пабітым пераможцам, пераможцам, які праіграў.

Пераклад з польскай П. ВЯДОМЫ.

Ян ГУШЧА

Мой ПРІЯЦЕЛЬ Мігась

АПАВЯДАННЕ

кі ў індывідуальных гародчыках і бахчах, стэп службы нашай для статкаў авечак і бараноў, ды і то не ўсюды, бо ў перыяд інтэнсіўнай спекі на агромністых прасторах ён з'яўляўся толькі тэрыторыяй, якую пераадолювалі пехотой, на валах або на грузавіках. Проса, пшаніца, сланечнікі раслі на ўрочышчах, часам згодна капрызу прыроды аддаленых на некалькі або нават на некалькі дзесяткаў кіламетраў ад паасобных калгасаў. Стварала гэта пэўную — калі гляджу на гэта сёння — рамантыку, але і своеасаблівы дадатковы цяжкасці. Наша МТС абслугоўвала дзесяць калгасаў і дзейнічала прыкладна ў радыусе трыццаці кіламетраў. Сенажні нашы былі яшчэ далей, пад Іртышом.

Іртыш! Спалены сонцам руда-ржавы стэп раптам заканчваўся абрывама, ніжэй пачыналася не вельмі шырокае, плоскае ўзбярэжжа магутнай ракі. Стомленага абываў вільготны вецер, халодзіла твар чыстае паветра, пазбаўленае пылу стэпавых дарог. На рацэ ляжалі пад сонцам астраўкі, нарослыя вербамі. Травы на гэтай зямлі, кожную вясну ўгноеныя глеем, раслі высокія, сакавітыя, буліны цвілі над імі мальвы і кусты шыпшыны.

Маючы ўсё гэта на ўвазе, я чым хутчэй лабег да старшын калгаса з просьбай прызначыць мяне ўточыкам у адну з брыгад — і калі пашчасціць — над Іртышом!

Старшыня калгаса Пётр Пятровіч Плаксін з'яўляўся маім даўнім прыяцелем. Удзельнік грамадзянскай вайны, камуніст, ён ахвотна аддаваўся

ўспамінам з першай сусветнай вайны. Пабываў ён у палоне, быў у Францыі, у Італіі, за нейкі бунт сядзеў у турме ажно ў Алжыры! Дзе толькі не насіла яго жыццё!

Пачуўшы маю просьбу аб працы Пётр Пятровіч вельмі ўзрадаваўся. Ён гадоў быў хоць бы заўтра паслаць мяне ў адну з брыгад.

Мяне прынялі на пасаду старшага інспектара. Я павінен быў кантраляваць падлеглыя прадпрыемству малочныя пункты і выкананне калгаснікамі абавязковых паставак масла. У мае абавязкі ўваходзіла перавозка бітонаў і масла (звычайна растопленага, бо іначча ў гэтых кліматычных умовах не існавала).

У якасці сродка перавозкі, насуперак аб'яцання, замест каня далі мне... вала, якога пяшчотна называлі Мігаська. Будучыня паказала, які ён быў легкадумны, калі шукаў больш руплівага чым у канторы жыцця! Я хутка пераканаўся, што гэта мяне прызначылі да Мігася, а не яго да мяне...

Валы звычайна ў ярме ходзяць парамі, але Мігась, маючы далёка ад вормы адыходзячы рост, не меў сабе пары. Ён абьякава пазіраў на мяне вялікімі цёмнасінімі вачыма, узнімаў кожную хвіліну белую, а каля ноздраў ажні ружовую зяну, шукаючы вядра з сыроваткай або памыямі. Ён быў тут, бог ведае чаму, любіццам. Аб ім казалі:

— Крыху, ліха на яго, псіхаваты, але можна да яго прызвычайна...

Дзякуючы свай выключнай прыро-

дзе, ён веў самотнае гультаевае жыццё, час ад часу беручы ўдзел у недалёкіх вандроўках па дрывы для працаўнікоў прадпрыемства. А калі ўсаджваў галаву ажні на самыя свае магутныя рогі ў цабрэак з сыроваткай, дык нязват сто бізую, падмацаваных сотняй разнамоўных праклёнаў не магло яго прымусіць да ўцекаў. Паважна адыходзіў толькі тады, калі выхлбываў усё да дна, перакульваў цабрэак і старанна аблізваў не толькі кожную клёпку, а нават абручы.

Аднаго спякотнага ранку я прыступіў да выканання абавязкаў старшага інспектара. Успягнуў на воз бітоны, атрымаў нейкія паперкі, узяў пугу і гуныку і вырашыў паехаць на некалькі дзён у аулы. Я сеў выгода на воз і звесіў ногі. Прадпрыемства знаходзілася больш-менш у цэнтры сяла. Да барака былой электрастанцыі даехаў без прыгоду. І тут раптам, на вачах у знаёмых дзясчат, Мігась пачаў непакойна. Магчыма, ён зразумеў, што яго чакае далёкая дарога, і ў ім абудзіўся раптам, вынікаючы, вядома, з гультайства, лакальны патрыятызм. Ён хапеў павярнуць назад. Пуга пераканала яго, аднак, што гэтага рабіць не варта. Ён звесіў нізка галаву і пакорна пацягнуў воз. Мы ішаслі выехалі з сяла. Перад намі ляжаў стэп, ахугалы ў далечыні блакітнай імглою.

Калі сяло засталася ззаду, і я ўзяўся круціць шыгарку, бітоны раптам забразгалі і скаціліся на пясок, палюхаючы шматлікую саранчу. Пакуль я сцяміў у чым справа, Мігась павярнуў назад і памчаўся, як шалены, з хуткаю роўнай рыс добрага каня.

Я спрабаваў саскочыць, каб затрымаць бэстыю. Нарэшце мне пашчасціла гэта зрабіць. Правалаводзіўшы ў пошукі шпакі, ужо не паспеў заступіць Мігасю дарогу, бо было гэта не толькі небяспечна, але нават немагчыма пры маіх спільных спартыўных здольнасцях. Я прыйшоў з уласцівай мне павольнай хуткасцю да выніку, што лепш не прырэчыць злу. Ускочыўшы нарэшце на воз, я пакорна дазволіў везці сябе да месца старту — на двор прадпрыемства.

Тут нарэшце Мігась апамятаўся, спыніўся перад парожнім цабрэкам горды, але стомлены. Ён вываліў свой шырокі, як лапата, язык і цяжка дыхаў. На ўсім было відаць, што ён быў яшчэ і валом-ястматыкам, дыхціў коратка, як Заглоба.

Ці варта казаць, што разам з Міга-

сём мы сталі мілай забавай у манатонным жыцці ўсіх, хто швэндаўся гэтым раптам на тэрыторыі прадпрыемства. Алены стаялі і рагаталі на ганку, другія вылезлі з аборы, а некаторыя паўскоквалі, нібы на галёрку, на плот.

Я не мог нават звычайным чынам пры дапамозе бізона сагнаць на Мігасю сваю злосць. Толькі ў душы абьякаўсяму нешта такое, што пры здзяйсненні магло і мяне, і яго скінуць у пякельную бездань.

Выглядам свай я нагадваў хутчэй зганьбаванага каля дошкі вучня, чым старшага інспектара. Я сханіў Мігася за пастронак, якім былі абкручаны рогі, і вывеў дзедаўскі экіпаж зноў на вуліцу.

Воз рушыў з месца павольненька з рыпеннем колаў і пабразгваннем бітонаў. Мігась цягнуўся нага за нагу, як на нейчым урачыстым пахаванні, выглядаў як жывёліна абсалютна няшкодліва, пазбаўленая ўсялякага тэмпераменту.

Пачыналася наша знаёмства. Калі мы наблізіліся да апошніх агародкаў, я саскочыў з воза і ўзяў у рукі пастронак. Мігась прыкідваўся вельмі стомленым і пакорна ішоў за мной. Толькі праз нейкія два кіламетры нашай вандроўкі я асмеліўся сесці на воз. Але быў напачатку: доўгі час я не спрабаваў нават дастаць з кішэнні сваю стракадую торбачку з тытунам.

Калі мы апынуліся на скрыжаванні дарог, паміж мной і Мігасём узнікла розніца думак. Я хацеў, згодна загаду бюро прадпрыемства схаць улева, а Мігась, ігнаруючы гэты загад, захапеў збочыць на дарогу, якая вяла ўправа. Непаразуменне гэта аднак было вырашана пры дапамозе пугі. У стэпе Мігась рабіўся больш паслухмяным.

Я з палёгкай уздыхнуў, калі мы пасля дзённай, ад самага досвітку, вандроўкі, дабіраліся нарэшце да якой-небудзь вёскі, як да порта. Я любіў вандраваць па сёлах, якія ляжалі над Іртышом. Клопат быў у тым, як уладкаваць Мігася на пачлег: не заўсёды ўдавалася яго аддаць пад апеку калгасных пастухоў.

Калі ў часе першага такога пачлегу па прапаове сяброў з роднага мястэчка, у якіх затрымаўся, я спутаў Мігася як каня і пусціў на пану, назаўтра рэпіцай не мог яго знайсці.

(Заканчэнне на стар. 6).

Здзіслаў НЯДЗЕЛЯ

ЛЮДВІК ШПІЦНАГЕЛЬ*

Можна ў Александрыю ехаць у скрусе,
затрымацца на Беларусі,
нібы крыгаход,
і забыцца на сонечны Усход
перад апошняй—
са стылай куляй—сустрэчай.
Але
нельга ехаць далей
з пустэчай.

* Людвік Шпіцнагель— польскі паэт-
романтык, сябар Юліяша Славацкага,
Пераклаў з польскай Р. БАРАДУЛІН.

Віслава ШЫМБОРСКАЯ

ЗАЎСЁДЫ ЎПЕРШЫНЮ

У жыцці нікога двойчы
Не бывае з намі.
У свет без вопыту прыходзім,
Гінем навічкімі.
Калі ў школе існавання
Не здадзім экзамен,
Другагоднікамі нас
Хто лічыць жа стане!
Не паўторацца ніколі
Ноч і шлюбчы вэлюм,
Ласка, погляды—не тыя,
Хоць падобны вельмі.
Штосьці добрае учора
Пра цябе сказаці,
І адразу ў маім сэрцы
Ружы запалалі.

Мы з табой сягоння разам,
Ды настрой журботны.
Можа, ружаў тых пялёсткі
Скамянелі потым.

А хутчэй бы пазнікалі
Цені падазрэння.
Я упэўнена, што заўтра
Будзе прымірэнне.

Мы абнімемся і дружбу
Вернем, ці ж не гэтак!
Бо падобны мы з табой,
Як вясной дзве кветкі.

Збігнеў ЯЖЫНА

ПЕСНЯ

Калі каханне славіў,
Не ім адзіным жыў я...
Яно лугамі бегла,
Струменіла ў жылах.

Пісаў я аб надзеі
З пакутаю на твары...
Яна расла, як вежа—
З камення, а не з мары.

Затым пісаў аб ночы,
У якой усе заснулі.
Не чуў у захапленні,
Як днём мяне гукнулі.

Пісаў за словам слова—
Так, што было ім цесна.
Пяром бяздушным, мёртвым
Жывую вывеў песню.

Пераклаў з польскай А. ПЫСІН.

Тадэвуш КУБЯК

БОТ ГЕНЕРАЛА

(Урывак з паэмы «Генерал Свірчэўскі»)

Тут, на падэшве бота генерала,
удзельніка Кастрычніка ў Расіі,
пярэдні край франтоў, дзе ваяваў ён,
пыл катаржных этапаў, па якіх
у кайданах калісьці ён пратопаў,
пасёлкі, гарады, краі, паветы,
рэжымы, што трымаліся на клямакх,
і маскі пасмяротныя сталіц
з касці слановай (часам і з падробак
пад золата са сплаваў нізкапробных).

На ёй—ашчэпкі дзяткопных ружаў—
крамлёвак, дубальтовак і бярданак,
жалеззе іншай зброі, снасці лоўлі—
прыладаў удушэння і забойства,
якія ён з маленства ненавідзеў.

Паверх брыдоты гэтай дзён мінулых,
збучвалай, праржывалай спрэс і гідкай,
наліп, як слізкі смяўж, агідны злепак
з ашчэранай, клыкастахай морды
раструшчанага танкамі фашызму,
што марыў свет раздзерці на кавалкі,
як шкуру незабітага мядзведзя.
Усё гэта наліпла на падэшве
ютовага абутку генерала,
былога радавога першай роты
Чырвонай Гвардыі пяхотнага палка.
Вялікай Рэвалюцыі ў Расіі.

●
Надзеты ў семнаццатым ім пад Масквою
ў кастрычніцкі дзень, непагодны,
трывожны,

бот зросся навек са ступнёй пехацінца.
Рэдка ступаў ён парой вечаровай
па зелені паркаў зямлі ціхамірнай
Еўропы ў пярэдадні першай сусветнай,
калі ў гарадах і фарштатах Мадлены
з цяжкім прадчуваннем дзяцей
нараджалі
для будучых бойняў і кровапраліццяў.

Шагісцікай шпацырнай ён не займаўся
з паненкамі ўпору, што, як матылёчкі
на кветкі, з кукарды пырх-пырх
на пагоны.

Пад гэтым падкованым ботам заўсёды
гарэла зямля, а на бітых гасцінцах
куродымеў пыл з-пад абцаса ў паходах.

●
Жандарскі кантынент ахранак многіх
з нагою пехацінца ў гэтым боце
здаўна знаёмы быў ва ўсіх дэталях.
«Прыбраць насок!»—ёй гыркалі
з пагрозай,
а бот і выспаткам мог выдаць здачы.
Ён мог бы вывучыць, каб быў набожны,
як «Сяч наш», бязбожныя каманды:
«У галаву калоны, шагам—марш!»

Зноў новыя краі і краявіды,
а служба даўня—на варце міру.
Бывай, Еўропа—хто ты там, Мадлен,
Марыя ці Марыяля!—будзь шчаслівай,
свабоднай, міласэрнай, міралаубнай!
Пераклаў з польскай Я. СЕМЯЖОН.

СВЯТА МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

5 кастрычніка ў нашай краіне па-
чался Дні музычнай культуры Гер-
манскай Дэмакратычнай Рэспублікі.
Лічы ўрачыста адкрыліся ў Маскве, у
Вялікай зале кансерваторыі імя П. І.
Чайкоўскага.

На канцэрце прагучалі творы Гей-
слера «Эсэ», другая сімфонія Брамса
і канцэрт для скрыпкі з аркестрам
Маера. Іх выканаў акадэмічны ар-
кестр Маскоўскай дзяржаўнай філар-
моніі, якім дырыжыраваў Гюнтэр
Хенбіг, саліст — Густаў Шмаль.

На адкрыцці музычнага свята пры-
сутнічаў пасол ГДР у СССР Г. От.
У Дні музычнай культуры, якія
працягнуцца да 16 кастрычніка, вя-
дучыя творчыя калектывы і выканаў-
цы ГДР выступяць у многіх гарадах
нашай краіны.

ТАСС.

НА ЭКРАНЕ— ФІЛЬМЫ СЯБРОЎ

Паказ фільмаў, створаных кінема-
таграфістамі ГДР, пачаўся ў гарадах
і вёсках Беларусі. Ён прысвячаецца
дваццаці сёмай гадавіне з дня аб'я-
шчэння Германскай Дэмакратычнай
Рэспублікі. У праграму ўключаны
ўжо добра вядомыя савецкім гледа-
чам фільмы — «Спелыя вішні», «Па-
казанні фатографа», «Трэці», «Чыр-
воная капэла», «Дом ля чыгуні»,
«Юліяна», «Ало, таксі», «Канцэрт
для старонняга», «Я ўжо дарослы»,
«Зразумей мяне, мама», «Вінаваты
туманы» і іншыя.

Выпускаяцца на экраны таксама
новая мастацкая кінааповесць «3 май-
го дзяцінства», створаная рэжысёрам
Б. Штэфанам па ўспамінах Эрнста
Тэльмана.

Маленькім гледачам адрасуецца
новая мастацкая карціна «Па гарачах
слядах». Гэта прыгодніцкі фільм аб
дзясяцігадовым хлопчыку, які дала-
мог раскрасіць злоснае злачынства.

Шырока дэманструюцца таксама
храпікальна-дакументальныя, навуко-
ва-папулярныя і мультыплікацыйныя
стужкі, створаныя кінематаграфіста-
мі ГДР, і савецкія дакументальныя
фільмы, прысвечаныя жыццю брац-
кага народа.

БЕЛТА.

ШКОЛА ЮНЫХ ТАЛЕНТАЎ

У Брэсце адкрылася дзіцячая маста-
цкая школа. У яе прынята шэсцьдзесят
вучняў пачатковых класаў, якія за чаты-
ры гадзі атрымаюць веды, неабходныя
для паступлення ў мастацкія вучылішчы
або інстытуты.

Мой ПРЫЯЦЕЛЬ Мігась

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 4—5).

Я змарнаваў амаль палову дня на
пошукі падатнікаў, а на пошукі Мігася.
Маё ўяўленне малявала самыя жаклівыя
рэчы. Я бачыў Мігася, які тануў у шы-
рокіх хвалях Іртыша. Бачыў яго ўкра-
дзенага і канспіратыўна адведзенага па
ўсёй у Сяміпалачніск. Нехта задаво-
лена шмакае, пазіраючы на гэтую гару
мяса, пакуль яшчэ абцягнутую скурай.

Нарэшце я давадраваў да нейкага
статка кароў казахскага калгаса. Ці
трэба гаварыць аб тым, як я ўзрада-
ваўся, калі ўгледзеў сярод кароў Міга-
ся, які самым спакойным чынам скубаў
траву. (Што за лугі! З іншай аказіі і
аб іншых лугах сказаў, здаецца, паэт
Васіль Жукоўскі: «Хацеў бы быць про-
ста каровай!»).

Мігась нават не зірнуў на мяне. Маг-
чыма, ён мяне заўважыў, але пры-
кінуўся, як гэта бывае з варшаўскімі
знаёмымі, што не пазнае.

Аднаго разу, калі я ехаў лесам, Мі-
гась, якога, магчыма, моцна кусалі

авадні, раптам збочыў і памчаўся на-
цянькі. Ён мог зачэпіцца коламі аб
дрэвы, мог, прымушаны воз скакаць
праз карэні, зачэпіцца аб гэтыя дрэвы
маім, каштоўным, прынамсі з майго
пункту погляду, ілбом, які слаба ахоў-
вала выцёртая кепка. Ліха ведае, якія
адкрываліся перад ім перспектывы па-
шкоджання майго цела і воза, які, ка-
лі б такі выпадак здарыўся, больш ці-
кавіў бухгалтэрыю.

Нарэшце я неяк авалодаў сітуацыяй
і здабыў поўны шалёнай злосці спа-
кой. Я распрог задыханага Мігася, пры-
маўляючы да яго з фальшывай чулас-
цю, прывязаў да сасны і пачаў акла-
даць пугай, якая пакідала на яго ску-
ры палосы і пры аказіі выбівала з яго
поўсці паклады пылу.

Мігась круціўся па пастронку вакол
сасны і рваўся, як апаганяны. Я ўжо па-
чынаў баяцца, што ён вырве з карэнямі
мі дрэва. Аднак сталася інакш: Мігась
сарваўся з пастронка, нейкую хвіліну
я стаяў, як глыба солі, якой тут у дзяр-
цах, што высыхалі ўлетку, было даво-
лі. Калі нарэшце апрытомнеў, дык Мі-
гась яшчэ мільгаў паміж дрэў. Здава-
лася, што ён проста распіхвае іх.

Ён спыніўся на палышчы ў адлегласці
якіх двух кіламетраў ад воза.

Наіўны, я хацеў накінуць на яго
рэшткі пастронка.

Мігась зноў кінуўся ўцякаць.
Я пайшоў да воза па лусту кавуна.
— Мігаська, глядзі які салодкі ка-

ву... на... па... па...—працягваў я на да-
лоні кавалак кавуна, імкнучыся прыгэ-
тым увайсці ў нейтральную зону.

Мігась брыкнуў, як жарабя. І пабег
прэч. Час ад часу ён прыпыняўся і па-
зіраў на мяне цёмнымі вачыма.

Нарэшце—ці то яму падакучыла, ці
захапелася піць—ён даўся мне ў рукі.
Я вёў яго да воза з ціхім задавальнен-
нем: «Пачакай быдла, я ўжо для цябе
што-небудзь прыдумаю!»

Хапелася яшчэ раз адлупаваць яго,
але баяўся, што ён зноў уцячэ. А да
месяца майго падарожжа заставалася
яшчэ гадзіны дзве яды. Сонца ўжо за-
ходзіла, крывава асвятляючы высыхалы
азёры, лясныя палічкі, падобныя да
вожыкаў пясчаныя прыдарожныя ўз-
горкі, парослыя нейкім пустазеллем, і
блукваючыя па іх цені.

Думка аб тым, каб пакінуць на ноч
пестуха без пашы, развясцелася ў аўле ў
выніку разважання: «А чым жа вінава-
ты Мігась? Нас адляляе адзі ад ад-
наго шмат ступеняў. Я—найвышэйшая
духоўна жывая істота, пры тым старшы
інспектар малочнага прадпрыемства.
Ён—сярэдні млекакормячы з роду ка-
пытных, прычым моцна пакусаны авад-
нямі. Хай ужо адчувае прынамсі маю
маральную над ім перавагу—хай п'е і
жарэ!»

Зімой Мігась супакоіўся і стаў зусім
ляльбы. Адносіны нашы былі кар-
эктнымі, хоць і пазбаўленыя іскры
неякага жывога пачуцця.

Выконвалі мы свае абавязкі даволі
добра сумленна. У стэпе мы маглі раз-
лічваць толькі на сябе.

У кожным разе, дарагі Мігась, мы
не марудзілі. Тым больш, калі мы пакі-
далі зімовую стаянку авечак, казахі
глядзелі на неба даволі падазрона і раі-
лі спяшацца.

Брэх сабак і воклічы ў гусецючым
печары. Наша сяло. Пахнуць дымі. Ад-
язджаем, услухоўваючыся ў прыглуша-
ныя гукі гармоніка, якія далаюць ад-
некуль з клуба і акампаніруюць песні.

Я распрог Мігася, перадаў яго вар-
таўніку, бітоны з маслам замкнуў у
кладоўцы і пайшоў у сваю аднапака-
вую хаціну. Пад валёнкамі, добра ўжо
пратантанімі, рылеў снег. Дымі ў ма-
розным паветры клубіліся і ўзнімаліся
перпендыкулярна ўгору.

У хацінцы мяне сустрэла выключна
падкрэсленае маўчанне маці. Яна пада-
ла мне чарціламі выпісаную ў сельса-
весе на шматочку газеты копію тэле-
фанаграмы з раённага ваенкамата.

Было гэта 19 снежня 1943 года.

Клікалі і мяне ў войска...

Я быў узрушаны, сэрца маё застукала
моцна і часта: пачынаўся новы, магчы-
ма, рашаючы этап майго жыцця.

Не быў бы я аднак да канца шчыры,
каб не сказаў, што адна з маіх першых
думаў у тую хвіліну была: «Нарэшце
я развітаюся з Мігасём, а ён, магчыма,
нават не заўважыць маёй адсутнасці!»

Пераклала з польскай мовы
Я. ВЯГАНСКАЯ.

Эдзі АГНЯЦВЕТ—60

Адзінаццатага кастрычніка вядомай беларускай паэтэсе Эдзі Агняцвет спяўляецца 60 год. З гэтай нагоды праілюстравана пісьменнікаў БССР накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

Дарагая Эдзі Сямёнаўна! Прывіце нашы шчырыя вішаванні з выпадку Вашага слаўнага юбілею—шасцідзесяцігоддзя дзянь нараджэння. У Вашай асобе мы вітаем

аднаго з лепшых прадстаўнікоў беларускай дзіцячай літаратуры, вядомага паэтэсу і перакладчыцу.

Свой творчы шлях Вы пачалі ў сярэдзіне 30-х гадоў. Першыя кнігі паэзіі былі адрасаваныя дарослым чытачам: «Маі панакленне», «Вершы», «На берагах Волгі», «Вясновай раніцай».

У гады Вялікай Айчыннай вайны Вам давялося жыць ва Узбекістане. Там Вы напісалі кнігі вершаў «Другу на фронт», «Простыя песні», «Міхасёк».

У пасляваенныя гады Вашы паэтычны голас набыў моц і самабытнасць. Адна за адной выходзяць новыя зборнікі вершаў. Нядаўна набыта: Вашай шматгадовай творчай працы чытачы ўбачылі ў двухтомніку, які выйшаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура».

Прыемна адзначыць, што Ваш талент паўнакроўна раскрыўся і ў творах, прысвечаных паказу жыцця і вучобы піянераў і школьнікаў. Юным чытачам шырока вядомыя такія кнігі, як «Для піянерскага кастра», «Будзем сябраваць», «Твае таварышы», «Наваліца над Сожам», «Незвычайныя канікулы», «Падарожнікі», «Краіна маленства», «Мы сур'езныя, мы вясёлыя».

Ваша паэма «Песня пра піянерскі сцяг» у 1950 г. на Усеаюзным конкурсе на лепшы твор для дзіцячых адзначана прэміяй.

Вы з'яўляецеся аўтарам лібрэта цікавых дзіцячых опер — «Марынка», «Джанат», многія з Вашых вершаў беларускімі кампозітарамі перакладзены на музыку.

Шмат увагі Вы аддаеце перакладам лепшых твораў пісьменнікаў з братніх рэспублік. Дзякуючы Вам беларускі чытач атрымаў на роднай мове «Выбраныя песні» Беранжэ, «Выбраныя» Г. Апалінара, творы Луі Арагона, Поля Элюара, Эжаюперы і іншых французскіх пісьменнікаў.

З прыемнасцю адзначаем Вашы актыўную грамадскую дзейнасць, работу па іспісанню падручнікаў для школ рэспублікі.

Жадаем Вам, дарагая Эдзі Сямёнаўна, сонечнага настрою, творчага гарэня, шчасця.

Рэдакцыя штогодніка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтых вішаванняў і жадае Эдзі Сямёнаўне добрага здароўя, шчасця, новых набыткаў у творчасці.

«НЕ ЦЯРПЛЮ ВАЧЭЙ РАЎНАДУШНЫХ»

Гэты радок з верша Эдзі Агняцвет «Есць розныя словы» заўсёды ўспамінаю, калі прыгадваю сяброў з далёкай Індыі. Два гады працаваў я ў гэтай краіне, палюбіў яе людзей, пазнаёміўся з культурай, літаратурай. Прыемна было даведацца, што індыйцы цікавіцца савецкай паэзіяй, у тым ліку і беларускай. Аднойчы маладая паэтэса напярэда мной прачытала які-небудзь верш. Я адкрыў томік Э. Агняцвет. Там былі радкі:

О, як не цярплю
Вачэй раўнадушных
І сэрцаў халодных!
Бо свет разнастайны,
Прыябы і родны,
Нібыта ў маленстве,
Я прагна люблю!

Маладой індыйцы верш спадабаўся. У той дзень мы шмат гаварылі з ёй аб паэзіі.

Гэты выпадак лішні раз падкрэслівае, што сапраўдная паэзія не ведае межаў, што яна аднолькава блізка і зразумелая людзям розных нацый.

Пісаць вершы Э. Агняцвет пачала рана. «Аднойчы, калі я ўжо была ў сёмым класе, настаўнік заўважыў на парце сшытак з маймі вершамі, — успамінае яна. — Ён параіў звярнуцца да Янкі Купалы. Не! Я не магла адважыцца на такі крок. Паэт уяўляўся мне незвычайным чалавекам, богам! Хіба можна яго турбаваць сваімі вучнёўскімі вершамі? Але, пасля доўгіх ваганняў і сумненняў, я ўсё ж пайшла па Кастрычніцкую вуліцу».

Гасціна і цёпла сустрэў Я. Купала юную паэтэсу, доўга гаварыў з ёй, раіў вучыцца, чытаць Некрасава, Шаўчэнка, Горкага, Багдановіча.

Так, з благаслаўлення народнага паэта ўвайшла Э. Агняцвет у літаратуру. Купала да канца свайго жыцця сачыў за развіццём таленту паэтэсы, дапамагаў ёй парадамі.

Сёння Эдзі Агняцвет — паэтэса «са стажам». Але ад пачатку творчага шляху да двухтомніка вершаў, паэм і мастацкіх перакладаў (1976) прайшлі гады пошукаў, пераадолення рыторыкі, гады паглыбленай творчай працы над тэмай, над словам.

Пра Агняцвет-лірыка можна

ЧАСОПІСЫ Ў КАСТРЫЧНІКУ

«НЕМАН»

Друкуюцца вершы Я. Янішчыц у перакладзе В. Элькіна, пачатан рамана І. Кілаза «Навечны разам», вершы М. Цялічкі, сцэны з наліснага жыцця «Наследны прынт» М. Матукоўскага, нізка перакладаў з сербска-харвацкай і манедонскай паэзіі.

Публіцыстыка прадстаўлена артыкулам А. Казловіча «Квадрат 122,7х122,7 метра» — аб праблемах аховы глебы ад эрозіі. Тут жа І. Калюта і Ф. Зялец у нататках «Усё, што ведаю, тэле...» і «Рабочая школа Палесся» расказваюць аб руху настаўніцтва ў рэспубліцы.

У раздзеле мастацтва — творчы партрэт мастака Э. Куф-

сказаць, што яна пераважна паэтэса горада. Гэта не выключае яе гарачай прыхільнасці да прыроды Беларусі, якой яна прывяліла німала ўсхваляваных радкоў.

Заўважана, што асабліва прываблівае паэтэсу праца будаўнікоў. Гэта прыйшло яшчэ ў часы вучобы ў прафтэхшколе. Потым другам яе жыцця стаў чалавек на прафесіі і прызначэнні — будаўнік.

У Э. Агняцвет абостранае пачуццё часу, і ёй ёсць што сказаць пра жыццё і пры гэтым сказаць па-свойму. Калі чытаеш найбольш характэрнае з яе лірыкі — зацікавіцца асаду ад сустрэчы з яркімі і самабытнымі радкамі.

Побач з рамантычнымі матывамі ў паэзію Агняцвет урываецца суровая праўда ваяцкага года, выразна гучыць тэма гераізму савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, барацьбы за ўмацаванне міру на планеце.

Трэба сказаць яшчэ аб адной рысе лірычных вершаў паэтэсы — іх напеўнасці, музычнасці. Крытыкай трэба заўважана, што музыка ўваходзіць у яе творчасць як тэма і як неад'емны элемент паэтычнай формы. Верш «Апастыяна» — гімн генію Бетховена, яго вялікай філасофскай і эмацыянальнай сіле. Музыка гучыць у вершах «Мелодыя Шалэна», «Ронда», «Скерца», «Баркарола», «Актава». Э. Агняцвет тут, за рэдкім выключэннем, знаходзіць шляхі збліжэння музыкі і паэзіі.

Інтэрнацыянальная тэма займае цэнтральнае месца ў творчасці паэтэсы. Адзінаства і дружба народаў нашай краіны знайшлі сваё ідэйна-эстэтычнае адлюстраванне ў цыкле «Узбекскія матывы», вершах «Стары Томас», «У пасёлку Дэінтарна», «Над ракой Ліелюна», «Ліліта» і многіх іншых.

Інтэрнацыянальным пафасам прасякнуты і вершы цыкла «Рэха далёкіх вандравак», у якіх паэтэса аднаўляе свае ўражанні ад паведавання розных краін свету. У гэтых творах па-асабліваму выявілася грамадзянская і мастацкая сталасць Э. Агняцвет.

Аб Эдзі Агняцвет справядлі-

ва гавораць як аб «дзіцячай паэтэсе». І гэтым яна можа ганарыцца. Яе шматлікія вершы і паэмы выклікаюць нязменную цікавасць у юнага чытача.

«Яшчэ ў час вайны, — гаворыць паэтэса, — у далёкім Узбекістане я бачыла дзіцяці з Беларусі, Украіны, з некаторых раёнаў Расіі. Яны жылі і раслі ў узбекскіх сям'ях. Былія сіраты называлі ўзбекскіх жанчын кароткім, ласкавым словам «апа» (што па-беларуску значыць маці). У час вайны я пераклала на беларускую мову верш «Ты — не сірата» вядомага ўзбекскага паэта Гафура Гуляма. Восць з таго часу я і пішу для дзяцей, гэта гатэрыя для мяне як сонца, як павестра».

Паэтэса з удзячнасцю ўспамінае тых добразычлівых парадзі, якія былі выкажаны ёй майстрамі дзіцячай паэзіі С. Маршак, С. Міхалковым, А. Барто, К. Чукоўскім. Яна працуе з вялікай патрабавальнасцю да сябе, з глыбокай пашанай да свайго юнага чытача. Клопаты аб іх прымушэнню знаходзіць цікавыя сюжеты, выразную рыфму, дакладныя, свежыя словы.

Э. Агняцвет вядома і як таленавіты перакладчык. Цікавыя штрыхы французскаму мову паэтэсы вывучыла, ажыццяўляючы мару свайго юнацтва — пераклад на беларускую мову песень Беранжэ, сучасных вершам раняга Янкі Купалы. Эдзі Агняцвет гаворыць, што яе праца над перакладамі не «хобі», а вялікая любоў.

З патэннем перакладае яна вершы Лесі Украінкі, Яна Райніса, сучасных рускіх, украінскіх, узбекскіх, латышскіх паэтаў. У сваю чаргу творы Агняцвет перакладзены на многія мовы братніх народаў.

Імя паэтэсы стаіць на вокладках 31 кніжкі. Эдзі Агняцвет знаходзіцца ў росквіце сваіх творчых сіл, яе планы на будучае вялікія, яе «галоўная кніга» яшчэ наперадзе. «Зроблена покуль яшчэ мала, — гаворыць Эдзі Сямёнаўна. — Я ў вялікім даўгу перад нашымі чытачамі, перад Камуністычнай партыяй, членам якой я з'яўляюся».

І. РАЗАНАУ.

«МАЛАДОСЦЬ»

Нумар адкрываецца нізкай вершаў Р. Баравіковай. Друкуюцца таксама вершы Э. Агняцвет, Р. Барадулліна і В. Вярбы. Праза прадстаўлена апавесцю І. Науменкі «Апошняя восень» і працагам рамана І. Чырынава «Апраўданне крыві».

У раздзеле публіцыстыкі — нататкі Я. Сіпанова «У імя хлеба», інтэрв'ю з міністрам культуры БССР Ю. М. Міхневічам, артыкул В. Сіненкі «Інтэрв'ю з тваім домам». Змяшчаны таксама ўспаміны П. Панчанкі пра Якуба Коласа «Трохі пра дзяўчыню Якуба», творчы партрэт заслужанага артыста рэспублікі М. Захар'явіча (аўтар — Т. Абанумоўска), рэцэнзія В. Тараса на кнігу прозы Г. Далідовіча «Цяпло на першачыце» і нататорыя іншыя матэрыялы.

ДЗЯРЖАЧНЫЯ ПРЭМІІ БССР

АБМЯРКОУВАЕМ ВЫЛУЧАНЫЯ ТВОРЫ

«ПАЭЗІЯ ДУМКІ» (тэрмін Бялінскага) з яе падкрэсленым аналітызмам, філасафічнасцю мае свае традыцыі ў савецкай літаратуры. У гэтым жа рэчышчы развіваецца і лірыка Анатоля Вярцінскага, пра што сведчыць і змест яго зборніка «З'яўленне».

Напружаны, усхваляваны роздум паэта не ведае, здаецца, межаў. Калі чытаеш яго творы, прыходзіць іншы раз сумненне: ці не перакрываюцца

мяшчаны ў разуменні Горкага ці Маякоўскага. Гэта—звычайныя людзі, можа, нават неаблагія людзі. Але ўся бяда ў тым, што яны не могуць быць акрыленымі, не ў стане ўзняцца над будзённасцю жыцця. Заслуга паэта ў тым, што ён выносіць прысуд патэнцыяльнаму мяшчанству, мяшчанству на падходзе да стану горкаўскіх дачнікаў і прысыпкіных Маякоўскага.

І ўжо калі зайшла гаворка пра тэматычны змест паэзіі

У РЭЧЫШЧЫ «ПАЭЗІІ ДУМКІ»

гэтым роздумам усплёскі чалавечай зацікаўленасці, эмацыянальнасці высокага рахунку? Ці не залішне аўтар рацыяналізуе свой паэтычны радок? Аказваецца—не. Бо ён, ставячы на першы план развіццё таго ці іншага філасофскага тэзіса, складанага агульначалавечага ці выразна сацыяльнага пытання, заўсёды высвечвае думку скандэсаваным, стрыманым пачуццём.

Аналітычная думка паэта нязменна выкіроўваецца на сляжку гуманізму. Яна грунтуецца на страстным жаданні абараніць праўду і справядлівасць. Нават у творах гумарыстычнага плана. Дарэчы, апошніх амаль не было ў панярэдніх кніжках. І гэта сведчыць пра няспыныя пошукі аўтара.

Страсна (хоць на першы погляд—рацыяналістычна) выказана гуманістычная думка і ў вершы «Плач па неастрэчанай пашчоце».

Плача жанчына... Жанчына, якая носіць у сэрцы столькі пшчоты, скардзіцца людзям, усяму свету на сваё адзіноцтва. Яе скарга — гэта прысуд несправядлівасці ў чалавечых уземаадносінах, прысуд людскай нячужасці і абьякавасці, гэта поўны самаспаўнення крык аб паратунку.

Прыябывае ў паэзіі Вярцінскага ваяўнічая нянавісць да мяшчанства ва ўсіх правах. Нянавісць, пададзена буйнымі плакатнымі мазкамі, абостра і аголена. Да ранейшых твораў «Бой», «Паміраюць ад кулі шалёнай...», «Абрасаем паперамі, рэчамі...» далаліся вершы «Няма дурных», «Непраметзі», «Апеклоты, ці малітва ў гаснях» і іншыя.

А. Вярцінскі знаходзіць усё новае і новае факты, дэталі, раскрываючы тэму, агульную для многіх літаратур свету розных перыядаў, імкнецца пашырыць яе ў гарызантальнай і паглыбіць у вертыкальнай практыках. «Непраметзі»—гэта не

Вярцінскага, нельга не сказаць, што ён, можа, як мала хто іншы з сучасных беларускіх паэтаў, бачыць паэзію ў самых звычайных, на першы погляд, непэтычных рэчах і фактах. Помнім яго выдатны ранейшы твор «Дынамік». Твор, што выразае ардыннарнай сцэны вясковага жыцця: старая адзінокая жанчына, дзеці якой загінулі на вайне, ідзе да маніцэра, каб той направиў дынамік, становіцца сведкай чужой радасці: у сям'і нарадзіўся сын!—і спаўдаецца людзям у сваім гора. Колькі болю і спагады ў гэтай сцэне, выхаленай з жыцця, як кажуць, жыўцом — непрыхарошанай, самай-самай ардыннарнай і разам з тым — такой незвычайнай!

У зборніку «З'яўленне» шмат вершаў, ідэнтычных «Дынаміку» па спосабах увасаблення мастацкай задумкі. Самая звычайная сцэна—злосны бацька накрывае на сына—ператвараецца ў роздум над жыццём увогуле. Паэтва думка ўзнімае «дробязнае» да абагульнення: няўжо «нелга без крыку ў гэтым жыцці», «не ўмеем цаніць сваё дзіця—не ўмеем цаніць і радасць жыцця», «не ўмееш любіць сваё дзіця—другім ты—не прыклад і не суддзя».

Паэзія Вярцінскага, як і беларуская паэзія ўвогуле, асабліва ж паэзія яго аднагодкаў, дае выразную канцэпцыю жыцця як суцэльнага хвалівання, неспакою, трыбгі, прычым не толькі за асабісты лёс, а за лёс планеты, лёс чалавечтва:

...Хай там узлёт ці падзенне,
удача ці няўдача,
толькі ні дня без падзеі,
без радасці і плача,
толькі ні дня без надзеі!
(«Антымістычны верш»).

Такая канцэпцыя жыцця хвалівання ўласцівая гуманістычнай лірыцы ў сусветным маштабе, з яе трактоўкі вынікаюць многія лепшыя рысы паэзіі А. Вярцінскага, якая не палюхаецца сучаснасці, а і жыве ёю, дыхае ёю.

Паглыбіліся і пашырыліся і гарызонты паэзіі А. Вярцінскага. Ёй і раней не была ўласціва нацыянальная абмежаванасць. Але зараз яе агульначалавечы змест выявіўся найбольш выразна. На першы план выйшлі творы, у якіх гісторыя розных эпох і розных народаў асэнываецца агульнагуманістычнымі крытэрыямі, крытэрыямі Праўды, Добра, Справядлівасці.

Адным словам, творчасць А. Вярцінскага—адна з яркіх старонак сучаснай беларускай літаратуры. І асэнываць яе трэба самай высокай мерай.

Мікола МІШЧАНЧУК,
кандыдат
філалагічных навук.

ШТО ЧЫТАЦЬ ПРА ЗБОРНИК ВЕРШАЎ І ПАЭМ АНАТОЛЯ ВЯРЦІНСКАГА «З'ЯЎЛЕННЕ»

- А. Лойка. «Пераадоленне». «Малодосць», 1975 г., № 10.
- В. Бечык. «З неспакоем сумлення». «Польмя», 1975 г., № 11.
- А. Марціновіч. «Усталаванне чалавечнасці». «Віцескі рабчык», 1975 г., 26 жніўня.
- М. Хмяльнікоў. «Аб месцы чалавеча ў жыцці». «Гомельская праўда», 1975 г., 27 жніўня.

«НЕХ ЖЫЕ!»
І «НЯХАЙ ЖЫВЕ!»

Суседзі мы і сваякі,
Усіх нас кліч адзін заве...
Мы ў нашай дружбе на вякі —

— Нех жые!.. і
— Няхай жыве!..

Мы верылі ў гадах цяжкіх,
Што еднасць краты разарве,
Знішчалі ворагаў ліхіх...

— Нех жые!.. і
— Няхай жыве!..

І вы прыехалі да нас
Адтуль, дзе Вісла ўдаль плыве.
Наш горад рад вам і калгас...

— Нех жые!.. і
— Няхай жыве!..

Нямала ў нас агульных спраў,
Задум у сэрцы, галаве,
Нас Ленін здзейсніць іх пазваў...

— Нех жые!.. і
— Няхай жыве!..

КРЫНІЦЫ
САРДЭЧНАЙ ДРУЖБЫ

«Добро пожаловать!», «Вітамі сардэчна!», «Сардэчна запрашаем!» — гавораць сёння дарогім гасцям з брацкай Польшчы працоўных нашай рэспублікі.

6 кастрычніка пачаліся Дні польскай літаратуры ў Беларускай ССР. Яны — яшчэ адно пераканаўчае сведчанне пастаяннага расшырэння шматбаковых плённых польска-савецкіх сувязей, яркае праўленне мацнеючай з году ў год сардэчнай дружбы народаў-суседзяў. Той дружбы, якая нарадзілася ў агні класавых бітваў за свабоду, за перамогу Вялікага Кастрычніка, той дружбы, што загартоўвалася на палях бітваў супраць фашызму і асячае наш сённяшні дзень, з'яўляючыся надзейным залогам новых перамог і здзяйсненняў.

Для ўдзелу ў мерапрыемствах Дзён, якія пройдуць ва ўсіх абласцях рэспублікі, у Мінск прыбылі дэлегацыі вядомых польскіх празаікаў, пэстаў і перакладчыкаў, актывістаў Таварыства польска-савецкай дружбы, мастакоў і артыстаў.

Мы рады сардэчна вітаць нашых шчырых сяброў на гэціннай беларускай зямлі, — сказаў, адкрываючы прэс-канферэнцыю для беларускіх і польскіх журналістаў, старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, народны пэст Беларусі, Герой Сацыялістычнай Працы М. Танк. — Мы ўпэўнены, што новая сустрэча з польскай літаратурай і яе таленавітымі тварацмі шнодра паслужыць далейшаму расшырэнню ўзаемаўзабагачальнага супрацоўніцтва савецкіх і польскіх пісьменнікаў, справе ўмацавання дружбы і адзінства народаў-братоў. Старшыня прэзідыума Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежжым В. С. Смірноў пазнаёміў работнікаў прэсы з вялікай праграмай Дзён, што ўключае больш чым 25 тысяч розных мерапрыемстваў, прысвечаных польскай літаратуры і культуры, якія пройдуць на прадпрыемствах і будоўлях, у калгасах і саўгасах, ВНУ і школах, бібліятэках, палацах культуры і клубах рэспублікі.

На прэс-канферэнцыі выступілі член Дзяржаўнага савета ПНР, намеснік старшыні прэзідыума Галоўнага праўлення Таварыства польска-савецкай дружбы, пісьменнік Ю. Озга-Міхальскі, намеснік міністра культуры і мастацтва ПНР Т. Качмарэк, вядомы празаік і публіцыст В. Жукроўскі, пэст і перакладчык Ю. Канановіч, польскія пісьменнікі і перакладчыкі Э. Кабац, І. Сікірыцкі, Я. Гушча і іншыя. Польскія сябры адказалі на шматлікія пытанні журналістаў.

У прэс-канферэнцыі ўдзельнічаў генеральны консул ПНР у Мінску Ю. Мруз. З вялікай цікавасцю работнікі друку азнаёміліся з фота-выстаўкай «Савецкая кніга ў Польшчы», якая адкрылася тут жа, у ДOME літаратара. Экспазіцыя расказвае аб велізарнай папулярнасці твораў савецкай літаратуры ў польскіх чытачоў, аб шматлікіх выданнях у Польшчы кніг савецкіх аўтараў. На адным са стэндаў прыведзены такія лічбы: за гады народнай улады з моў народаў СССР на польскую мову перакладзена і выдадзена больш чым 10 тысяч назваў кніг агульным тыражом звыш 170 мільёнаў экзэмпляраў. Штогод у Польшчы выдаецца ў арыгіналах каля 10 мільёнаў савецкіх кніг.

БЕЛТА.

ДНЯМ польскай літаратуры ў Беларускай ССР прысвечана мастацкая выстаўка «Варшаўская графіка», якая адкрылася ўчора ў Мінскім Палацы мастацтваў. Расказаць пра дасягненні і здабыткі мастацтва братняй краіны, а таксама пазнаёміць з удзельнікамі выстаўкі карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва» напрасіў унаўважанага па справах выстаўкі, варшаўскага мастака Чэслава Падгурскага.

У экспазіцыі выстаўкі, арганізаванай Таварыствам польска-савецкай дружбы, паказана 42 работы шаснаццаці аўтараў: мастакоў, чые творы добра вядомыя як польскаму, так і зарубешнаму гледачу. Гэта лодзі розных узростаў, розных мастакоўскіх пакаленняў, розных творчых індывідуальнасцей, якія неаднаразова дастойна прадставілі польскую графіку на міжнародных вернісажах. Тут дэманструюцца і тыя творы варшаўскіх графікаў, якія былі падараваны дэлегатам VII з'езда Польскай аб'яднанай работнай партыі.

Польская графіка знаходзіцца на ўздыме, аб чым сведчаць шматлікія медалі, прызы, прэміі і дыпламы, атрыманыя вашымі мастакамі на міжнародных выстаўках. Чым можна вытлумачыць такі поспех?

Перш за ўсё тым, што польская графіка імкнецца філасофскі асэнсаваць з'явы рэчаіснасці, тым, што яна на сваёй праблематыцы глыбока сацыяльна-палітычная. Тым, нарэшце, што гэтая глыбока сацыяльная праблематыка вырашаецца падвышай выразнымі мастацкімі сродкамі. Вы, відаць, заўважылі, што польская графіка ўласціва сваясаблівая сімволіка, але сімволіка не абстрактная, а заснаваная на канкрэтай жыццёвай з'яве, на факце. Цікава і тое, што сучасная польская графіка выкарыстоўвае мноства стыляў і самых розных тэхнік (літаграфія, афорт, мецацінта, сухая ігла, акватывта і г. д.).

Поспеху нашай графікі спры-

яе і тое, што ў ёй сапраўды творча спабораюць сталыя майстры з зусім маладымі мастакамі. Сталыя мастакі яшчэ поўныя запалу, імгэнту і валодаюць багатым творчым вопытам, але і маладыя сёння ім не ўступаюць ва ўмельстве, майстэрстве. Такім чынам, у нашай графіцы суіснуюць, узбагачаючы мастацтва ў цэлым, дзве плыні — сталасць і маладосць.

Напрыклад, творы прафесара Ю. Пакульскага, які ў свае семдзесят пяць гадоў атрымаў ў мінулым годзе першую прэмію на конкурсе графікаў краіны, знаходзяцца побач з работамі Барбары Слівоўскай, якая толькі ў 1974 годзе скончыла Акадэмію мастацтваў у

група графікаў-жанчынаў. Але і мужчыны працуюць плённа.

Не злічыць усіх прэміяў і прызоў, якія выпалі на долю Мацея Мадзялеўскага. У прыватнасці, ён быў удастоены і прэміі па Ленінскім конкурсе. Гэта надзвычай цікавы і «жывапісны» графік, аб чым сведчаць яго літаграфіі, прадставіленыя і тут, у Мінску, — «Не!», «Не абразайце крылаў» і «Рэбус».

Хачу адзначыць і маляўнічыя літаграфіі Мацея Мілеўскага «Веласіпеды трыпціх» і «Барыца за медаль».

Каляровыя літаграфіі Яна Лесьняка «Сос» і «Свет — такі здзіўляючы!» таксама павінны звярнуць на сябе ўвагу.

ВАРШАЎСКАЯ
ГРАФІКА

Варшаве. Яе літаграфіі «Зона ЕММ», «Аэрадром» і «Уладані Каралевы Мод» выкапаны з высокім прафесіяналізмам, што было адзначана, у прыватнасці, на выстаўцы «Інтэраграфіка — 76».

Назаву яшчэ вядомую польскую мастачку Хрысіціну Бенэк, чые работы (літаграфіі

Анджэй Рудзінскі, Аляксандр Турэк, Ежы Мілер, Эдмунд Пётравіч таксама павінны выклікаць цікавасць мінскага гледача — іх работы маюць міжнародную вядомасць.

— І некалькі слоў пра Чэслава Падгурскага, калі ласка...

Тэрэза Якубоўска, «Варшава».

і разьба па дрэву) вядомы ў Савецкім Саюзе і ў Швецыі, у Аргенціне і Югаславіі, у Балгарыі і ў Шры-Ланка. Мінскі гледач пазнаёміцца з яе літаграфіямі «Варшава, 1939-41-71». Ужо сама назва гаворыць аб шырокім ахопе падзей, адлюстраваных у лісце.

Міжнародную вядомасць атрымала і творчасць Галіны Хрastoўскай, удзельніцы дзюксот-васемнаццаці выставак — у сваёй краіне і за мяжой. За сваё мастацтва яна удастоена залатога медала на II біенале графікі ў Фларэнцыі, прэміі I біенале ў Кракаве і інш.

Тэрэза Якубоўска, чья творчасць на мінскай выстаўцы прадставілена трыма літаграфіямі («Фларэнцыя», «Венецыя», «Варшава»), таксама неаднаразова лаўрэат розных міжнародных выставак.

Напэўна, спадарожна гледачу і прыгожыя па каларыту афарты Ірэны Спарскай («Зямля», «Успаміны»).

— Складваецца ўражанне, што на выстаўцы прадставілены амаль адны мастакі...

— Не зусім так. У Варшаве сапраўды вызначылася цікавая

— 3 маіх работ у экспазіцыі прадставілены каляровыя літаграфіі «Майстар-металург» (трэцяя прэмія на выстаўцы, прысвечанай 30-годдзю ПНР), «Сад Нептуна» і «Дымавая заслона» (трэцяя прэмія на выстаўцы, прысвечанай 30-годдзю Перамогі). Пра астатнія глядач даведаецца сам...

— 3 вашых слоў ясна відань, што польская графіка мае шырокае міжнароднае сувязі. Удзел у міжнародных выстаўках, конкурсах, мабыць, спрыяе творчаму росту мастакоў. Бо гэта — спабораўнасць, спабораўнасць з лепшымі сучаснымі майстрамі свету. Як вы лічыце?

— Безумоўна, так. Але наша графіка развіваецца перш за ўсё на польскай глебе. У нас вялікае мноства розных конкурсаў: штогадовых, прысвечаных юбілейным датам у жыцці краіны, і нават штомесячных...

Да таго ж работы нашых мастакоў ахвотна купляюць Міністэрства культуры і Міністэрства абароны Польскай Народнай Рэспублікі. І гэта таксама спрыяе творчасці.

Гутарку правяла Р. БАКУНОВІЧ.

Саюз пісьменнікаў БССР глыбока смуткуе з выпадку смерці крытыка і літаратуразнаўцы, доктара філалагічных навуў, прафесара ПЕРКІНА Навума Саламанавіча і выказвае спачуванне сям'і і блізімкам нябожчыка.

ДАРОГАЙ АДЗІНСТВА І БРАЦТВА

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 3). Гіх талентаў папулярызатары беларускай літаратуры, работа выдавецтва ў Лодзі, якое штогод выпускае новыя кнігі беларускіх пісьменнікаў.

Жадаю вам, дарогія таварышы, сказаць у заключэнне Ю. Озга-Міхальскі, новых поспехаў у будаўніцтве камунізму, у рэалізацыі велічных рашэнняў XXV з'езда КПСС, далейшага прагрэсу ў нашай агульнай справе ўмацавання сацыялізму і міру, для якой ваша краіна, ваша партыя зрабілі і робяць так многа.

Ад рабочага класа рэспублікі сардэчнае прывітанне дарогім гасцям, а ў іх асобе ўсяму таленавітаму польскаму народу, перадаў матарыст-выправавальнік Мінскага матарнага завода, Герой Сацыялістычнай Працы І. Я. Парфененка.

Дні польскай літаратуры на нашай зямлі, сказаў ён, з'яўляюцца яшчэ адным яркім пацвярджэннем таго, што векавыя традыцыі дружбы, класовай салідарнасці паміж працоўнымі нашых краін

перараслі ў сапраўднае інтэрнацыянальнае брацтва народаў. Вузы гэтай дружбы з кожным годам становяцца больш моцнымі, усё больш трывалымі. Мае таварышы, рабочыя, ведаюць і любяць польскую класіку, творы многіх сучасных польскіх пісьменнікаў.

Добрыя пажаданні ад працаўнікоў палёў прывёз польскім сябрам старшыня калгаса «Маяк камунізму» Барысаўскага раёна, Герой Сацыялістычнай Працы Ф. В. Юданаў. Ён запрасіў удзельнікаў Дзён польскай літаратуры ў сваю гаспадарку на свята ўраджаю, на якім будуць падведзены вынікі хлебаваробскага года. А яны радысныя.

Са свайго боку, сказаў прамоўца, мы будзем рады пазнаёміцца з плёнам творчай працы польскіх пісьменнікаў, а праз іх выступленні і гутаркі — з дасягненнямі польскага народа.

Мы высока цэнім тое, што ў кнігах, артыкулах польскіх пісьменнікаў, як і ў творах іх беларускіх калегаў, шмат лепшых старонак прысвечана баявому брацтву нашых на-

родаў. Мне, былому партызанскаму камандзіру, давялося бачыць, як побач з рускімі, беларусамі, украінцамі, іншымі сынамі сацыялістычнай Айчыны самааддана змагаліся супраць гітлераўцаў і польскія патрыёты.

Мы заўсёды з вялікай цікавасцю чытаем і перачытваем любімыя старонкі кніг польскіх класікаў і сучасных пісьменнікаў, сказала студэнтка філалагічнага факультэта БДУ імя У. І. Леніна Тамара Купрэвіч. У нашым універсітэце створаны ўсе ўмовы для таго, каб моладзь магла бліжэй пазнаёміцца са скарбамі польскай культуры. Адным з іх з'яўляецца вывучэнне польскай мовы. Разам з намі займаюцца юнакі і дзяўчаты з Народнай Польшчы. Сумесныя заняткі ў аўдыторыях, вечары адпачынку, экскурсіі, сустрэчы ў студэнцкім інтэрнаце — усё гэта яшчэ больш збліжае нас.

Урачысты вечар завяршыўся вялікім канцэртам майстроў мастацтваў, у якім выступілі папулярныя беларускія і польскія калектывы.

БЕЛТА.

У МІНСКУ, у Палацы мастацтваў, упершыню за апошнія гады праходзіла выстаўка работ мастакоў, якія жывуць у абласцях. Сёння ў абласных цэнтрах рэспублікі паспяхова працуюць амаль сто членаў Саюза мастакоў БССР, а таксама вялікі атрад моладзі.

Выстаўка атрымалася прадстаўнічай. На ёй экспанавалася больш чым 600 работ 280 аўтараў.

Перш за ўсё нельга не адзначыць імкненне мастакоў да шырокага пошуку вобразнай і пластычнай выразнасці. Радуе дыяпазон творчых інтарэсаў мастакоў. Партрэт і пейзаж, акварэль і кніжная графіка, скульптурныя кампазіцыі і самыя розныя формы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва склалі экспазіцыю.

Шырокі эмацыянальны дыяпазон пачуццяў, адлюстраваных у карцінах, — ад лірычнай усхваляванасці да грамадзянскага пафасу ў перадачы з'яў жыцця, светаадчування чалавека. Гэты дыяпазон вобразаў, думак, пачуццяў дае права гаварыць не толькі пра пошукі мастацкай мовы, але, перш за ўсё і пра дакладную акрэсленасць ідэалаў і герояў.

Значную цікавасць выклікаў раздзел жывапісу. Галоўнае месца ў творчасці майстроў пэндзля заняла тэма сучаснасці, вобраз сучасніка.

Творчасць брастаўчаніна П. Данелія прасякнута любоўю да роднага краю (пейзажы «Свежасць», «Над цішыняй»). Пластычная дакладнасць, панарамнасць кампазіцыі ствараюць адчуванне манументальнасці, суровай і пэўнай прыгажосці зямлі. В. Савіцкі з Гродна — мастак

шматграннага таленту, аўтар вялікіх тэматычных карцін і пейзажаў. У палотнах «Капаюць бульбу», «У час адпачынку» жывапісец перадае рамантыку штодзённай працы, свае ўяўленні аб духоўнай прыгажосці працаўнікоў сяла без усялякай ідэалізацыі і напышлівасці. Пейзажы мастака стрыманыя па каларыту, простыя па кампазіцыі.

Аптымізм, жыццесцвяр-

М. Апіска, М. Палянкова, В. Жарнасека расказваюць усхваляванай мовай мастацтва пра мужнасць і гераізм саветскіх людзей. Але кожны па-свойму раскрывае хвалючую тэму. Калі, напрыклад, у палатне Э. Куфко «Асвенцім» чуюцца глыбока трагічныя інтанацыі, якія расказваюць пра пакуты людзей, то ў М. Палянкова ў «Бярозавым соку» вобразы дзяцей-партызан — услаўленне аптымізму жыцця.

Цікавыя графічныя пейзажы К. Пятрова па індустрыяльнай тэме. Мастак гаворыць у іх аб прыродзе, аб тым, як арганічна ўплываеца ў яе тое новае, што мы называем індустрыяльным матывам, аб чалавеку — стваральніку гэтага новага. Задачы падобнага плана вырашае і В. Самачэрнаў у цыкле лістоў «Беларускі шынны завод». Яго індустрыяльныя пейзажы напоўнены прыгажосцю, дынамікай і па-свой-

ска выстаўкі складала скульптура. У ёй найбольш поўна быў прадстаўлены партрэт. Запамінальныя вобразы стварылі У. Церабун, А. Сялятыкі, А. Краўцоў, В. Галубкіна.

Запомніліся работы мастакоў тэатра, якія не часта паказваюцца на выстаўках. Эскізы, дэкарацыі, касцюмы, тэатральныя афішы М. Якуніна і Л. Грубяцкой з Гродна выкананы на высокім прафесійнальным узроўні. На жаль, гэты раздзел быў абмежаваны работамі гродзенцаў, хаця і ў іншых абласных цэнтрах працуюць цікавыя тэатральныя мастакі, чые творы маглі б убагаціць выстаўку.

Маляўніча выглядаў раздзел дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Шкло і кераміка былі прадстаўлены найбольш поўна.

І зноў мы мелі магчымасць любавання высокамастацкімі творамі У. Мурашвера, Л. Мягковай, В. Жохава, А. Федаркова. Большасць работ гэтага раздзела — так званыя выстаўачныя экспанаты, якія пазбаўлены спажывецкіх якасцей. Яны звернуты да фантазіі гледача, у іх яскрава праявіліся адносіны мастакоў да рэчаі-

ГАЛОЎНЫ ГЕРОЙ — СУЧАСНІК

дзяльнасць вызначаюць творчасць гамільчаніна М. Казаркевіча. Карціна «На Палесці» напісана сакавіта, звонка.

Тонкай пэўнасцю прыроды прасякнута пейзажы Д. Алейніка. Кампазіцыйная будова іх цэласная. Мажорным гучаннем фарбаў аўтар стварае светлы, цудоўны вобраз рэальнага свету, адухоўленай прыроды. Разнастайна на выстаўцы была прадстаўлена творчасць вядомага гродзенскага жывапісца І. Пушкова. Апавадальныя па характару пейзажы суседнічалі са станковымі карцінамі на гістарычныя тэмы («Пушкін і Міневіч у Пенябургу», «Ажэшка і Пашкевіч»).

Хочацца адзначыць аднаасць многіх мастакоў тэме Вялікай Айчыннай вайны. Карціны Э. Куфко, Т. Кісялёва,

Побач з карцінамі на ваяцкую тэматыку з асаблівай вострай успрымаюцца палотны, якія ўслаўляюць мірную працу, яснае неба (Я. Ясьвін, Э. Белугараў, І. Юдэпка, М. Глушко).

У экспазіцыі было нямаля папормортаў, сярод якіх вылучаліся работы Б. Кузняцовай. Напрыклад, яе «Кераміка» нясе вялікую ідэіна-сэнсавую нагрузку, перадае аналітычныя адносіны мастака да свету, да чалавека. У работах В. Рубцова бачыцца ўменне паказаць жывапісна-пластычную прыгажосць прадметаў і асяроддзя ў іх адзістве, ўменне абагульніць і эмацыянальна перадаць убачанае.

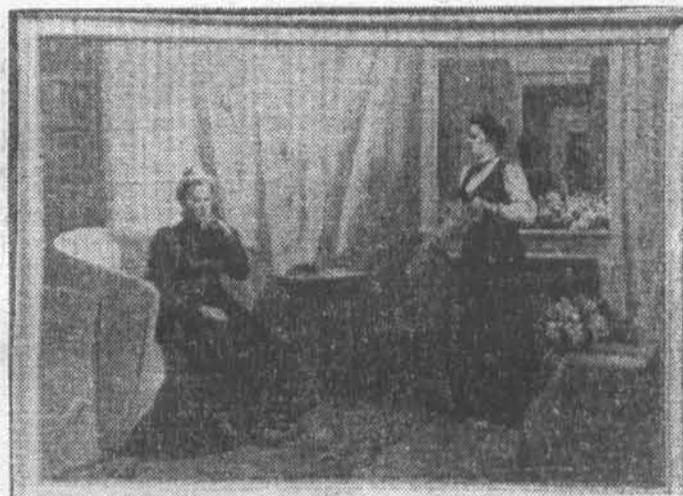
Сярод праблем, якія стаяць сёння перад жывапісцамі, адной з галоўных, бадай, застаецца праблема павышэння ўзроўню майстэрства. Часам цікава знойдзена задума недастаткова добра перадаецца жывапіснымі сродкамі. З другога боку, у некаторых творах прысутнічае элемент «рэпартажнасці», што выяўляецца ў павярхоўным адлюстраванні тэмы, сведчыць аб слабым яе асэнсаванні мастакамі.

Вялікі раздзел расказвае аб творчасці графікаў рэспублікі. Перш за ўсё парадавала тэматычная разнастайнасць работ, цікавасць мастакоў да самых розных графічных тэм, у тым ліку і да такіх складаных, як афорт, лінагравюра, мецацінта і інш. Гэта сведчыць пра дастаткова высокі ўзровень майстэрства многіх графікаў, аб іх жаданні вырашаць складаныя творчыя задачы.

А. Захараў — адзін з нямногіх графікаў рэспублікі, якія пастаянна працуюць у тэхніцы лінагравюры. Яго лісты «Сыны», «Плач», «Парастак» — своеасаблівы цыкл, прысвечаны вобразу маці-Радзімы. Сімволіка, драматызм гучання, эмацыянальнасць вызначаюць гэтыя работы. У лістах «Свеціць месяц», «Зорка Венера» — зусім іншы таловы настрой. Песеннасць, радасць светаадчування, замілаванне прыгажосцю ўласцівы гэтым творам.

му эмацыянальнасці.

Адно з асноўных месцаў у раздзеле графікі належыць акварэлі. У апошнія 5—6 гадоў у рэспубліцы вырас атрад цікавых акварэлістаў, якія яшчэ раз прадэманстравалі сталае майстэрства. Асабліва прыемна, што многія акварэлісты з поспехам звяртаюцца да складаных тэм. Яркім прыкладам служаць пэўныя акварэлі У. Напрэенкі «Керамічны завод у Рубе», мяккія па каларыту лісты Г. Шутава і

І. Пушкоў. Гродзенская вобласць. Э. Анжэшка і А. Пашкевіч (Цётка).

індустрыяльныя пейзажы М. Ліхоненкі, М. Васіленкі.

Цікавасць у гледача выклікалі акварэльныя малюнкы А. Гаршакавоза і У. Напрэенкі, зробленыя на БАМЕ, якія расказваюць аб прыгажосці Сібірскага краю, аб маладых будаўніках, якія пакараюць суровую прыроду.

Звярнулі на сябе ўвагу і лірычныя акварэльныя пейзажы Р. Ландарскага, С. Кампанічэкі, прыгожыя лісты вядомага віцебскага акварэліста В. Лук'янава.

На жаль, на выстаўцы мы мала ўбачылі графічных серый. У той час, як «серыйнасць» лістоў, аб'яднаных адной тэмай, агульным настроем, дапамагае больш глыбока раскрыць ідэю, лепш данесці яе да гледача.

Менавіта гэта засведчылі графічныя цыклы Я. Пакатапкіна, В. Самачэрнава, А. Захарава і інш.

Параўнальна невялікую ча-

насці. Былі таксама і прыгожыя утылітарныя формы — набор «Янтарны» Мягковай, ваза для кветак Мурашвера. Асобна хочацца адзначыць работы майстра шклозавода «Нёман» А. Федаркова — камплекты «Летні», «Чорная нітка», «Сялянскі». Усе гэтыя рэчы дасканалыя па майстэрству выканання. Іх упрыгожваюць узоры найтанчэйшай ніткі сульфіднага шкла. Гэту тэхніку дэкору Федаркоў даў да дасканаласці.

У кераміцы цікава працуюць В. Андріянаў, Э. Фокіна, Н. Кляцкоў, Т. Сакалова. У іх творах адчуваецца свой прафесійналы пачырк.

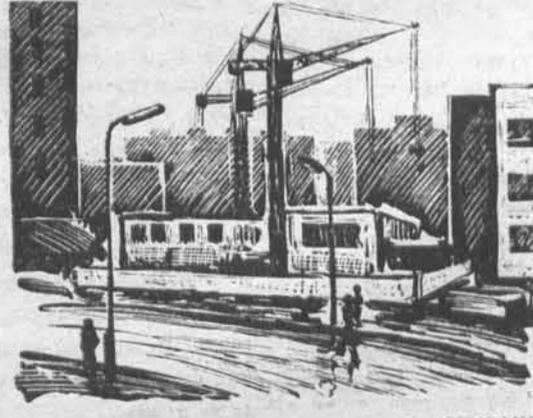
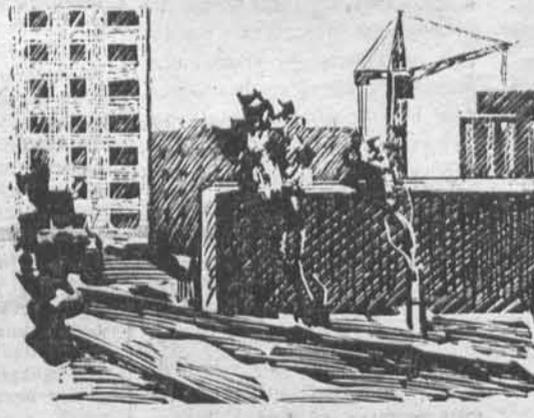
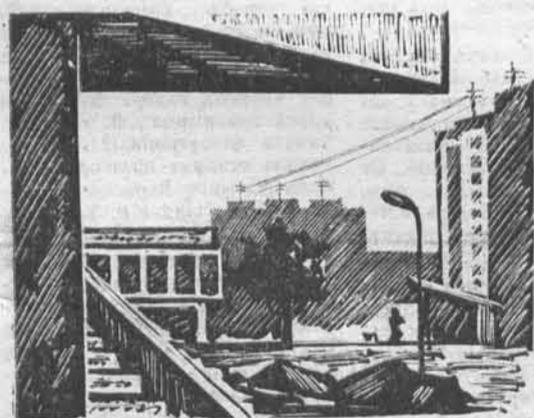
Выстаўка мастакоў абласцей рэспублікі ў цэлым атрымалася вельмі карыснай, яна дала падставу гаварыць аб росце майстэрства мастакоў і наметыла далейшыя шляхі творчага росту.

А. ОЙСТРАХ, мастацтвазнаўца.

В. Нухараў. Віцебская вобласць. Віцебчанка.

ВУЛІЦЫ ДАРАГІХ ІМЁН

М.іск, вуліца імя Адама Славінскага, удзельнікі польскага і расійскага рэвалюцыйнага руху.

Малюнкы Ул. СІБІРАКОВА.

У ТВОРЧЫХ ЗДЗЯЙСНЕННЯХ І ПОШУКАХ

У мінулым нумары «ЛіМа» пачалася публікацыя адказаў на пытанні карэспандэнта штотыднёвіка, з якімі газета звярнулася да музычных дзеячў рэспублікі напярэдадні VII з'езду кампазітараў БССР. Пытанні былі наступныя: 1. З якім творчым плёнам вы прыходзіце да VII з'езду? 2. Якую з'яву, падзею ў музычным жыцці рэспублікі вы лічыце найбольш яркай у перыяд паміж VI і VII з'ездамі беларускіх кампазітараў? 3. На што павінен звярнуць увагу саюз у сваёй далейшай дзейнасці?

Сёння мы працягваем публікацыю адказаў на гэтыя пытанні.

Генрых ВАГНЕР,

заслужаны дзеяч мастацтваў БССР, лаўрэат прэміі ЛКСМБ;

1. Закончыў клавір камічнай оперы «Пінская шляхта» па вядомаму твору В. Дуіша-Марцінкевіча. Аўтар лібрэта — Яўген Шабан. Вельмі рады, што мая сімфонія для камернага аркестра прагучала не толькі ў Мінску, Рызе, Ерэване, Сьвярдлоўску, але і ў ГДР — у Лейпцыгу. Водгукі на гэты твор усюды станоўчыя.

Канцэрт для віяланчэлі з аркестрам — твор, у якім я упершыню карыстаюся гэтым інструментам у такой маштабнай форме. Партытуру канцэрта ўхвалілі выканаўцы і слухачы. Для мяне вялікі гонар, што наша грамадзкая і перш за ўсё

Іван КУЗНЯЦОЎ,

заслужаны дзеяч мастацтваў БССР;

1. Плён маёй творчай дзейнасці ў апошні час звязаны з вакальнымі музыкай, якая разлічана на выкананне калектывамі мастацкай самадзейнасці і прафесійна-ансамблямі. Усяго створана каля 90 хораў, вакальна-харэаграфічных карцін і апаэмак беларускіх народных песень. Для Рэчыцкага Дома культуры мною напісана музыкальная сінка «Купалінка», для фанернага камбіната — кампазіцыя «Зімовы сказ». Віцебскі Палац культуры бытавога абслугоўвання выконвае «Прыдзвінскую рапсодыю». У рэпертуар Дзяржаўнага народнага хору БССР увайшлі мае песні «А я не верыла рабін» (словы Н. Тулушай), «Хочаш край мой ведаць» (словы Н. Тарас), «Ходзяць песні над ракою» (словы У. Сімакіна). Выконвае ў сваёй новай праграме мае творы і Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла БССР. Сярод іх — «Балада пра маці» (словы В. Шымука), «Сказ пра Анастасію Купрыянаву» (словы А. Дзеружынскага), «Рэха» (словы І. Муравейкі).

2. Сярод лепшага, што адбылося ў нашым музычным жыцці за гады пасля VI з'езду кампазітараў Беларусі, адначасна пастаноўку музыкальнай камедыі «Паўлінка» Ю. Семянякі на сцэне маладога папярочнаму стажу Дзяржаўнага тэатра музыкальнай камедыі БССР. У гэтым творы і пастаноўцы адчуваецца сапраўдны подых купалаўскай музы. Не менш хваляе Дзесятая сімфонія цудоўнага мастака і чалавека Мікалая Ільіча Аладава, якому наша нацыянальная музыкальная культура шмат чым абавязана наогул.

3. Адна з самых актуальных праблем, якую павінен, на мою думку, вырашыць Саюз кампазітараў Беларусі ў сваёй дзейнасці, — гэта адкрыццё ў рэспубліцы філіялаў выдавецтва «Савецкі кампазітар».

моладзь так высока ацаніла паэму, прысвечаную неўміручасці абаронцаў Брэскай крэпасці, якую мы напісалі з паэтам Рыгорам Барадуліным.

2. Лічу знамянальным падзеямі ў музычным жыцці Беларусі правядзенне за апошнія гады братніх дэкад літаратуры і мастацтва Украіны і Літвы, а таксама наватарскі, на мой погляд, спектакль «Стварэнне свету» ў нашым тэатры оперы і балета. Цудоўна і тое, што кампазітарская арганізацыя Беларусі паноўнілася таленавітай мсладзю — В. Войцікам, Л. Шлег, Ф. Пыталевым, Э. Зарыцкім. Радасная падзея — напісанне калектывам беларускіх музыказнаўцаў «Гісторыя беларускай музыкі», якая выйшла з друку ў нас і ў Маскве.

3. Пажадана, каб у Саюзе кампазітараў рэспублікі стварылася атмасфера сапраўднай творчай дружбы, прышчыповай і сяброўскай крытыкі, каб мы здолелі дабіцца размаху прапаганды беларускай музыкі буйных форм на ўсёй рэспубліцы і за яе межамі.

Лідзія МУХАРЫНСКАЯ,

заслужаны дзеяч мастацтваў БССР, музыказнаўца;

1. Мае творчыя інтарэсы звязаны перш за ўсё з беларускім фальклорам. За апошнія гады падрыхтавала да выдання ў Ленінградзе кнігу «Эстэтычнае асваенне рэчаіснасці ў сучаснай беларускай народнай песні»; у Маскве рыхтуецца выданне даследавання «Аб тыпалогіі народных напеваў», у Мінску — «Беларуская гістарычная песня ў яе гістарычным развіцці» (выдавецтва «Навука і тэхніка»).

2. Лічу, што сапраўдная з'ява музыкальнага жыцця Беларусі — яркае праяўленне таленту маладога кампазітара Віктара Войціка. Яго пошукі ў розных жанрах сродкаў спалучэння народнай музыкальнай мовы з магчымасцямі сучаснай кампазітарскай тэхнікі не могуць не хваляваць, не выклікаць удзячнасці да аўтара. Дасягненнем музыкальнага жыцця рэспублікі з'яўляюцца даследаванні Тамары Дубковай, пра беларускую сімфонію і Зінаіды Мажэйкі пра фальклор нашага Палесся. Хачу нагадаць яшчэ адзін факт, які трэба разглядаць з'явай не толькі ў творчым аспекце, але і маральным. Гаворка ідзе пра тое, што напярэдадні свайго 85-годдзя Рыгор Раманавіч Шырма апублікаваў апошні том шматгадовага даследавання беларускай народнай музыкальнай творчасці — «Вясельныя песні». Няхай творчая моладзь (ды і не толькі моладзь!) бярэ прыклад са старэйшых беларускіх мастацтваў — як трэба працаваць на карысць народа.

3. Нашаму творчаму саюзу трэба пажадаць хутчэйшага амаладжэння. Хай вырэй гучыць музыка маладых пачуццяў! Адкрывем дзверы ў кампазітарскую арганізацыю Беларусі таленавітай моладзі!

ІНДЫВІДУАЛЬНА СЦЬ кампазітара праяўляецца ў тых ідэалах, якія сцвярджае яго музыка, і ў сістэме вобразаў, што нараджаюцца для сцвярджэння гэтых ідэалаў.

Маладому беларускаму кампазітару Віктару Войціку бліжэй за ўсё буйныя музычныя формы з глыбокім роздумам, з драматычным канфліктам, а гэта — страсці, эмоцыі, абагульненні. Найбольш плённа кампазітар працуе ў галіне інструментальнай музыкі.

...Люты 1976 года. Вялікая зала Ленінградскай філармоніі. Сярод прысутных — Кара-Караеў, Мірзаян, Бальсіс, Кузьмаўраў, Багатыроў Цындадзе... Сусветна вядомыя сучасныя кампазітары краіны прыехалі ў горад над Нявой, каб абмеркаваць творы пераможцаў Усесаюзнага конкурсу студэнтаў-кампазітараў, які быў прысвечаны 30-годдзю Перамогі савецкага народа ў Вялі-

чысціні галасы дзяўчат таго краю...

Трамадзянскае станаўленне кампазітара адбывалася ў асяроддзі былых рэвалюцыйна-раду-падпольшчыкаў і партызан Гродзеншчыны, таму водгулле змагання добра супраць зла, праўды супраць цемры ўваходзіла ў яго светаадчуванне з юнацкіх гадоў. Ён выходзіў на гарачы уражанні ад векапомных падзей вайны.

Мабыць, тады, калі ён прыязджаў у край дзяцінства, і нараджаліся першыя акорды яго араторыі. Мабыць, калі заставаўся адзін на адзін з прыродай, ён прыгадваў радкі, напісаныя Максімам Танкам: «...Ля гэтых сосен цяглых, векавых не ўспомніць нельга грозных дзён мінулых і партызанскіх вогнішчаў і тых, чые курганы слава ахінула, Яшчэ і сёння з кожнага ствала смала слязіцца, дзе ўпала куля. Ля гэтых сосен маладосць прайшла, і я ў дні вераснёвня свабоду сустрэў

ЗНАЁМЦЕСЯ— Віктар ВОЙЦІК

кай Айчынай вайне. На ленінградскім фестывалі кампазітарскай творчасці студэнтаў (а ён прысвечаны XXV з'езду КПСС) прагучала араторыя «Памяць Хатыні».

Знаёмцеся — аўтар Віктар Войцік, выхаванец Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі па класу кампазіцыі прафесара А. В. Багатырова.

Чым жа так узрушыла прысутных гэтая споведзь чалавечага сэрца? Хатынскі набат гучаў і ў палымых радках паэтаў, пра трагедыю беларускай вёскі расказалі ўсяму свету кінадакументалісты і мастакі, усхваляванае слова пра тое сяло мы чуем і з канцэртных пляцовак. Якімі ж музычнымі прыёмамі карыстаўся ва ўвасабленні вобразаў Хатыні Віктар Войцік?

...Жалобна пераклікаюцца званы. Трывожна і напружана вядуць сваю мелодыю скрыпкі, рыхтуючы слухача да паглыблення ў музычныя вобразы, што нібы аднаўляюць жудасную трагедыю той раніцы сорак трэцяга. І як стогн, магутным акордам хору ўрываецца праклён захопнікам ад загінутых...

Немагчыма без хвалявання слухаць гэты твор. Унутрана эмацыянальны рытм, кантрастныя гарманічныя акорды зліваюцца ў рэжым, які на-новаму складае музычны вобраз трагедыі.

...Трэмаля струнных. І раптам, быццам аднекуль здалёк, тонкі дзіцячы галасы: яны расказваюць аб шчаслівым дзяцінстве, ды гэты маналог рэзка, як стрэл, абрывае барабанны пошчак...

Вялікі драматызм і дынаміка характарызуюць трэцюю частку араторыі. Асабліва краінае песня-напыханка (сапра-на): маці спявае над мёртвай дачушай... Кампазітар звяртаецца да амаль традыцыйных вавальна-інтанацыйных выразных сродкаў, і сістэмай эрэкстравых характарыстык ён прымушае слухача глыбей адчуць псіхалагічны стан героя, ад імя якога вядзецца маналог...

І гэтак жа хваляюча, трагічна і гнеўна гучаць апошнія часткі драматычнага апавядання пра паўдзіннае чалавечнасці з жорсткасцю, пра злачынствы нелюдкаў-фашыстаў.

Сімфанічныя канцэпцыі В. Войціка не заўсёды лёгкія для ўспрымання. Яго музыка ў некаторых момантах патрабуе напружанай думкі. Калі гаварыць на мове мастакоў, ён не жывапісец у музыцы, яму, умоўна кажучы, больш блізка графічная манера пісьма.

...Дзяцінства кампазітара прайшло ў маляўнічым Прынямоніі, у краі Чурлёніса, дзе так яркава адчуваецца характэрнае блакіту бацькі-Нёмана, дзе зачароўвае бурштын і дыямент векавых гродзенскіх пушчаў, дзе гучаць непаўторнай

тут ля рыбацкага сяла. Таму мне дорагі яны заўсёды і ў сэрцы, знаю, іх вясенні шум ніякая не згасіць непагода...». Гэта пра бацькоў сказана і ад імя бацькоў, але шчырма сэрцы юнакоў, нашчадкаў. Уменне слухаць, аб чым гомоняць вяршаліны дрэў

твайго роднага краю, — таксама рыса сапраўднага кампазітарскага таленту.

І ў розных творах Віктара Войціка — і ў «Сюіце ў старадаўнім стылі», дзе празрыстыя пералівы цымбалаў так зачароўваюць слухачоў, і ў першых сімфоніях, адзначаных дапытлівай творчай думкай і шунаннімі свежых сучасных інтанацый, і ў спавядальных спевах скрыпкі і флейты ў Канцэрце для камернага аркестра, — мы адчуваем самабытна мастакоўскую індывідуальнасць. Пра некаторыя творы В. Войціка можна спрачацца (дарэчы, гэта і адбываецца, калі кампазітар знаёміць са сваімі творами маладую аўдыторыю). Ён многа і заўзята працуе, бо добра ведае, што ў дасналасці няма межы. Яго імкненне — у музыцы стварыць панараму жыцця нашага сучасніка, напружанага і імпульснага, багатага на эмацыянальныя і інтэлектуальныя адценні.

Ужо на пачатку сваёй творчай дзейнасці малады музыка паказаў, што да яго асэнсавання трагедыйнай рэчаіснасці трэба прыслухоўвацца, што ён можа узрушыць, калі гаворыць пра жыццё. І гэта самае каштоўнае ў яго творчых апошніх гадоў, якімі мае права ганарыцца В. Войцік. Сёлета філармонія ў Мінску пачала сезон з прэм'еры «Памяць Хатыні». Вершаваная мова Г. Бураўкіна і Р. Тармоля, набыўшы музычны напал раптам стала гранічна патрэбнай нам усім. Без яе, здаецца, цяпер немагчыма ўявіць сабе сучасную беларускую музыку. Песпех? Так. Гэта — песпех. І ён да многага абавязвае маладога кампазітара.

Л. КРУШЫНСКАЯ.

Б АГАТАЯ радзіма песняра Янкі Купалы на самабытных талентах...

У час падрыхтоўкі да III тура I Усесаюзнага фестывалю самадзейнай мастацкай творчасці працоўных, больш за ўсіх, мабыць, хвалювалася Наташа Новік. Яна, як сакратар райкома камсамола, адчувала сябе адказнай за поспех кожнага калектыву і асобных выканаўцаў. Ёй, улюбленай у пазізію, хацелася данесці да слухачоў усю крынічную чысціню купалаўскага верша. Нялёгка было Наташы перамагчы ў фестывальным конкурсе чытальнікаў: аматараў мастацкага слова ў оаёне шмат. Яна ж не толькі зразумела, але і сэрцам адчула ўсю глыбіню паэтычнай думкі, вобраза. Ёй, як чытальніку-декламатару, дапамог і талент красамоўства і звонкі, багаты на адценні голас, добрая дыкцыя.

Па прыкладу Н. Новік многія сакратары камсамольскіх арганізацый прадпрыемстваў, калгасаў, саўгасаў, навучальных устаноў раёна актыўна ўдзельнічаюць у мастацкай самадзейнасці, імкнучыся да мастацтва і многіх хлопцаў і дзяўчат.

Адзін з лепшых сельскіх танцавальных калектываў рэспублікі — Хожаўскі. Больш як дзесяць гадоў назад мясцовы настаўнік, камсамалец У. Свістунюў стварыў невялікі гурток, які паступова пашыраўся. Але ж адной улюбёнасці ў мастац-

тва мала, патрэбны веды. Над гурткоўцамі ўзяў шэфства прафесіянальны балетмайстар, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР П. Акулёнак. Аднойчы, калі ён быў на вясковым свяце, яго ўразіла багацце арыгінальных харэаграфічных дэталей. Балетмайстар пачаў прыязджаць сюды, рабіў запісы, зарысуюкі. А дырэктар раённага Дома культуры М. Суднік запісаў ад бабуль паўзабытыя народныя мелодыі. Так нарадзілася музыка і харэаграфія «Хожаўскай полькі» і жартоўнага танца

Дзяржынскага хоць і не вытрымаў саперніцтва з іншымі калектывамі рэспублікі і ў Мінску будзе толькі акампанаваным калгасным танцорам, але ж і гэта — справа адказная, якая не даруе ні меладычнай неадакладнасці, ні рытмічнай памылкі ці неахайнасці. Нарэшце, справа не ў «лаўрах» лаўрэатаў. Усе 240 калектываў мастацкай самадзейнасці раёна актыўна працуюць. Пасля заканчэння другога тура метадысты РДК, абласных і рэспубліканскіх дамоў народ-

рэпертуары каля паўсотні твораў.

З асаблівай задушэўнасцю і чысцінёй выконваюць Лебедзеўцы песні пра Леніна, партыю. А беларускія народныя творы, як правіла, гучаць тут а капэла, што патрабуе ад спевакоў асаблівай музыкальнасці, добрай тэхнікі, высокага майстэрства. У гэтым ім дапамагае кіраўнік калектыву Аляксандр Пыжык. Лебедзеўскай капэла не ўпершыню выступае на вялікай сцэне. У 1969 годзе яе запрасілі ў Маскву, на ВДНГ СССР. Ёй аплэдзіравалі аматары і знаўцы пеўчага мастацтва ў Савецкай Прыбалтыцы. За вялікія поспехі ў эстэтычным выхаванні працоўных харавае капэла ўзнагароджана Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР. Толькі ў мінулым годзе яна дала 22 канцэрты для працоўнікоў палёў і ферм свайго і суседніх раёнаў.

— У нас кожны калектыв выступае перад людзьмі ў вялікім жаданнем, — гаворыць Наталя Новік. — У час першага тура фестывалю ў раёне адбылося 620 канцэртаў і спектакляў, на якіх прысутнічала звыш 20 тысяч чалавек.

Фестываль узбагаціў жанравую палітру раённай самадзейнасці, далучыў да кіраўніцтва гурткамі выкладчыкаў музычных школ і вучылішча. У Бярэзінскай дзіцячай музычнай школе, напрыклад, з 12 педагогаў 8 на грамадскіх пачатках кіруюць самадзейнасцю.

Творчая моладзь сёння больш востра, чым калі-небудзь, адчувае асабістую адказнасць за выхаванне актыўных будаўнікоў камунізму сродкамі мастацтва. Застаецца дадаць, што Маладзечанскі раён па выніках мінулага года выйшаў пераможцам рэспубліканскага сацыялістычнага спаборніцтва за лепшую пастаноўку культурна-масавай работы сярод насельніцтва.

Я. ПАЛУШКІНА.

СПЯВАЕ ЗЯМЛЯ КУПАЛАВА

з прыпеўкамі «А мы хожаўскія хлопцы». Браты Георгій і Авянір Кучынскія, Мікалай Шчыпанскі і іншыя існакі з мясцовага калгаса імя Дзяржынскага заўсёды з задавальненнем выконваюць гэтыя і іншыя нумары арыгінальнага рэпертуару хожаўцаў. Яны не засмуціліся перад журы фестывалю і шматтысячнай аўдыторыяй у Вязынцы. Але ж ні танцоры, ні балетмайстар не разлічваюць на лёгкую перамогу ў Мінску і выкарыстоўваюць кожную вольную гадзіну, рэцэпіруюць кожны дзень.

На рэспубліканскі агляд фестывалю прайшоў і духавы аркестр гэтага калгаса, у чым таксама немалая заслуга камсамольскай арганізацыі. З 18 музыкантаў — большасць камсамольцы. За шэсць гадоў свайго існавання аркестр развучыў даволі многа сучасных і класічных мелодый, маршаў, патрыятычных і народных песень.

Ансамбль народных інструментаў калгаса імя

най творчасці і мастацкай самадзейнасці, шэфы — прафесіянальны музыканты дапамагаюць артыстам-аматарам прааналізаваць памылкі і пралікі, пазбавіцца ад іх.

Шырока вядомая ў рэспубліцы Лебедзеўская харавае капэла. Многія яе вэтэраны ў Вялікую Айчынную вайну былі партызанскімі сувязнымі, актыўна змагаліся супраць акупантаў. Але нават у самыя цяжкія гадзіны не развітваліся з песняй. Часта раскажваюць яны моладзі, як гучала ў лесе савецкая песня.

Традыцый калектыву тут святая захоўваюцца і развіваюцца. Побач з бацькамі спяваюць і дзеці. Напрыклад, інжынер мясцовага саўгаса «Малінаўшына» І. Рудкоўскі спявае з жонкай і трыма дачкамі, шафёр А. Нехвадовіч з сынам-электрыкам Леанідам, сям'я старшыні сельсавета А. Мажуця і іншыя. Усяго ў капэле пастаянна ўдзельнічаюць больш за 60 чалавек. У яе

Камсамолка Галіна Васільева працуе швей-матарысткай на Крычаўскім заводзе гумавых вырабаў імя 50-годдзя БССР. Яна — ўдзельніца мастацкай самадзейнасці прадпрыемства, прафоргбрыгады. Галіна хараша спявае лірычныя песні, добра танцуе.

На здымку — ударнік намунычнай працы Г. Васільева.

Фота В. БЫСАВА.

«КАРЧАГІНЦЫ 70-х»

У Рызе адбыўся Усесаюзны конкурс выканаўцаў савецкай песні. Наш карэспандэнт сустрэўся з членам журы конкурсу, кампазітарам Ігарам Лучанком і папрасіў падзяліцца з чытачамі газеты сваімі ўражаннямі.

— Гэты традыцыйны конкурс працягваецца дзесяць гадоў. Дэвіз спаборніцтва — «Карчагінцы 70-х». Арганізатарамі яго з'яўляюцца ЦК ВЛКСМ, Міністэрства культуры БССР, Саюз пісьменнікаў БССР і Саюз кампазіта-

раў СССР. У складзе журы былі вядомыя савецкія кампазітары А. Пахмутава, М. Фрадін (старшыня), А. Батхін, паэт М. Дабранраваў, спявак Л. Лешчанка, мастацкі кіраўнік эстрадна-сімфанічнага аркестра Усесаюзнага тэлебачання і радыё Ю. Сіланцёў.

У час конкурсу мы праслухалі 86 выканаўцаў. І трэба сказаць, што влася даволі вострая творчая барацьба. Бо ўдзельнікі, якія прыехалі ў Рыгу, вельмі падрыхтаваныя

спевакі з добрымі галасамі. Сярод іх былі салісты філармоніі нашай краіны, студэнты кансерваторый, а таксама артысты-аматары.

Прыемна адзначыць, што студэнт 5 курса Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага Віктар Скарабагатаў атрымаў першую прэмію і прыз ЦК ВЛКСМ. Прызёрамі рыжскага конкурсу сталі і зусім маладыя выканаўцы саліст Беларускай дзяржаўнай філармоніі В. Іль-

інчык і ўдзельніца мастацкай самадзейнасці, выхавальніца дзіцячага сада з Наваполацка А. Голад.

У час спаборніцтва кожны выканаўца павінен быў праспяваць чатыры песні. І мне вельмі прыемна адзначыць, што сярод іншых гучалі творы нашых беларускіх кампазітараў Я. Глебана, М. Захлеўнага, В. Войціка і В. Дарохіна.

За гэтыя дні ўдзельнікі конкурсу сустраліся з рабочымі і служачымі прадпрыемстваў Рыгі, наведвалі горад-курорт «Юрмала», завод «ВЭФ».

Л. АЛЯКСЕЕВА.

...І СНУЕ тэрмін татальнае злачынства... Добра, калі ласка: у той час мяне не цікавілі татальныя злачынствы. Пасля смерці мужа я шукала мэту жыцця. Я знайшла яе ў нянавісці. Дзесяць год я жыла з такой мэтай.

— І? — сказаў толькі Ёахім.

З боку, дзе тырчэла галоўка дынаміка, хваля наветра прынесла ўзмоцнены гукі музыкі. Але вецер памяняў напрамак і Караль пачуў, як Марыя Клаўз гаворыць выразна і спакойна:

— ...Аднойчы я ўстала раней, чым звычайна, і насуперак прывычцы вырашыла да працы дабрацца пехатой.

Калі я ішла праз парк, нада мною праляцелі рэактыўныя самалёты. Яны ляцелі вельмі нізка. Нічога асаблівага не здарылася. Я нават не спалохалася. І я не адраза адчула, што ў ва мне нешта высыхла... Вы разумееце?

— Не, — адказаў Ёахім.

Наступіла кароткая паўза, пасля чаго Марыя Клаўз працягвала сваім роўным бяспасным голасам:

— Калі б не высыхла, сёння я не сядзела б тут з вамі. А ўжо, напэўна, не гутарыла б прызна... У тысяча дзевяцісот сорок шостым, каля года пасля заканчэння вайны, загінуў мой муж. Тут на вашай тэрыторыі. Тады мне было толькі восемнаццаць. З мужам я пражыла ўсяго два тыдні. Ён быў салдатам. Меў права загінуць на працягу першага паўгоддзя. Не загінуў. Трапіў у палон і ачышчаў вашу разбураную сталіцу. Ужо не было вайны, з маіх вачэй паволі знікнуў страх, я спынялася перад люстэркам, прыглядалася і мне ўдзяляла, што мае вочы прыгожыя і шчаслівыя. Атрымала ліст, які быў найпрыгажэйшым у маім жыцці... Ён павінен быў вярнуцца, не пазней, як праз паўгода. Ён не вярнуўся. Вы разумееце?

Ёахім не адказаў. У моцны рытм балера ўключыліся новыя інструменты. Караль нахіліў галаву, з найвялікшым засяроджаннем насуніў бровы.

Ён ізноў, як у нейкім транс, пачуў голас Марыі Клаўз.

— Мой муж быў далёка, але ён жыў, дыхаў, сумваў па мне. Ён пісаў, што стараецца, каб як мага хутчэй вярнуцца. І ўсё, што я рабіла, кожны мой крок, кожны рух і кожная думка былі разлічаны на яго вяртанне... Канец вайны я палічыла вялікім святам. Нічога, што гэта быў разгром маёй радзімы, у той дзень я не ўмела быць патрыёткай, была жанчынай, мужчына якой застаўся жывы. Салдаты гінуць у час вайны, у час міру яны скідаюць мундзіры і вяртаюцца да сваіх жонак. Зло, якое яны ўчынялі, спісваецца на рахунак гісторыі.

Цяпер Ёахім не марудзіў. Голасам павольным і сухім ён загаварыў:

— Гісторыя гэта не ішак, вялізны, ды паслухмяны, на якога можна нагрузіць усялякія чалавечыя паскудствы, а ён цярыліва вытрымае. Нават кроў. Нават кроў? — голас яго падняўся на палову тоіу вышэй.

— Нават кроў, — адказала Марыя Клаўз.

— Не, — холадна запырчыў Ёахім.

— Гісторыя — не ішак. І не вада, у якой можна памыць рукі.

— Няўжо трэба заўсёды помніць? Адценне істэрыі, якое прагучала ў яе голасе, прадказала мажлівасцю хуткага крызісу.

Таму Ёахім сказаў лагодна, амаль цёпла:

— Давайце лепш пагаворым аб чым-небудзь іншым...

Можа, Марыя Клаўз захапілася музыкай Равеля, можа, прынамсі, на хвіліну паддалася ўплыву мелодыі, якая мацнела, давала магчымасць адключыцца, успрыняць эстэтычную асалоду. А можа, не, можа, інакш: бяспрэчная эмацыянальнасць музыкі, збаўляючы ненасрэднае напружанне, выклікала ў Марыя Клаўз рэха нязгодлівага з сённяшнім днём мінулага, не прадуманага да канца, няпэўнага.

— Мы не можам гаварыць аб чым-небудзь іншым, — не згадзілася яна.

— Ганс Клаўз... — сказаў Ёахім ян быццам сам сабе.

— Ганс Клаўз, салдат, — пацвердзіла Марыя Клаўз з нейкім асаблівым здавальненнем у грудным, трохі ахрыплым голасе. — Ахвяра вашага фанатызму.

— Або адплаты, — голасна сказаў Ёахім.

— Адплаты? — здзівілася Марыя Клаўз. — Значыцца, усё ж такі адплата, — паўтарыла яна цішэй.

Тады Ёахім пачаў гаварыць манатонна, як быццам рабіў справаздачу:

— Дапусцім, што на пачатку тысяча дзевяцісот сорок шостага года Ганса Клаўза, салдата, перавялі ў лагер для ваеннапалонных, начальнікам якога прызначылі маладога афіцэра, былога вязня лагера смерці ў Асвенціме. Быў час, калі малады чалавек у лагера смерці страціў сваё чалавечасе аблічча. Хто быў вінаваты? Ці мог

Ён загінуць у кулачнай бойцы?

— Не.

— Мой муж загінуў у кулачным баі. Яго прозвішча Ганс Клаўз.

— Таго называлі Бэнгш. Рудольф Бэнгш.

— Значыцца, вы былі начальнікам лагера для нямецкіх ваеннапалонных? — у немкі расло здзіўленне.

— Быў.

— І вы, вы забілі аднаго з іх?

— Не. Але вельмі хацеў забіць.

— І гэта была адплата?

— Гэта было шаленства.

— Магчыма, гэта неразумна, але я падумала, што вы і мой муж... Не ведаю, як мне сказаць... Што вы неяк...

— Звязаны?

— Звязаны, — падхапіла жанчына.

— Таго, што мог загінуць ад маёй рукі, называлі Рудольф Бэнгш.

— Мой муж — Ганс Клаўз.

— Значыцца, зусім іншы.

— Безумоўна... Зрэшты, іншы раз прозвішчы блытаюць. Калі ў чалавека вялікі лагер, усіх помніць немагчыма... Столькі часу мінула.

— Сустрэкаюцца такія, што да канца жыцця не забудзеш.

— Але толькі ў выключных выпадках. Калі начальнік хоча адпомсціць за свае крыўды, яму не патрэбны прозвішчы... Навошта для статыстыкі імёны... Адзін, другі, трэці.

— Марыя Клаўз, — у голасе Ёахіма гучыць перасцярога, — вы будзеце на слізгай глебе. Рудольф Бэнгш не жыве толькі для мяне.

Гаворка на нейкі час спыняецца. Калі Марыя Клаўз працягвае, у яе голасе чуецца стомленасць.

— Суцэльны могільнік, — кажа яна адхіляючы галаву і заплюшчвае вочы. — Якая недарэчнасць вяртацца да магілі! Я ніколі не хацела туды ісці, асабліва пасля таго, як упершыню ўбачыла Бухенвальд... І, калі ласка, не вытрымала: наведла Асвенцім. А цяпер сама зрабіла глупства і вас справакавала да шчырых прызнанняў. Ды яшчэ якіх!

— Калі цяпер вы мяне зненавідзіце... — пачаў Ёахім.

— Што вы! — запырэчыла яна адразу. — Магу прысягнуць, што я ўжо цалкам вас апраўдваю. Пасля таго, што я ўбачыла тут, у Польшчы, пасля таго, што вы перажылі асабіста...

— Такое апраўданне мне не падабаецца, занадта яно неразважлівае.

— Няўжо я павінна ненавідзець вас? У мяне няма ніякай ахвоты. Я ненавідзела на працягу дзесяці год. Няўжо гэтага мала?

— Хопіць. Цяпер трэба помніць.

— Навошта? — запытала яна, ледзь прыкметна пацснўшы плячыма.

— Каб дачакацца хвіліны, калі запытаюць у нас, палкаў, ці мы ўжо прабачылі.

— А ці тады вы прабачылі?

— Каму? Давайце цяпер запытаем: каму?

— Нам жа, немцам. Ці ж не лічыце вы, што палкі і немцы — найбольш нешчаслівыя народы на свеце?

У яго, відаць, на твары з'явілася заклапочанасць, бо яна неадкладна дадала:

— Не, я не хацела сказаць, што нашы пакуты аднолькавыя з вашымі, калі ўвогуле можна параўноўваць пакуты... Але згодна. Немцы перш за ўсё чынілі пакуты, мучылі іншых, былі здольны зрабіць найгоршае. Я згодна, што гэта праклятая здольнасць — вялікае няшчасце народа...

— Сёння ў Франкфурце-на-Майне, — сказаў задуманна Ёахім, — пачынаецца судовы працэс супраць групы катаў з Асвенціма дваццаць год пасля вайны. Ці ж гэта не слушна?

— Слушна, — адказала яна.

— А мы? — запытаў Ёахім. — Не, давайце не будзем асуджаць сябе. Я прызнаўся да злачынства адплаты толькі дзеля таго, каб мы ўсвядомілі многавымернасць мажлівых разлікаў. Што я не адчуваю сябе толькі ахвярай, што я не толькі царпеў, а таксама хацеў прычыніць боль. Сёння гэта мае выключна дапаможнае значэнне. Галоўнае зводзіцца да таго, каб ніколі занадта лёгка не апраўдвалі. Маральны асядак, маральная пільнасць — вось што павінна заставацца ў нас да канца жыцця.

— Гэта жахліва, — сказала Марыя Клаўз. Лёгкае грываса з'явілася на яе губах.

— Ну, — прамармытаў Ёахім, — вядома, такія справы не радуюць.

— Людзі змогуць жыць, не думаючы пра мінулае...

— З бяздумных потым зробіць злачынец. Хто? Хоць бы тыя, каму сніцца трэцяя вайна.

— А ці нельга яе адхіліць?

— Трэба абуджаць адчуванне адказнасці. За ўсё. За добро і зло.

— Няўжо вы ніколі не паглядзіце на нас, як на сяброў?

— Мы ўжо пра гэта гаварылі. Я вымушаны запытацца зноў: на каго? На вас? На мільёны падобных да вас? Ці на тых вашых заходніх землякоў, што ўсё марача аб вяртанні на нашы землі, якіх зноў апраўдаюць у мундэры і даюць ім у рукі навейшую зброю? Ніхто мацней за нас, палкаў, не прагне мець вакол сябе сяброў.

— Прыміце, калі ласка, да ведама, што я ваш сябар.

— Дзякую вам. Калі здолею адказаць узаемнасцю, то адкажу ўсім, што ва мне найлепшае. Вось мая рука...

Пераклад з польскай П. СТЕФАНОВІЧ.

Эўгеніюш КАБАЦ

Сядзінаццацімая ЗАПАВЕДЗЬ

УРЫВАК З РАМАНА

— Мне тады споўнілася восемнаццаць год. Роспач і нянавісць злучыліся разам. Ганса забілі ў той час, калі ўсё гарнулася да жыцця. Мая нянавісць перарасла роспач настолькі, што пераўтварылася ў востры прагу адплаты.

Паўза. Глыбокае грукатанне музычных інструментаў.

— І вы тады не падумалі, — запытаўся Ёахім, — што смерць вашага мужа можна запісаць на рахунак гісторыі?

— Не, — ціха адказала Марыя Клаўз. — Мабыць, за ўласныя пакуты можна разлічвацца толькі з людзьмі.

— З якімі людзьмі!

— Я чагосьці чакала. Чакала, магчыма, аказію, якая дала б мне шанец сустрэць тых, з-за каго я пакутавала.

— А дзе ж вы спадзяваліся сустрэць іх?

— Тут, сярод вас.

— Вы разлічвалі на магчымасць выступіць у ролі мсціўцы?

— Так. Я хацела.

— І вас не палохалі акалічнасці такой помсты. Усё, што ў такіх выпадках адбываецца...

— Я пра гэта не думала...

Зноў наступіла паўза. Загучаў новы матыў Равеля.

— Не, я не думала, — праз нейкую хвіліну паўтарыла Марыя Клаўз з прыкметным напружаннем. — Я не думала пра гэта нават тады, калі выявіла ў сабе адеўнасць такой прагі. Хоць... Гэтыя самалёты, цяжкія і вельмі гучныя, помніце?.. А ў той дзень у парку было шмат дзяцей...

Яна закнулася, механічна паўтарыла «было шмат дзяцей», змоўкла, аднак ненадоўга. Зараз жа прадоўжыла:

— Я не адчувала палёгі. Наадварот, мне здавалася, што пасля страты найбольш гарачага жадання я, як быццам, стала спустошаная, бездапаможная, што напоўніла мяне бояззю. Я не была зусім бязвольнай, о не. Справавала перамагчы сябе, разварушыцца. Аднак мне вельмі перанікала аджала свядомасць здрады памяці Гансу...

ён назваць імя віноўніка? Ён жыў прагай помсты, хоць зусім не хацеў так жыць... Ганс быў палонным фанатэрыстам і свавольным. У момант, калі ён адважыўся па-фашысцку падняць руку для прывітання, малады афіцэр застрэліў яго.

— Майго мужа не застрэлілі, — хутка і са здзіўленнем сказала Марыя Клаўз. — Ён загінуў у бойцы.

— Адкуль вы гэта ведаеце? — запытаў Ёахім.

— Вярнуліся ж сябры Ганса, — адказала немка.

На тэрасе зноў запанавала нароткае маўчанне.

— Мой муж, — працягвала потым Марыя Клаўз, — не быў ні фанатэрыстам, ні свавольным. Адкуль вы ўзялі, што ён мог узяць руку ў фашысцкім прывітання?

— Значыцца, ён быў мяккі, лагодны. Пад націскам цяжкіх умоў зрабіўся даносчыкам...

— Няпраўда! — ускрыкнула яна. А потым нервозна. — Ён быў лагодны, магчыма, нават мяккі, але... Як вы можаце... Чаму вы так гаворыце?

— Я шраваў лагерам для нямецкіх палонных, — паволі адказаў Ёахім. — Сярод дзевяцісот чалавек адзін быў мяккі і подлы...

— Мой муж не быў подлы. Вам нельга... Вы застрэлілі таго?

— Не.

На здымку — у Познаньскай пальмавай граніжарэі.

(Фота з часопіса «Польское обозрение».)

Навум Саламонавіч ПЕРКІН

Пасля цяжкай хваробы памёр вядомы беларускі літаратуразнаўца і крытык Навум Саламонавіч Перкін, член Саюза пісьменнікаў, доктар філалагічных навук, прафесар, загадчык сектара тэорыі літаратуры Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР. Пайшоў ад нас таленавіты даследчык, патрабавальны і прынцыповы камуніст, добры і верны таварыш.

Н. С. Перкін нарадзіўся 15 лютага 1912 года ў гарадскім пасёлку Тураў Гомельскай вобласці ў сям'і рамесніка. Пасля вучобы ў Гомельскім педтэхнікуме і на пед-

курсах у Мазыры настаўнічаў на Палессі і ў Мінску. Закончыў Мінскі педагагічны інстытут і аспірантуру.

У гады Вялікай Айчыннай вайны Н. С. Перкін камандаваў узводам і батарэяй у артылерыйскіх войсках, удзельнічаў у партызанскім руху, быў двойчы паранены. Баявыя заслугі Н. С. Перкіна перад Радзімай адзначаны ордэнам Чырвонай Зоркі, медалямі.

З 1946 г. Н. С. Перкін працуе ў Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР.

Сур'ёзным укладам у беларускае савецкае лі-

таратуразнаўства з'явіліся кнігі Н. С. Перкіна «Творчасць Петруся Броўкі», «Аркадзь Куляшоў», «Шляхі развіцця беларускай савецкай літаратуры 20—30-х гадоў», «У сям'і братніх літаратур», «Нацыянальнае і інтэрнацыянальнае ў літаратуры», «Чалавек у савецкім рамане» і інш. Ён з'яўляецца адным з аўтараў калектывных прац «Гісторыя беларускай савецкай літаратуры», «Гісторыя савецкай шматнацыянальнай літаратуры», падручнікаў па беларускай літаратуры для сярэдняй школы.

Н. С. Перкін актыўна выступаў у перыядычным друку па актуальных пытаннях сучаснага літаратурнага жыцця.

Член КПСС з 1945 года, Н. С. Перкін шмат энергіі і часу аддаваў грамадскай рабоце: выбіраўся сакратаром партарганізацыі інстытута, членам парткома АН БССР, кіраваў метадалагічным семінарам, ажыццяўляў навуковае кіраўніцтва маладымі літаратуразнаўчымі кадрамі, аддаючы ім свае рознабаковыя веды і багаты вопыт.

Памяць пра Н. С. Перкіна назавсёды захавецца ў нашых сэрцах.

Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР.
Саюз пісьменнікаў БССР.

Дырэкцыя партыйнай арганізацыі, мясцовы камітэт Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР глыбока смуткуюць з прычыны заўчаснай смерці загадчыка сектара тэорыі літаратуры, доктара філалагічных навук, прафесара, члена СП Беларусі ПЕРКІНА Навума Саламонавіча і выказваюць спачуванне родным і блізім нябожчыка.

АД РАБОЧАГА ДА ВУЧОНАГА

Больш за трыццаць гадоў мне давялося працаваць у Інстытуце літаратуры АН БССР разам з Навумам Саламонавічам Перкіным. Цяжка нават уявіць, што сярод нас не стала Навума Саламонавіча — вядомага савецкага літаратуразнаўца, камуніста, прынцыповага і чулага таварыша, які аддаў усе свае сілы і самабытны талент вышэйшай справе развіцця беларускай савецкай літаратуры.

За многія гады сваёй творчай дзейнасці як даследчык беларускай літаратуры і крытык Навум Саламонавіч стварыў дзесяткі літаратуразнаўчых артыкулаў і грунтоўных

прац, сярод якіх найбольш значымі з'яўляюцца кнігі: «Чалавек у савецкім рамане», «Нацыянальнае і інтэрнацыянальнае ў літаратуры» і інш.

Навуковыя працы Навума Саламонавіча прасякнуты духам бязвольнай партыйнасці, вызначаюцца багаццем зместу, глыбокім і тонкім разуменнем роднай літаратуры і шляхоў яе развіцця. Яны карыстаюцца заслужанай папулярнасцю ў літаратараў, педагогаў — выкладчыкаў літаратуры, студэнтаў, маюць шырокае чытача.

Многа сіл і энергіі Навум Саламонавіч аддаваў грамадскай працы. Ён з'яўляўся

страсным і нястомным прапагандыстам савецкай літаратуры, удумлівым выхавальнікам літаратуразнаўчых кадраў.

Ад рабочага да вучонага — доктара філалагічных навук, прафесара, вядомага даследчыка савецкай літаратуры — таі багаты жыццёвы і творчы шлях Навума Саламонавіча Перкіна.

Кожны, каму даводзілася працаваць з Навумам Саламонавічам, ведае яго як добрага, шчырага чалавека і вернага сябра.

Бывай, дарогі Навум Саламонавіч! Твой светлы воблік назавсёды застаецца ў нашай памяці.

Васіль БАРЫСЕНКА.

З ношыцы „Літла“

ПРАЦЯГ РАЗМОВЫ

БЕРАГЧЫ СВОЙ ГОНАР

Больш за два дзесяці гадоў прысвяціла я культасветработе. З уласнага вопыту ведаю, колькі таленавітых людзей на нашай Стаўбіоўшчыне. Няма такой гаспадаркі, прадпрыемства, дзе б не было гурткоў, калектываў мастацкай самадзейнасці. Хлебаробы, рабочыя, школьнікі задавальняюць там прагу да прыгажосці, далучаюцца да высокага мастацтва. Відаль, у гэтым і ёсць вышэйшы эпас самой мастацкай творчасці працоўных.

Вельмі прыемна, калі той ці іншы самадзейны калектыв дамагаецца прызоў і дыпламаў, займае першыя месцы на аглядах і фестывалях. Але гэта, вядома, не самамэта. І калі чуеш, што прэстыж установы культуры там-сям вымяраецца колькасцю «імянітых» калектываў, становіцца вельмі прыкра.

Вось чаму з такім бо-лем успрыняла я арты-

кул «Самадзейныя вандроўнікі», падрукавалы ў адным з апошніх нумароў «Літаратуры і мастацтва». Гэта ж трэба падумаць — калектывы мастацкай самадзейнасці вандроуюць з аднаго Дома культуры ў другі, і там іх прывячаюць, гонарацца такім «набыццём».

Правільна піша аўтар артыкула, што такім чынам ставіцца з ног на галаву сам прынцып развіцця мастацкай самадзейнасці. Мне ж хочацца падкрэсліць яшчэ маральны бок гэтай справы. Мы ў сваім раёне прывыклі да таго, што кожны ўдзельнік мастацкай самадзейнасці адчувае пачуццё гонару за працоўны калектыв, членам якога з'яўляецца і які прадстаўляе, скажам, на тым жа аглядзе, фестывалі.

Ёсць у нашым калгасе «Нёман» выдатны хор. Біяграфія яго пачалася

10 гадоў назад. Спяваюць у хоры даяркі, механізатары, мясцовыя настаўнікі. Пагутарце з імі. Кожны харыст з гонарам раскажа, што калектыву заваяваў права ўдзельнічаць у III туры фестывала. Але гэта і гонар за калгас, дзе кожны з іх працуе, дзе шмат увагі і клопату надаюць развіццю культуры.

Тое самае можна сказаць і пра самадзейных артыстаў калгаса «Чырвоны партызан», імя Мічурыйна, лесазавада. Дарэчы, у фальклорным ансамблі лесазавада, які атрымаў сёлета званне народнага, прымаюць удзел не толькі рабочыя, але і дырэктар Ул. Бандарэнка. Мастацкая самадзейнасць тут неаддзельная ад працоўнага калектыву, яна жывіцца яго падтрымкай.

А каго прадстаўляюць тыя ж «Кацошы» ці «Шпакі», пра якія ўспамінаецца ў артыкуле? Мо гэтым «артыстам» усё роўна, дзе выступаць, абы былі нейкія матэрыяльныя выгоды? Думаецца, з мастацкай самадзейнасцю гэта не мае нічога агульнага.

Д. КУХАРАВА,
дырэктар Стаўбіоўскага раённага Дома культуры, заслужаны работнік культуры БССР.

РЭПЛІКА

ГРЫБНЫЯ ЗЯЗЮЛІ

17 жніўня ў іраснапольскай раённай газеце «Чырвоны сцяг», на старонцы не штомесячнага літаратурнага выпуску «Світанне» з'явіўся верш мінскага паэта М'юлы Алтухова «Па грыбы». Верш, здавалася б, як верш. На такую тэму — тэму «грыбоў» у нас іх пісана-пералісана!.. Але не ў тым справа М. Алтухова вікраз да яго. Ён спрабаваў пакінуць свой, адметны след у «грыбной» лірыцы. І пакінуў-такі... Толькі сёння мы пачулі, што даволі доўгі час Ключыць нас у лес зязюлі, Па грыбы сількаюць нас: Ку-ку!..

Адкрыццё, дый годзе!.. Бо, як я ні стараюся, не магу ўспомніць, каб зязюлі калі-небудзь клікалі нас у лес у грыбную пару. Можна, мы, захопленыя грыбамі, проста не чулі іх заклікаў? А як сцвярджае аўтар верша, яны не толькі клікалі ў лес, але і актыўна дапамагалі збіраць грыбы:

...Нам указвае напрамак
Гэта слаўнае «ку-ку».
Ку-ку!
...Мы грыбы кладзем
у кошык,
А зязюлі лічаць іх:
Ку-ку!
Вось які Для грыбіноў,
які прыслухоўваюцца да парад зязюлі,
не жыццё — маліна...
Паглядзім яшчэ, на што здатныя зязюлі ў М. Алтухова, дружна возьмем кошыкі і — хутчэй у лес, каб абернуць збіраць дары...
паэта. Што й назаць, мы будзем:
Рады рыжыку, маслёнку,
Рады мы барабеку,
І зязюлі вельмі згонка
Пагаджаюцца: угу.
У-гу!

Праўда, пасля такога фінальнага акорду наўрад ці знойдуцца ахвотнікі слухаць зязюлю, ведаючы, што ўвосень яна не падае голасу. Надта ж ужо відавочна аўтар збылітаў пачатак лета і яго канец, а то і ўсё ўвосень. Бо як ні рыфмуй, як ні круці, а зязюля спявае да той пары, калі пачынае налівацца ячмен-

ны колас. Па даўняму і трапінаму сляніскаму назранню — да Пятра, не пазней сярэдзіны ліпеня. Рыжыкі ж і барабікі — тыповыя прадстаўнікі грыбоў восені.

Так што восенню зязюлі не могуць ні клікаць у грыбы, ні указваць напрамак, ні лічыць іх, ні пагаджацца з вялікай радасцю аўтара.

Краснапольскія журналістаў, імя далі такога маху, чытач мяліка кажуць, можна нейкім чынам зразумець. Жывучы сярод суцэльнага царства флары і фауны, ім вельмі заклапочаным, магчыма, цяжка сарыентавацца ў графіку спеваў зязюлі...

Затое адкрытае імкненне М. Алтухова ўвесці ў зман правільнальнага чытача, з адзінай мэтай: толькі б надрукавацца — зразумець зусім нельга.

Пазней не прызнае таго. Ніякага нампрамісу паміж пазэзіяй і халтурай не было і не будзе.

У. ДАЛЬКОУ.

Marlley.

РУПЛІВАЯ ПРАЦАЎНІЦА

ПАМЯЦІ Л. У. ЧАРНЯЎСКОЙ

Дваццаць шостага верасня ў Ленінградзе на 83-м годзе жыцця памерла старэйшая беларуская дзіцячая пісьменніца, аўтар школьных падручнікаў Леаніла Усцінаўна Чарняўская.

Паходзіла пісьменніца з в. Таргуны, што непадалёк ад Докшыч. У 1910 г. скончыла Марыінскае вышэйшае вучылішча ў Віліні. Настаўнічала на Дзісеншчыне. У 1919 г., у перыяд існавання Літоўска-Беларускай Савецкай рэспублікі, будучы настаўніцай Віленскай беларускай гімназіі, выдала адзіг з першых беларускіх савецкіх школьных падручнікаў «Родны край», а таксама невялікі зборнік апавяданняў «Дзіцячыя гульні».

У 1923 г. разам з мужам Максімам Гарэцкім пераехала на радзіму,

уклучылася ў сацыялістычнае культурнае будаўніцтва. Да 1932 г., пакуль жыла ў Мінску і Горках (БССР), выдала дзевяць кніжак апавяданняў для дзяцей. Сярод іх — «Варка», «Кот Знайдзён», «Валуй — камісар часоў Керашчыны», «Падарожніца», «Перамога», «Лявонка», «Сталёвы конь», у якіх выявіла сябе добрым знаўцам дзіцячай псіхалогіі, з добрым густам расказала пра тое новае, што несла рэвалюцыя, Савецкая ўлада.

Як у арыгінальных мастацкіх творах, так і ў створаных ёй падручніках Леаніла Усцінаўна ўмела шчыра прайкнуць

ца светам дзіцяці, вучыла любіць Радзіму, служыць ёй свядома і самааддана.

Леаніла Усцінаўна працавала і на піве культурнага збліжэння народаў. Яна пераклала на родную мову творы Э. Ажэшкі, Р. Кіплінга і іншых пісьменнікаў.

Л. У. Чарняўская няма-ла зрабіла, каб зберагчы і перадаць народу і дзяржаве ўсю творчую спадчыну класіка нашай літаратуры Максіма Гарэцкага.

Сваёй руплівай працай і чалавечым абаяннем Леаніла Усцінаўна Чарняўская заслужыла ўдзячную добрую памяць.

Арсень ЛІС.

Саюз пісьменнікаў БССР глыбока смутнае з выпадку смерці дзіцячай пісьменніцы ЧАРНЯЎСКОЙ Леанілы Усцінаўны, жонкі вядомага беларускага празаіка Максіма Гарэцкага, і выказвае спачуванне сям'і і блізім нябожчыцы.

Восеньская Варшава

Варшава выглядае прыгожай ва ўсе поры года — і летам, калі яна патанае ў зеляніне, і зімой, калі на белых вуліцах і плошчах асабліва рэльефна бачны то шыкоўна аздобленыя, то строгія і велічныя будынкі. Але асабліва пара Варшавы — ранняя восень. І не толькі таму, што ў гэты час прырода дабаўляе фарбаў і ў без таго яркую палітру польскай сталіцы. Восенню любоў варшавян да свайго горада ўвасабляецца ў бескарыснай працы, дзякуючы якой ён працягвае расці і добраўпарадкавацца.

Раён Брудно. Яшчэ не так даўно ён быў акраінай з вузкімі вуліцамі, нізкімі хаткамі. Цяпер — гэта тыповы раён павабудоўляў. Сёння амаль кожны дзень можна бачыць тут людзей з рыдлёўкамі, граблямі, насілкамі; працоўныя прадпрыемстваў і ўстаноў, якія знаходзяцца паблізу, а таксама вучні школ закладваюць новы парк.

— Мы пераскалі ў гэты раён два гады назад, — гаворыць школьніца Рэната Полеч, — але я ўсё больш адчуваю замілаванне да яго. Асабліва дапамагае сумесная праца. Минулай восенню мы працавалі на пракладцы трасы Поўнач-Поўдзень і на збудаванні стадыёна. Цяпер рыхтуем да закладкі парк. Усё робім для таго, каб жыць тут было прыгожа, зручна і цікава.

Так, восень — асабліва пара для польскай сталіцы. У верасні 1944 года гітлераўцы перад адступленнем цалкам разбурылі Варшаву. Горад ляжаў у руінах. Пасля вызвалення польскі народ вырашыў не толькі адбудаваць любімую сталіцу, але і зрабіць яе яшчэ прыгажэйшай, чым раней. У 1946 годзе Народны савет Варшавы заклікаў варшавян зрабіць верасень месяцам аднаўлення. І ўсе, хто мог трымаць у руках рыдлёўку, выйшлі ў выхадны дзень на расчыстку завалаў у раёне Старо Място, на вуліцах Новы Свят, Кракаўскае прадмесце. Адзін з заходніх журналістаў, які назіраў, як знішчаныя людзі імкунца прыбраць неагляднаыя груды бітай цэглы і бетону на месцы былых будынкаў, пісаў: «Магчыма, магчыма, што праз 100 год тут зноў будзе горад, жыццё ў якім паплыве паціху, як Вісла».

Ужо восенню 1947 года былі гатовы да засялення першыя дамы на Рыначнай плошчы Старога Мяста, і на вуліцы Навотка. Былі пасаджаны першыя дрэвы. Танцавальны ансамбль пад кіраўніцтвам Ігара Малсеева, які ў той час выступаў у Польшчы, перадаў на аднаўленне Варшавы ўсе зборы ад сваіх канцэртаў.

Пасля работы на грамадскіх пачатках стала звычайнай і для варшавян, і для жыхароў бліжэйшых гарадоў і пасёлкаў, якія прыязджалі на дапамогу. За трыццаць гадоў сталіцы дададзена 45 мільёнаў гадзін грамадскай працы. Яна ўкладзена не толькі ў расчыстку, будаў-

ніцтва і добраўпарадкаванне горада; тысячы і тысячы гараджан працавалі таксама і на будаўніцтве металургічнага камбіната «Варшава», завода легкавых аўтамабіляў, Цэнтральнага чыгуначнага вакзала, Цэнтра здароўя дзіцяці, буйнейшых магістралей і на сотнях іншых аб'ектаў сталіцы.

Варшавяне клапаціліся аднавілі лепшыя будынкі і палаты. Звыш таго яны пабудавалі яшчэ, можна сказаць, два гарады. Таму што сённяшняя Варшава займае тэрыторыю 446 квадратных кіламетраў — гэта ў тры разы больш, чым да другой сусветнай вайны. Яе прамсловыя прадпрыемствы даюць 8 працэнтаў нацыянальнага даходу Польшчы. Сёння ў Варшаве налічваецца амаль паўмільёна кватэр. Але жыццё патрэбна яшчэ больш, і яго будуць усё больш паскораныя тэмпамі. Гараджан абслугоўваюць больш як 7 тысяч магазінаў, палатак і кіёскаў. Летам яны адпачываюць у 64 парках, якія займаюць 1.835 гектараў.

У Народным савете Варшавы лічаць, што сённяшні восенню больш як 300 тысяч чалавек у выхадныя дні і пасля работы будуць удзельнічаць у будаўніцтве і добраўпарадкаванні сталіцы. Работнікі савета гавораць: калі энтузіязм людзей, іх грамадская актыўнасць робяцца нормай паводзін — такую работу можна планавань амаль так, як і працу на вытворчасці.

І. ГАЛКІН,
карэспандэнт ТАСС.

Варшава.

П Н Р — У ВЕРШАХ І Ў ПРОЗЕ

У гэтыя дні чытачы, якія карыстаюцца паслугамі Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна, знаёмяцца з экспазіцыямі адкрытых тут дзвюх кніжных выставак — «Пераўтваральная сіла сацыялізму» і «Мастацкая літаратура Польшчы». Яны прысвечаны Дням польскай літаратуры ў Беларусі.

Кнігі і перыядычныя выданні, прадстаўленыя на першай выставе, знаёмяць з гісторыяй, эканомікай, палітычным і сацыяльным жыццём брацкай краіны, раскрываюць асноўныя прынцыпы і праблемы яе знешняй палітыкі ў гістарычным развіцці, паказваюць ролю, якую адыгрывае народная Польшча ў разрадкацы напружанаасці, у барацьбе за мір.

У другой экспазіцыі шырока прадстаўлена мастацкая літаратура Польшчы. Тут — творы ўсіх жанраў: раманы, апавесці, п'есы, апавяданні, вершы. Побач з выпускамі мінулых гадоў на стэлажах размясціліся апошнія выданні — творы класікаў польскай літаратуры Г. Сянкевіча, Б. Пруса, А. Міцкевіча, Э. Ажэшка, кнігі вядомых сучасных пісьменнікаў.

— Польская літаратура карыстаецца ў нашых чытачоў вялікім попытам, — гаворыць старшы бібліятэкар В. І. Шакура. — Асабліва ўзраста гэта цікавасць напярэдадні Дзён польскай літаратуры ў Беларусі: наведвальнікі ахвотна бяруць перыядычныя выданні, якія друкуюць матэрыялы аб сённяшнім дні ПНР, аб развіцці яе народнай гаспадаркі і культуры, жыцці моладзі.

БЕЛТА.

НАДРУКАВАНА Ў «НАСТАЎНІЦКАЙ ГАЗЕЦЕ»

Першая старонка «Настаўніцкай газеты» за 2 кастрычніка прысвечана Дню настаўніка. На ёй змешчана паведамленне аб прысваенні вялікай групе педагогаў рэспублікі званняў «Старшы настаўнік» і «Настаўнік-медыст». Тут жа надрукаваны публіцыстычны артыкул паэта А. Бялявіча «Мудрыя мае радчы».

Многае дасягнута на ніве народнай асветы за гады Саветскай улады ў Добрушскім раёне. Пра здабыткі ў справе навуковага выхавання і прафесіянальнай падрыхтоўкі школьнікаў у гэтым раёне расказваецца ў матэрыялах, якія змешчаны на другой і трэцяй старонках пад агульным загалоўкам «Настаўнік, дзякуй за пачатак усіх навук і усіх дарог».

На чацвёртай старонцы пад рубрыкай «Асвета ў прычэпах» змешчаны матэрыялы, у якіх расказваецца аб становішчы школ у краінах капіталізму.

«Настаўніцкая газета» за 5 кастрычніка пачынаецца перадаваць артыкулам «Атэстацыя — працэс росту», Друкуецца Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР аб прысваенні ганаровага звання заслужанага настаўніка Беларускай ССР вялікай групе педагогаў.

Пад рубрыкай «Партыйнае жыццё» надрукаваны артыкул сабраўра Пеляцкага гаркома КПБ У. Міронава «Плчыры — дзелавітасць». З артыкуламі «Марай творчасці», «На аснове палітэхнізму», «Мацаваць садружнасць», «Формула пошукі», «Рэцэпт для разумення» выступаюць дырэктар сярэдняй школы № 6 г. Маладзечна С. Дзямешка, інспектар аддзела працоўнага навучання і прафарынтацыі Міністэрства асветы БССР А. Журын, рэктар Гомельскага ўніверсітэта Б. Бокунь, настаўніца сярэдняй школы № 17 г. Віцебска Р. Саўчанка, выкладчыца рускай мовы і літаратуры сярэдняй школы № 20 г. Мінска Т. Гурэвіч.

На чацвёртай старонцы надрукаваны нарыс Л. Белкоўскай «Ландышы».

На здымку — кадры з польскага фільма «Персонал».

У ЦІСКАХ КРЫЗІСУ

Эканамічны крызіс, які ахапіў ЗША, гранічна абвастрыў шматлікія праблемы, з якімі пастаянна сустракаюцца культурна-відовішчыя і асветніцкія ўстановы, падарваў іх фінансавую базу і паставіў на мяжу банкруцтва.

Культура, асвета і мастацтва даўно знаходзяцца на становішчы пасынкаў у Амерыцы, дзе ва ўсіх сферах жыцця пануе пагоня за максімальным прыбыткам. На развіццё мастацтва ў ЗША выдзяляецца ўсяго дзве сотыя працэнта федэральнага бюджэту. У такіх умовах большасць выканаўчых калектываў, тэатральных труп і публічных бібліятэк даводзіцца спадзявацца галоўным чынам на дапамогу багатых мецэнатаў. Цяпер, калі краіну ўзрушае сур'ёзнейшы за апошнюю чвэрць стагоддзя эканамічны крызіс, «эканомія на мастацтве», па вобразнаму выражэнню газеты «Крысчэн сайнес манітор», стала заканамерным вынікам лютуючых у краіне інфляцыі і спаду.

Імкнучыся выпутацца з фі-

нансавага крызісу, улады амерыканскіх гарадоў увялі жорсткую эканомію сродкаў. Галоўнымі ахвярамі гэтай кампаніі сталі публічныя бібліятэкі, музеі, выставачныя залы, відовішчыя прадпрыемствы. Толькі ў Нью-Йорку ў 1975 годзе асігнаванні на патрэбы бібліятэк былі ўрэзаны на 1 мільён долараў, на патрэбы музеяў — на 300 тысяч. «Мы задыхаемся ад недахопу сродкаў воль ужо чатыры гады», — заявіў прадстаўнік публічнай бібліятэкі Нью-Йорка. Колькасць звольненых з работ супрацоўнікаў бібліятэкі ў другой палове 1975 года пераваліла за 500. Праблема гэта, аднак, не вырашыла. Бібліятэка вымушана прасіць ратунку ў насельніцтва горада, напярэдняваючы, што, калі не атрымае дастаткова сродкаў, то яна, адно з буйнейшых у свеце сховішчаў кніг, будзе вымушана спыніць сваё існаванне.

Кіраўніцтва Бруклінскага музея ў Нью-Йорку таксама звярнулася да шырокіх звальненняў. Воль ужо некалькі месяцаў

музей не працуе на павяндзелках і аўгорках. Мяркуюцца закрыць некалькі залаў (іх ахова каштуе вельмі дорага) і адну з чатырох пастаянных экспазіцый. Аб намеры скараціць гадзіны работы, калі не падаспее фінансавая дапамога, аб'явіла адміністрацыя публічнай бібліятэкі Кліўленда.

Фінансавы цяжкасці, якія перажываюць выканаўчыя калектывы, прыводзяць да паніжэння жыццёвага ўзроўню артыстаў і музыкантаў. Не выпадкова ў ЗША мінулы год азнаменавалася серыяй забастовак службавяў муз. 25 дзён працягвалася забастоўка музыкантаў бродвейскіх тэатраў, якія патрабуюць павышэння зарплат. У выніку стачкі быў спынены паказ 12 музычных спектакляў. Гаспадары тэатра ў канчатковым выніку вымушаны былі задаволіць патрабаванні бастуючых. Упершыню ў сваёй гісторыі забаставаў калектыв Пітсбургскага сімфанічнага аркестра. Былі адменены яго гастролі ў Вашынгтоне. У выніку забастоўкі музыкантаў спынены выступленні Дэтройтскага сімфанічнага аркестра.

Ю. ЛЕУЧАНКА,
(ТАСС).

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТЫ І ЧАСОПІСЫ НА 1977 ГОД

Калі вы цікавіцеся беларускай літаратурай

Калі вы цікавіцеся беларускім тэатральным мастацтвам, музыкай, кіно, тэлебачаннем.

Калі вы цікавіцеся беларускім выяўленчым мастацтвам, архітэктурай

Калі вы працуеце ва ўстанове культуры —

ПАДПІСВАЙЦЕСЯ НА ШТОТЫДНЁВІК

„ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА“

Падпісная цана на год — 4 руб. 20 кап.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

НА РАДЗІМЕ АДАМА МІЦКЕВІЧА

ШЧЫРАЯ ДРУЖБА

ВЫСТУПАЮЦЬ «ПЕСНЯРЫ»

ЛІСТКІ КАЛЕНДАРА

Выдавецтва падлітнай літаратуры ў Маскве выпусціла багата ілюстраваны календар «У свеце хараства» на 1977 год. Тыраж яго 750 тысяч экзэмпляраў. Навуковыя кансультацыі выдання — народны мастак СССР М. Томскі і народны артыст СССР П. Хрэнікаў. Есць у календары і старонкі, што адлюстроўваюць мастацкае жыццё Савецкай Беларусі.

Там, кандыдат мастацтвазнаўства А. Ліс расказвае пра творчую дзейнасць дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы БССР і яе стваральніка народнага артыста СССР Рыгора Раманавіча Шырму. Наказаны на вайну кінатэатр Мінска — «Кастрычнік», прыведзены дадзеныя пра яго архітэктурныя і будаўнічыя асаблівасці. Цёплая нататка прысвечана ансамблю Беларускай дзяржаўнай філармоніі «Харошкі», які заваяваў шырокую папулярнасць у нашай краіне і за яе межамі. У будучым годзе адзначаецца 150-годдзе з дня

нараджэння пісьменніка Шарля дэ Кастэра, аўтара слаўтага «Ціля Уленцігеля». Календар расказвае пра музычнае ўласабленне гэтага творца народным артыстам БССР Яўгенам Глебавым, які напісаў балет па матывах кнігі. Змяшчае вершы народнага паэта Беларусі Максіма Танка «На камні, жалезе і золце». Чытачы даведваюцца пра манументальны роспіс «Айчынай вайна, 1944 год», выкананы народным мастаком БССР Міхаілам Савіціцкім для Музея Вялікай Айчынай вайны ў Мінску; рэпрадуюцца фрагменты работ «Жанчыны-маці». Цікавыя звесткі пра пошукі народнага артыста СССР Міхаіла Ульянава ўнутранага падарвання да легендарнага Кірылы Арлоўскага ў фільме «Старшыня» (роля Трубінікава).

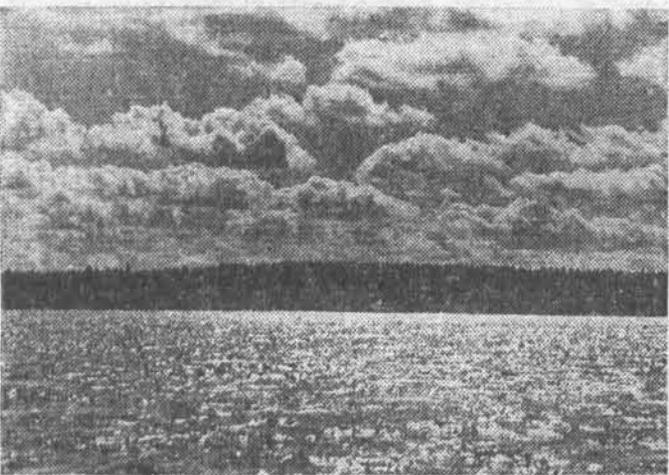
Календар «У свеце хараства» карыстаецца шырокім пошукі ў кнігарнях і кіёнах «Саюздруку».

Б. ГУК.

СЦЕЖКАМІ ВЯЛІКАГА ПОЛЬСКАГА ПАЭТА

Замкавая гара ў Навагрудку.

Возера Свіцязь.

Фота М. КЯНЬКО.

ДЗЕ ВЫ, КАПІТАН?..

Днём нараджэння Народнай Арміі Польшчы лічыцца 12 кастрычніка 1943 года, калі дывізія Войска Польскага пад беларускай вёскай Леніна ўступіла ў бой з фашыстамі. Але задоўга да 1943 года многія верныя сыны польскага народа са зброяй у руках змагаліся з фашыскай наваляй. Расказу пра эпізоды, якія засталіся ў маёй памяці з часоў вайны.

1942 год. Восень. Атрады нашага злучэння часова размясціліся ў лесе каля вёскі Раёўка Капыльскага раёна Мінскай вобласці, камандаваў якім маёр Капуста П. П. (пазней — генерал-маёр). У той час я не ведаў, што ў адным з атрадаў нашага злучэння быў польскі партызанскі ўзвод.

У Раёўскім лесе была вялікая паляна, якую мы, партызаны, называлі Плошчай Свабоды. І вось недзе ў кастрычніку 1942 года на гэтай паляне мы ўпершыню ўбачылі польскіх партызан з нашага злучэння. Чалавек у польскай вайскавой форме з ардом на шматкаватой шапцы з нашай дэкарацыяй у руцэ падбег да другога паляка, прыклаў палыцы да шапкі і нешта далажыў. Мне запомніліся толькі

словы: «Папе капітан»...

Пасля вымогага ў гісторыі партызанскага руху ў Беларусі Лаўскага бою наша злучэнне адышло ў Палессе. Польскі нацыянальны партызанскі ўзвод быў у атрадзе Яромешкі ці Шастаналава. Гэтыя атрады ў хуткім часе вярнуліся назад на Капыльшчыну, а нас па загаду камандавання накіравалі ў Грэскі раён. Больш з польскімі салдатамі мне не давялося сустракацца на дарогах вайны.

Пасля вайны я даведаўся, што адзін з байцоў таго польскага ўзвода стаў генералам Войска Польскага і камандаваў ваенна-паветранымі сіламі Народнай Польшчы. У 1972 годзе ў гарадскім пасёлку Капылі на святкаванні 30-годдзя з дня ўтварэння нашай брыгады быў польскі падпалкоўнік, які нскалі ў 1942 годзе ваяваў у нашым злучэнні.

Калі пасля Лаўскага бою наш атрад кантраваў шпіталь брыгады на партызанскім аэрадром на Чырвонае возера ў Жыткавіцкім раёне, мы некалькі дзён адпачывалі ў адной з вёсак Ганцавіцкага раёна. Там размяшчаўся адзін з атрадаў злучэння Камарова (генерала Каржа). Многія бай-

цы нашага атрада тады хадылі лячыць зубы да партызанскага зубога ўрача з атрада злучэння Каржа, які раней быў ксяндзом.

Памятаю, усе здзіўляліся, што ксяндз стаў партызанскім зубным урачом.

Не так даўно з публікацыі ў «Польмі» я даведаўся, што таго ксяндза — зубога ўрача — у 1943 годзе па просьбе польскіх воінаў з першай польскай дывізіі перавезлі на самалёце за лінію фронту. Ён прымаў прысягу ад польскіх воінаў Першай польскай дывізіі, якія пазней уступілі ў бой пад беларускай вёскай Леніна. (Па польскіх вайсковых звычаях прысягу прымае ад салдат і афіцэраў ксяндз). Той быў партызанскі зубны ўрач-ксяндз цяпер падпалкоўнік Войска Польскага. А дзе цяпер капітан? Ці жывы ён? Можа, хто ведае пра яго лёс? Адгукніцеся!

На палых вайны сумесна працуюць крывёю ўмацоўваліся дружба і братэрства паміж нашымі народамі.

Аб гэтым, думаецца, варта ўспомніць і сёння, у Дні польскай літаратуры ў БССР.

Рыгор РОДЧАНКА.

Слуцк.

Мінчане цёпла сустрэлі выступленне югаслаўскай артысткі Ліліяны Петравіч. Спявачка пазнаёміла слухачоў з разнастайным рэпертуарам з твораў сваіх сучаснікаў і савецкіх нампазітараў.

Фота Ул. КРУКА.

ПАШЫРАЕЦЦА ДАЛЯГЛЯД

«Песняроў» ведае Беларусь. «Песняроў» ведае краіна. «Песняроў» пазнае свет. Набліжаецца час гастролляў ансамбля за акіянам — у Злучаных Штатах Амерыкі. Друк многіх гарадоў і краін адзначае творчую самабытнасць калектыву, самастойнасць у выбары рэпертуару.

Мы трапілі на адну з рэпетыцый «Песняроў». На што звяртаеш увагу? Артысты заўсёды сабраныя, засяроджаныя на змесце і на настроі выконваемай песні. То лірычная задуманнасць, то драматычнае напружанне, то прасветлены сум... І кожны раз музыка захапляе пакрысе ўсіх, хто тут прысутнічае, нібы гэта і не рэпетыцыя, а канцэрт, хаця антураж на сцэне зусім рабочы, будзённы. Мясцеца танальнасць, удакладняюцца эмацыянальныя фарбы, уносяцца карэктывы ў інтанацыйны лад... Ідзе творчы пошук. Адрэацоўваецца, як кажучы, «аптымальны варыянт» канцэртнага нумара.

Да гонару «Песняроў» трэба аднесці тое, што яны могуць іграць на розных інструментах, а гэта не толькі ўніверсальнасць, гэта пашырае артыстычную палітру і магчы-

масці кожнага артыста, здатнага аднолькава упэўнена выступаць у ансамблі і ў якасці саліста таго або іншага нумара.

Прыслухоўваюся да гутаркі кіраўніка «Песняроў» заслужанага артыста БССР Уладзіміра Мулявіна з выканаўцамі. Ён настойліва сцвярджае: «Гэта звычайны фальш!» Потым выслухоўвае плэчанні. Раіцца. Смяецца. Жартуе. І — зноў строгі настрой, дзелазая засяроджанасць: нумар паўтараецца.

Часцей за ўсё мы, як толькі пераналемаем, што знайшлі штосьці вартэе ўвагі шырокага слухача, — гаворыць мне ў перапынку Уладзімір Георгіевіч, — выносім нумар на суд аўдыторыі. І вось тут і пачынаем прыслухоўвацца да рэанцыі. Нам мала ведаць, што нумар публіка «прымае»; мы дамагаемся сапраўднага творчага кантакту, эмацыянальнай супольнасці паміж залай і сцэнай... Гэта ж самая каштоўная якасць музыкі — захапляць слухачоў, браць іх у палон, дыктаваць настрой і рабіць яго агульным для ўсіх удзельнікаў канцэрта. Для ўсіх!..

Можна смела сказаць, што «Песняроў» сваім майстэрствам заваяваў аўдыторыю. Гэта тым больш наштоўна, бо прапагандаецца імі песня народная, роздум пра лёс народа, пра яго працу і змаганне за лепшую долю, пра яго і подзвіг у вайне за свабоду і незалежнасць сацыялістычнай Бацькаўшчыны. Нават імёны аўтараў тэкстаў, на якія напісаны творы для рэпертуару «Песняроў», сведчаць пра змястоўнасць іх размовы са слухачамі — Янка Купала, Аркадзь Куляшоў, Пятрусь Броўка... І песня, якую выконвае ансамбль, «перакідаецца праз рампу і робіцца яснай для слухача любой нацыянальнасці. Паспех оперы прытчы «Песня пра долю» у Маскве пацвердзіў гэта надзвычай ясна.

А рэпетыцыя працягваецца. І гучыць, кіранаючы чалавечыя сэрцы, споведзь, гучыць па-грамадзянску патэтычны маналог, гучыць лірычнае прызнанне... Зноў штосьці удакладняецца, уносяцца папраўкі, і песня паўтараецца з пачатку. А ты сядзіш у прыцішанай зале і з заідрасцю думаеш пра тых слухачоў, якіх сустрануць новы нумар «Песняроў» у святочнай атмасферы адкрытага канцэрта ў вялікай зале. Там іх чакаюць. Чакаюць іх і далейні маршруты.

Л. БАРТАШ,
студэнтка БДУ імя У. І. Леніна.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
Выдавецтва ЦК КП Беларусі

Індэкс 63856

АТ 01470

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела вышэйшага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН,

Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ,

Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ,

Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА,

Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара),

Уладзімір НЯФЁД, Віктар ПРАТАСЕНЯ,

Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ,

Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК (адказны сакратар),

Рыгор ШЫРМА.